

**ΤΟΜΕΑΣ
ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ
ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ**

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

**44η ΕΤΗΣΙΑ
ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ**

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΑ**

**44th ANNUAL
MEETING**

**GREEK
LEXICOGRAPHY**

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

[ΙΔΡΥΜΑ Μ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ]
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΙΝΣ

ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΗ ΟΜΙΛΗΤΡΙΑ

Νεοελληνική διαλεκτική λεξικογραφία

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΤΣΟΥΔΑ

ΚΕΝΔΙ-ΙΛΝΕ, Ακαδημία Αθηνών
katsouda@academyofathens.gr

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης αποτελεί η συνοπτική παρουσίαση και συζήτηση των πορισμάτων της μεταλεξικογραφικής έρευνας για τη νεοελληνική διαλεκτική λεξικογραφική παραγωγή και τα σημαντικότερα μεθοδολογικά ζητήματα που αυτή αντιμετωπίζει (βλ. ενδεικτικώς Κατσούδα 2012α, 2012β, υπό εκτύπ.). Πιο συγκεκριμένα, α) αφού διακρίνουμε τα είδη της διαλεκτικής λεξικογραφίας βάσει ποικίλων κριτηρίων, β) θα αναφερθούμε στους σημαντικότερους σταθμούς-ορόσημα της ν.ε. διαλεκτικής λεξικογραφίας και εν συνεχεία γ) θα παρουσιάσουμε χαρακτηριστικά παραδείγματα από το σύνολο της ν.ε. διαλεκτικής λεξικογραφικής παραγωγής, παραθέτοντας μάλιστα παρατηρήσεις που προέκυψαν από την ποσοτική και ποιοτική ανάλυση των δεδομένων, ενώ τέλος, δ) θα αναφερθούμε στα πιο σημαντικά μεθοδολογικά προβλήματα που απαντούν στη μακροδομή, τη μικροδομή και τη μεγαδομή τόσο των επιστημονικών όσο και των ερασιτεχνικών ν.ε. διαλεκτικών λεξικογραφικών έργων.

Βιβλιογραφία (ενδεικτική)

- Κατσούδα, Γ. 2012α. Διαλεκτική Λεξικογραφία: Επισκόπηση και ζητήματα. *Λεξικογραφικόν Δελτίον* 26: 77-159.
- Κατσούδα, Γ. 2012β. Βιβλιογραφία Νεοελληνικής Λεξικογραφίας. *Λεξικογραφικόν Δελτίον* 26: 433-565.
- Κατσούδα, Γ. υπό εκτύπ. Διαλεκτική Λεξικογραφία: ελληνική βιβλιογραφία (II). *Λεξικογραφικόν Δελτίον* 27-28: 355-379.

Un dictionnaire du lexique balkanique commun dans les langues littéraires

PÉTYA ASSÉNOVA

Université de Sofia «Saint-Clément d'Ohrid»

petyaass@gmail.com

L'exposé porte sur la description d'un dictionnaire récemment apparu¹ qui fait un premier essai de présenter le lexique balkanique commun dans les langues littéraires sur un plan contrastif.

Le Dictionnaire en question comprend les langues qui forment l'union linguistique balkanique ou *Sprachbund*, qui, selon N. S. Trubetzkoy (1928:17-18), comprend l'albanais, le bulgare, le grec et le roumain. Pourtant, dans le domaine du lexique, le serbo-croate pourrait être considéré comme membre de l'union linguistique balkanique, c'est pourquoi cette langue est prise en considération dans le corpus.

Les auteurs se limitent aux langues littéraires pour raison que les mots communs sont y établis après avoir subi un examen préalable, d'où il découle que:

- 1) ils peuvent être considérés comme un *échantillon représentatif* de l'ensemble du lexique balkanique commun ;
- 2) la plupart d'entre eux appartiennent au *vocabulaire littéraire actif*.

Le Dictionnaire contient 544 articles. Il est organisé sur le principe de thésaurus (voir Hallig et Wartburg 1963). Les lèmes sont divisés en trois groupes sémantiques - eux-mêmes divisés en sous-groupes:

- 1) *Monde extérieur* (tout ce qui se trouve à l'extérieur de la maison): *Nature* (relief, objets aquatiques, végétation, animaux) et *Culture* (édification, milieu urbain, champs) ;
- 2) *Monde intérieur* (tout ce qui concerne le domicile jusqu'au bord du seuil): parties de la maison, vaisselles, vêtements, nourriture, outils, ustensiles ;
- 3) *L'homme*: ses rapports avec lui-même, avec la nature et la culture (qualités,

¹ П. Асенова, Р. Детрез *Речник на общобалканската лексика в книжовните езици*. 2021. София: Университетско издателство "Св. Климент Охридски".

parties du corps, ethnies, professions, parenté; idées, état d'esprit, rapports et comportement sociaux).

Une fois pénétré d'une langue dans une autre, les lexèmes communs subissent normalement leur adaptation phonétique et morphologique, et aussi un développement sémantique particulier. L'objectif des auteurs concerne spécialement les transformations sémantiques. L'interprétation du contenu sémantique des mots fournirait des informations importantes sur l'interprétation ethno-linguistique du monde objectif.

Références

Hallig, R. et W. v. Wartburg (1963) *Système raisonné des concepts pour servir de base à la lexicographie. Essai d'un schéma de classement*. 2e édition recomposée et augmentée. Berlin: Akademie-Verlag.

Trubetzkoy, N. S. (1928) Proposition 16. – Actes du Premier Congrès International des Linguistes. La Haye. 17–18.

Η ανατομική χρήση της λέξης *ταῦρος* κατά τους λεξικογράφους. Μια ανυπόστατη μεταφορά;

IVÁN ANDRÉS-ALBA

Universidad Autónoma de Madrid

ivan.andres@uam.es

Η παρούσα μελέτη εξετάζει την υποτιθέμενη ανατομική χρήση της λέξης *ταῦρος* στην αρχαία ελληνική με αναφορά στο περίνεο ή τα γεννητικά όργανα, με στόχο την απόδειξη της απουσίας τεκμηρίων για τη συγκεκριμένη χρήση εκτός από τους ίδιους τους αρχαίους λεξικογράφους.

Για αυτόν τον σκοπό, καταρχάς, θα αναλυθούν οι ορισμοί που παρέχουν τόσο τα σύγχρονα λεξικά όσο και οι αρχαίοι λεξικογράφοι, και θα διαπιστωθεί η έλλειψη ομοφωνίας όσον αφορά στην ανατομική ακριβολογία αυτού του όρου. Αφενός μεν ο Πολυδεύκης χρησιμοποιεί τη λέξη *ταῦρος* στο πλαίσιο των διαφόρων ονομασιών του περινέου, χωρίς όμως να δώσει μια ακριβή περιγραφή του όρου, αφετέρου δε οι υπόλοιποι ανατομικοί ορισμοί δεν είναι συνεπείς στα μεταγενέστερα λεξικά, όπου το *ταῦρος* ορίζεται ως *τὸ τῶν διδύμων δέρμα* (Hsch.), *ὄρρος* (Phot.), *τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον* (Phot., Sud., Hsch.) ή και ως *τὸ αἰδοῖον τοῦ ἀνδρός* (Sud.).

τὸ δὲ ῥαφή μὲν προσεοικός, ὑπὸ δὲ τὸν καυλὸν διὰ τοῦ ὄσχεου μέσου ὑπὸ τὸν ὀνομαζόμενον *ταῦρον*, ἀφ' οὗ καὶ *ἀταύρωτος* παρὰ τοῖς τραγωδοῖς ἢ παρθένος, εἰς τὸν δακτύλιον καταλήγον, *περίνεος* ὀνομάζεται ἢ *τράμις* ἢ *ὄρρος*. (Poll. 2.173–174)

Ἐπειτα, θα εξεταστεί η ενδεχόμενη σημασιολογική εξέλιξη της υποτιθέμενης

ανατομικής έννοιας της λέξης *ταῦρος*, λαμβάνοντας υπόψη τις θεωρίες που πρότεινε η Françoise Skoda (1988: 160, 171), οι οποίες προϋποθέτουν μια μεταφορική σύνδεση με την τρίχα ή το κέρατο του ζώου. Ωστόσο, μια τέτοια εξέλιξη δε φαίνεται να είναι ιδιαίτερα πιθανή, ούτε από την οπτική της γνωσιακής μεταφοράς (βλ. Lakoff & Johnson 1980, Croft & Cruse 2004) ούτε από τη σημασιολογική ανάλυση του υπόλοιπου αρχαιοελληνικού λεξικού για τα γεννητικά όργανα.

Εν συνεχεία, με τη διερεύνηση των πιθανών ανατομικών χρήσεων του *ταῦρος* στην κωμωδία (βλ. *κἄν ταῦρον ἄγχοις* Ar. Lys. 81), καθώς και του παραγώγου του, *ἀταύρωτος* (βλ. *οἴκοι δ' ἀταυρώτη διάξω τὸν βίον* Ar. Lys. 217), που αναφέρεται στον Πολυδεύκη, θα αξιολογηθεί εάν τα αρχαία κείμενα πραγματικά τεκμηριώνουν την ερμηνεία των λεξικογράφων, δηλαδή, εάν όντως υπάρχει μια μεταφορική χρήση, όπως προτείνει ο Henderson (1991: 127).

Τέλος, βάσει των αναλυθέντων στοιχείων θα καταδειχθεί ότι η ανατομική έννοια του *ταῦρος* είναι μια ανυπόστατη μεταφορά, πιθανόν επινοημένη από τον Πολυδεύκη με αφορμή τη χρήση του επιθέτου *ἀταύρωτος*. Κατόπιν, επειδή η υποτιθέμενη ανατομική έννοια του όρου δεν ήταν σαφής, οι μεταγενέστεροι λεξικογράφοι την κατέγραψαν με διάφορους τρόπους, είτε ως συνώνυμο του περινέου, είτε ως μεταφορική ονομασία των γεννητικών οργάνων των δύο φύλων, έχοντας υπόψιν αφενός μεν την ασαφή αναφορά στο *Ὄνομαστικόν* του Πολυδεύκη, αφετέρου δε το σπάνιο επίθετο *ἀταύρωτος*.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Croft, W. & Cruse, D. A. (2004). *Cognitive Linguistics*. Cambridge University Press.
 Henderson, Jeffrey (1991²). *The Maculate Muse: Obscene Language in Attic Comedy*. Oxford: Oxford University Press.
 Lakoff, George & Johnson, Mark (1980). *Metaphors we Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
 Skoda, Françoise (1988). *Médecine ancienne et métaphore. Le vocabulaire de l'anatomie et de la pathologie en grec ancien*. Paris: Peeters.

Conceptual metaphors in Greek legal language

K. GORTYCH-MICHALAK

Adam Mickiewicz University in Poznan, Poland

gortych@amu.edu.pl

One can barely recognise statutes as literary texts in the context of their utilitarian function in societies, however, it should not be neglected at all since legal texts are objects of literary criticism and theory (Papachristou et al. 2015, Deslisle et al. 1999). It is presumed that the texts of statutes (οι νόμοι) include certain

word schemes and their meaning is a type of legal concept (Wróblewski 1959, Gortych-Michalak 2017). Thus, language is an instrument of concepts and ideas and this statement is still valid even in discussions on the function of legal language which is not merely an instrument of communication, but also an instrument of cognition (Tomza 2010).

In this light, the analysis of metaphors from the perspective of their different meanings in relation to literary meanings appears useless. This presumption is confirmed by theorists of conceptual metaphors who follow the idea of metaphor as an element of everyday life (Lakoff and Johnson 1980). This theory of metaphors has been adopted by legal linguists too who claim that ‘cognitive linguistics can contribute significantly not only to the study of law, but also to the development of legal systems’ (Imamović 2013), and they think that ‘metaphors of law are not concepts that are metaphorically stated for rhetorical reasons, but metaphorical concepts’ (Finn 2011).

The objective of the presentation is to highlight and categorize conceptual metaphors present in Greek statutory acts of civil and criminal law (more precisely codes). Aiming that, author is presenting 2-way analysis of words and phrases, so called word schemes testing their effectiveness in conceptual metaphor identification. Once the metaphors are extracted, there is a possibility to categorize them and consequently some paradigmatic categories are given embodied metaphors, movement metaphors etc.).

In conclusion, author desires to discuss pros and cons of the presented method, its potential input into applied linguistic. Then, the discussion focuses on legal conceptual metaphors in teaching Greek as LSP (cf. Wojtczak et al. 2017) and finally potential implementation in translators’ and interpreters’ training.

Selected references

- Delisle J., Lee-Jahnke H, Cormier M.C. 1999. Terminologie de la Traduction, Translation Terminology, Terminología de la Traducción, Terminologie der Übersetzung. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Finn. M. 2011. Metaphors and Models in Legal Theory. *Les Cahiers de droit* 523–4 (2011). (397–415).
- Gortych-Michalak K. 2017. In Search of Equivalents in Legal Translation: A Parametric Approach to the Comparison of Legal Terminology in Polish and Greek. *Dissertationes legilinguisticae* 10. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Contact.
- Imamović A. 2013. Metaphor and metonymy in legal texts. *Jezikoslovje* 14.2–3 (2013). (295–306).
- Lakoff G., Johnson M. 1980. *Metaphors We Live By*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Larsson, S. 2011. *Metaphors and Norms - Understanding Copyright Law in a Digital Society*. Lund: Media-Tryck.
- Papachristou Th. K., Chelmis A., Maropoulou M. 2015. *Dikaio kai Logotechnia*. Athina: Kallipos.

- Tomza A. 2010. Teoria wykładni prawa Jerzego Wróblewskiego a dyrektywalna koncepcja znaczenia Kazimierza Ajdukiewicza. *Studia Prawno-Ekonomiczne*, t. LXXXII, 2010. (193–202).
- Wojtczak S., Witczak-Plisiecka I., Augustyn R. 2017. Metafory konceptualne jako narzędzia rozumowania i poznania prawniczego w świetle ich manifestacji/realizacji w polskim języku prawnym i prawniczym. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Wróblewski J. 1959. Zagadnienia teorii wykładni prawa ludowego. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze.

Lexicography of Medieval Biblical Judeo-Greek: theory and practice

JULIA G. KRIVORUCHKO

University of Cambridge, University of Oxford

jgk25@cam.ac.uk

The classical dilemma of historical lexicography has been whether a word of a translated text should be ascribed the meaning of its equivalent in the source text, or the meaning that can be put together from the data available in the language of the translation. The problem has been extensively discussed in relation to the Septuagint, a classical Hellenistic Judeo-Greek text, with opposing positions argued by Muraoka (2009) and the NETS editors (2009), see Boyd-Taylor (2004).

The presentation will address the chronologically later material, namely the Medieval Biblical Judeo-Greek (JG). Currently, its lexical semantics presented in the Kriaras dictionary (1969–) is a compromise between the meaning of the original as imagined by the lexicographers, and the lexical meanings reconstructed on the basis of mainstream medieval Greek. Krivoruchko (2014) has established that medieval JG biblical translations are calque texts. Consequently, the first of those approaches will yield correct results only if the medieval JG interpretation of the Hebrew original coincides with the Hellenistic one, and the second – in lack of proper verification criteria – may give both correct and false results. Both approaches bring about non-existing meanings, lexicographical ghosts *sui generis*, occasionally backed by false etymologies. The users taking these data at face value are bound to misunderstand the text.

Upon analysing specific lexical interpretations, I will suggest practical ways to improve the lexicography of biblical JG texts, and calque translations in general.

Selected references

- Boyd-Taylor, Cameron. Lexicography and interlanguage – gaining our bearings. *Bulletin of the International Organization of Septuagint and Cognate Studies* 37 (2004), 55–72.
- Kriaras, Emmanouel. *Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημόδους γραμματείας 1100–1669* [*Lexicon of Medieval Greek Demotic Literature 1100–1669*], Thessaloniki: [Royal Hellenic Research Foundation], 1969–.

Krivoruchko, Julia G. Medieval and Early Modern Judaeo-Greek biblical translations: a linguistic perspective. In *The Jewish-Greek tradition in antiquity and the Byzantine Empire*, ed. by James K. Aitken and James Carleton Paget. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, 152–170.

Muraoka, Takamitsu. *A Greek-English Lexicon of the Septuagint*. Louvain: Peeters, 2009³.
NETS = *A New English Translation of the Septuagint*, ed. by Albert Pietersma and Benjamin G. Wright. Oxford: Oxford University Press, 2009².

Ο ρόλος της σημασίας στη λεξικογραφική πρακτική των παράγωγων λέξεων στη νέα Ελληνική

ANNA ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ-ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
ansym@lit.auth.gr

Η εργασία αυτή εντάσσεται στον χώρο της μεταλεξικογραφίας, δηλ. της θεωρητικής λεξικογραφίας. Προτείνεται ότι απαιτείται ένα θεωρητικό πλαίσιο συζευκτικής κατασκευαστικής μορφολογίας όπως της Corbin (1987· προσεχώς), για να επιλυθούν ικανοποιητικά σημαντικά λεξικογραφικά ζητήματα όπως α) η διάκριση ομωνυμίας – πολυσημίας στις κατασκευασμένες λέξεις, δηλ. λέξεις που αποτελούν προϊόντα εφαρμογής ενός Κανόνα Κατασκευής Λέξεων (ΚΚΛ), καθώς και β) ζητήματα ομωνυμίας των τελικών τεμαχίων των λημμάτων.

Α) Παίρνοντας αφορμή από το λεξικογραφικό άρθρο του λήμματος *ρίζωμα* στο *ΛΚΝ*, στο *ΛΝΕΓ* και στο *ΧΛΝΕΓ* παρατηρούμε ότι και στα τρία λεξικά το λήμμα αντιμετωπίζεται ως πολύσημο. Αν όμως είχε ληφθεί υπόψη η κατασκευαστική δομή του λήμματος σε συνάρτηση με τη σημασία, θεωρούμε ότι θα είχε προταθεί η λύση της ομωνυμίας, γιατί το λήμμα, ανάλογα με τη σημασία του, αντιστοιχεί σε δύο απόλυτα διακριτές δομές, οι οποίες αποτελούν προϊόντα εφαρμογής δύο διαφορετικών ΚΚΛ. Συνεπώς και τα τρία λεξικά δεν διαθέτουν κριτήρια για να διακρίνουν τα πολύσημα από τα ομώνυμα λήμματα πέρα από τη διαφορά στην ετυμολογία και τη διαίσθηση του λεξικογράφου.

Β) Επίσης, επειδή λαμβάνεται υπόψη μόνο η μορφή, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το ταυτοτικό συστατικό του μορφήματος που είναι η σημασία, διαφορετικά επιθήματα ενοποιούνται κάτω από την ίδια μορφή λόγω ομωνυμίας του ληκτικού τεμαχίου, λ.χ. θεωρείται λαθεμένα ότι το *-ισμός(ς)* μετέχει στην κατασκευή της λ. *επιτοπισμός* (Πετρούνιας 1998) καθώς και της λ. *αποχαιρετισμός* (Ζυγούρη 2019: 83–84), ότι το επίθημα *-ιστής* κατασκευάζει δήθεν τη λ. *διαχειριστής* (Ζυγούρη 2019: 127), ότι οι λ. *ανακάτωμα* και *τρίχωμα* κατασκευάζονται δήθεν με το ίδιο επίθημα (Ζυγούρη 2019: 122), ή ακόμη ότι το *-ιάτικο(ς)* μετέχει στην κατασκευή της λ. *χωριάτικος* (Ράλλη 2005, 153).

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Chantraine, P. (2022). *Ετυμολογικό λεξικό της αρχαίας ελληνικής: ιστορία των λέξεων*. Θεσσαλονίκη, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών ΑΠΘ.
- Corbin, D. (1987). *Morphologie dérivationnelle et structuration du lexique*. Villeneuve d'Ascq: Presses Universitaires de Lille 1991.
- Corbin, D. (προσεχώς). *Le lexique construit. Méthodologie d'analyse*. Villeneuve d'Ascq, Presses Universitaires du Septentrion.
- Ζυγούρη, Μ. 2019. *Η αναπτυξιακή πορεία ορθογραφικής απόδοσης θεματικών μορφημάτων και παραγωγικών επιθημάτων από παιδιά δημοτικού: μία συγχρονική μελέτη*. Αθην. δ.δ., ΑΠΘ. Σχολή Παιδαγωγική. Τμήμα Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης.
- ΛΚΝ - *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής* (1998). Θεσσαλονίκη, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών ΑΠΘ.
- ΛΝΕΓ - Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* Αθήνα, Κέντρο Λεξικολογίας.
- Πετρούνιας, Ε. 1998 *Ετυμολογικό τμήμα ΛΚΝ*.
- Ράλλη, Α. 2005. *Μορφολογία*. Αθήνα, Πατάκης.
- ΧΛΝΕΓ - *Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας* της Ακαδημίας Αθηνών (2014). Ηλεκτρονική έκδοση. Σύνταξη-επιμέλεια: Χριστόφορος Γ. Χαραλαμπίδης. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο. <https://christikolexiko.academyofathens.gr/>.

Προσβάσιμη Λεξικογραφία: IvyLex, ένα σχολικό ηλεκτρονικό λεξικό της ελληνικής γλώσσας για παιδιά με προβλήματα όρασης

ΖΩΗ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ & ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΓΑΡΟΥΦΟΣ

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
zoegab@otenet.gr & agaroufo@helit.duth.gr

Η προσβασιμότητα των εκπαιδευτικών πόρων αποτελεί ζητούμενο στη σύγχρονη σχολική πραγματικότητα. Ωστόσο, ελάχιστοι είναι οι πόροι που διατίθενται για άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες όπως άτομα με μαθησιακές δυσκολίες, προβλήματα όρασης, ακοής ή άλλες αναπηρίες, καθώς η δημιουργία τους είναι κοστοβόρα, ενώ ο αριθμός των δυνητικών ωφελούμενων μικρός. Αν εστιάσουμε δε, ειδικότερα, στην ελληνική σχολική λεξικογραφία (Targ & Gouws, 2012), τα ήδη υπάρχοντα έντυπα σχολικά λεξικά για το δημοτικό, *Το πρώτο μου Λεξικό* για παιδιά ηλικίας 6–9 ετών και *Το Λεξικό μας* για παιδιά ηλικίας 9–12 ετών απευθύνονται στον γενικό πληθυσμό, δεν είναι, ωστόσο, προσβάσιμα για άτομα με προβλήματα όρασης, στερώντας ένα σημαντικό βοήθημα για τη συγκεκριμένη ομάδα μαθητών. Το IvyLex (Impaired Vision Youth Lexicon) είναι ένα δωρεάν online σχολικό ηλεκτρονικό λεξικό, προσβάσιμο για μαθητές με προβλήματα όρασης ηλικίας 9–15 ετών μέσω μιας ειδικής εφαρμογής χρήσης πληκτρολογίου Braille και δυνατότητας φωνητικής αναζήτησης λημμάτων. Με την ολοκλήρωσή του, θα περιλαμβάνει 4000 περίπου λήμματα και εφαρμογές παιχνιδοποίησης (author & author, 2022).

Ο στόχος της προτεινόμενης ανακοίνωσης είναι διττός: Αφενός, σε θεωρητικό

επίπεδο, να αναδείξει τη σημασία της συστηματικής και ‘διαφανούς’ προετοιμασίας ενός λεξικού με τη λεπτομερή καταγραφή όλων των επιλογών που αφορούν τη λημματοποίηση, τον αριθμό λημμάτων, τη συγκέντρωση υλικού, τη μορφή του λήμματος, τον προσδιορισμό της ομάδας στόχου, κτλ. στο λεξικογραφικό πρωτόκολλο. Δυστυχώς συχνά, στη λεξικογραφική πρακτική, η εκπόνηση λεξικών αποτελεί μια αυθαίρετη διαδικασία χωρίς αυστηρό σχεδιασμό που οδηγεί σε ανομοιόμορφα αποτελέσματα και λάθη στη συγγραφή λημμάτων (Gouws & Prinsloo, 2005: 9).

Αφετέρου, να παρουσιάσει το λεξικογραφικό πρωτόκολλο του IyulaLex που ακολουθεί τους Gouws & Prinsloo (2005) και περιλαμβάνει το σχέδιο οργάνωσης (Organization plan) και το σχέδιο υλοποίησης (Conceptualization plan). Πιο συγκεκριμένα, θα εστιάσουμε στον σκοπό, τα χαρακτηριστικά και τη λειτουργικότητα του λεξικού, ενώ θα περιγραφούν με λεπτομέρεια οι πέντε φάσεις υλοποίησής του (φάση προετοιμασίας, φάση συλλογής δεδομένων, φάση επιλογής λημμάτων, φάση συγγραφής λημμάτων και φάση δημοσίευσης του λεξικού). Τέλος, θα αναφερθούμε στα αποτελέσματα έρευνας ικανοποίησης των χρηστών του λεξικού.

Η ανακοίνωση αυτή συνεισφέρει στη θεωρητική συζήτηση για την υιοθέτηση λεξικογραφικών πρωτοκόλων ελεύθερα προσβάσιμων στη λεξικογραφική κοινότητα και ταυτόχρονα προσφέρει νέα δεδομένα στο πεδίο της προσβάσιμης λεξικογραφίας που είναι σχετικά φτωχή.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Gavriilidou, Z. & A. Garoufos, (2022). The lexicographic protocol of MikaelaLex: a free online school dictionary of Greek accessible for visually-impaired senior elementary children, In Kloosa-Kückelhaus, A., Engelberg, S., Möhrs C. & Storjohann, P. (eds.) *Dictionaries and Society*, pp. 563–568.
- Proceedings of the XX EURALEX International Congress*. Mannheim: IDS-Verlag.
- Gouws, R.&D. Prinsloo, (2005). *Principles and practice of South African Lexicography*, Sun Press.
- Tarp, S. & R. Gouws, (2012). School Dictionaries for First-Language Learners, *Lexicos*, 22, 333–351.

Λεξικογραφία και παραγωγική μορφολογία

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
aefthym@eled.duth.gr

Η σχέση μεταξύ λεξικογραφίας και μορφολογίας έχει προκαλέσει τα τελευταία χρόνια το ενδιαφέρον των μελετητών στο χώρο της μεταλεξικογραφίας και έχουν δει το φως της δημοσιότητας αρκετές σχετικές μελέτες (μ.ά. Γρίκι 1999, 2005, Κατσογιάννου & Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2022). Ένας σημαντικός αριθμός από

αυτές εστιάζει στα λεξικά εκμάθησης (μ.ά. Hacken et al 2006, Prčić 1999, 2005, 2019), ενώ υπάρχουν και αρκετές μελέτες που αφορούν άλλα είδη λεξικών, όπως π.χ. τα μονόγλωσσα γενικά λεξικά (μ.ά. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2022), τα ιστορικά (Κατσούδα 2022) ή τα διαλεκτικά (Χριστοδούλου 2022). Παρόλα αυτά, δεν έχει εξεταστεί μέχρι σήμερα η παρουσία των προθημάτων στη λεξικογραφία της νέας ελληνικής. Στην εργασία αυτή θα διερευνήσουμε τον τρόπο με τον οποίο τα λεξικά της νέας ελληνικής αντιμετωπίζουν τις προθηματοποιημένες λέξεις, εστιάζοντας στο είδος των πληροφοριών που περιλαμβάνονται στα λεξικογραφικά άρθρα που αναφέρονται στα προθήματα. Ειδικότερα, θα εξετάσουμε την παρουσία των προθημάτων σε δύο γενικά μονόγλωσσα λεξικά, το ΛΚΝ (1998) και το ΧΛΝΓ (2014) και σε ένα ειδικό λεξικό, το Λεξικό προθημάτων και επιθημάτων της νέας ελληνικής (2023), και θα καταλήξουμε σε προτάσεις όσον αφορά το είδος των πληροφοριών των λεξικογραφικών άρθρων που αναφέρονται σε παραγωγικά προθήματα και την αντιπροσωπευτική παρουσίαση των προθηματοποιημένων λέξεων στο λημματόλγιο.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. 2022. Λεξικογραφία και επιστημονικά επιθήματα. Στο Κατσογιάννου, Μ. & Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (επιμ.) *Λεξικογραφία και μορφολογία: Η θέση της μορφολογίας στα λεξικά της νέας ελληνικής*. Αθήνα: Πατάκης, 95–108.
- Hacken, P. ten, Abel, A. & Knapp J. 2006. Word formation in an electronic learners' dictionary: ELDiT. *International Journal of Lexicography* 19 (3): 243–256.
- Ιορδανίδου Α. & Μ. Πανταζάρα (επιμ.) 2023. *Λεξικό προθημάτων και επιθημάτων της Νέας Ελληνικής*. Αθήνα: Πατάκης & Neurolingo.
- Κατσούδα, Γ. 2022. Μορφολογία και λεξικογραφική οικονομία: η περίπτωση του Ιστορικού Λεξικού της Ακαδημίας Αθηνών. Στο Κατσογιάννου, Μ. & Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (επιμ.) *Λεξικογραφία και μορφολογία: Η θέση της μορφολογίας στα λεξικά της νέας ελληνικής*. Αθήνα: Πατάκης, 251–266.
- Κατσογιάννου, Μ. & Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. (επιμ.) 2022. *Λεξικογραφία και μορφολογία: Η θέση της μορφολογίας στα λεξικά της νέας ελληνικής*. Αθήνα: Πατάκης.
- ΛΚΝ: *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* [1998] (1999): Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Prčić, T. 1999. The treatment of affixes in the 'big four' EFL dictionaries. *International Journal of Lexicography* 12 (4): 263–279.
- Prčić, T. 2005. Prefixes vs initial combining forms in English: a lexicographic perspective. *International Journal of Lexicography* 18 (3): 313–334.
- Prčić, T. 2019. Exploring the Properties of English Lexical Affixes by Exploiting the Resources of English General-Purpose Dictionaries. *Lexicos* 29(1). Διαθέσιμο στο <http://lexikos.journals.ac.za>; <https://doi.org/10.5788/29-1-1516>.
- ΧΛΝΓ: *Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας* (2014). Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών & Εθνικό Τυπογραφείο.
- Χριστοδούλου, Χ. 2022. Διαλεκτικά λημματόλγιοι και μορφολογία. Στο Κατσογιάννου, Μ. & Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (επιμ.) *Λεξικογραφία και μορφολογία: Η θέση της μορφολογίας στα λεξικά της νέας ελληνικής*. Αθήνα: Πατάκης, 267–287.

Τεχνητή Νοημοσύνη και Λεξικογραφία: Η συμβολή της ΤΝ στην επίλυση γλωσσικών αποριών

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ & ANNA ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης & Πανεπιστήμιο Πατρών
aialexan@eled.duth.gr & A.lordanidou@upatras.gr

Η τεχνητή νοημοσύνη (ΤΝ) έχει γνωρίσει αξιοσημείωτη ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια, καθιστώντας τους υπολογιστές ικανούς να εκτελούν πολύπλοκες λειτουργίες μέσω της άμεσης συνομιλίας με τους ανθρώπους, ενώ με τη χρήση των Μεγάλων Γλωσσικών Μοντέλων (ΜΓΜ, Large Language Models, LLM) έχουν αυτοματοποιηθεί πολλές εργασίες που σχετίζονται με τη γλώσσα. Δεδομένου ότι η λεξικογραφική έρευνα βασίζεται σε ανάλυση μεγάλων δεδομένων, όπως αυτά που χρησιμοποιούνται για την εκπαίδευση των ΜΓΜ, υποθέτουμε ότι τα τελευταία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν και για αναζήτηση λεξικογραφικών πληροφοριών, ανοίγοντας μια νέα προοπτική στο πεδίο της Λεξικογραφίας.

Αντικείμενο της παρούσας ανακοίνωσης είναι να διερευνηθεί αν τα ΜΓΜ μπορούν να χρησιμεύσουν ως λεξικά παρέχοντας στον χρήστη απαντήσεις στις γλωσσικές απορίες του και, δεδομένου ότι τα ΜΓΜ έχουν τη δυνατότητα να προσαρμόζονται στις προτιμήσεις των χρηστών προσδίδοντας ένα πιο εξατομικευμένο επίπεδο πληροφόρησης, αν αυτό θα αμφισβητούσε πλέον τη χρησιμότητα των λεξικών με τη μορφή που έχουν σήμερα.

Ως προς τη μέθοδο, προκειμένου να αξιολογήσουμε τις ικανότητές τους, συνομιλήσαμε με γνωστά ΜΓΜ (OpenAI ChatGPT, Microsoft Copilot, Google Gemini), θέτοντας ερωτήσεις σχετικά με συνηθισμένες γλωσσικές απορίες χρηστών λεξικού που αφορούν την ελληνική γλώσσα. Οι απορίες αντλήθηκαν από σχετικό Σώμα Κειμένων και ταξινομήθηκαν σε τέσσερις τομείς: την ορθογραφία, την κλίση, τη σύνταξη και τη σημασία.

Από τη σύγκριση μεταξύ τους προέκυψε ότι και τα τρία ΜΓΜ απαντούν σε όλες τις απορίες των χρηστών, με μεγαλύτερη ή μικρότερη επιτυχία και ενδιαφέρουσες διαφοροποιήσεις μεταξύ τους. Οι πιο σημαντικές αδυναμίες που διαπιστώσαμε είναι ότι συνήθως δεν μπορούν να επιχειρηματολογήσουν, δεν παραπέμπουν σε κανόνες και κανονικότητες της γλώσσας στην οποία αναφέρονται και άλλοτε επινοούν απαντήσεις άλλοτε παρουσιάζουν ως σωστές δύο αντικρουόμενες θέσεις. Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι αποτυγχάνουν να ανταποκριθούν σε μία από τις λειτουργίες ενός πετυχημένου λεξικού, που είναι να απαντάει στα ερωτήματα που θέτει ο χρήστης με σαφήνεια και πληρότητα, ενισχύοντας την αυτονομία του. Δεδομένου, όμως, ότι συνεχώς μαθαίνουν από την εμπειρία τους και βελτιώνουν τις απαντήσεις τους, προτείνουμε να μην απορριφθεί η χρήση

τους αλλά να δοθεί έμφαση στη συνεχή εκπαίδευσή τους για να εξασφαλιστεί η επάρκεια και η αξιοπιστία των παρεχόμενων πληροφοριών.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Grefenstette, G. (2008). The Future of Linguistics and Lexicographers: Will there be Lexicographers in the Year 3000? Στο Thierry Fontenelle (ed.), *Practical Lexicography: A Reader*. Oxford.
- Rundell, M. (2023). Automating the Creation of Dictionaries: Are We Nearly There? *Proceedings of the 16th International Conference of the Asian Association for Lexicography: "Lexicography, Artificial Intelligence, and Dictionary Users"*. Seoul: Yonsei University, 1–9.

Λεξικογράφιση θεατρικών όρων και λέξεων σχετικών με το θέατρο στα λεξικά της κοινής νεοελληνικής

ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΚΑΡΑΝΤΖΗ

ΚΕΝΔΙ, Ακαδημία Αθηνών

karantch@academyofathens.gr

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι η μελέτη του τρόπου λεξικογράφησης θεατρικών όρων και λέξεων σχετικών με το θέατρο στα λεξικά της κοινής νεοελληνικής. Η έρευνα περιλαμβάνει δύο ομάδες λέξεων: 1) έναν αριθμό θεατρικών όρων και 2) λέξεις που ανήκουν στο λεξιλόγιο της κοινής αλλά ευρίσκονται εντός του σημασιολογικού πεδίου του θεάτρου (είτε συνδέονται ετυμολογικά με τη λέξη θέατρο είτε όχι). Στο πλαίσιο της έρευνας θα εξεταστούν δεδομένα από τα μεγάλα νεοελληνικά της κοινής (Τεγόπουλος-Φυτράκης, Μπαμπινιώτης, Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη, Χρηστικό Λεξικό Χαραλαμπάκη και Πατάκης). Από αυτά είναι χαρακτηριστικό ότι μόνο το Χρηστικό Λεξικό Χαραλαμπάκη διαθέτει ειδική συντομογραφία ΘΕΑΤΡ. Θεατρολογία, η οποία προσδιορίζει τα σχετικά λήμματα ή ορισμένες επιμέρους χρήσεις και σημασίες εντός λημμάτων. Αναλυτικότερα θα μας απασχολήσει η λεξικογράφιση α) όρων όπως: πχ. επιθεώρηση, κινησιολογία, κωμωδία, μονόλογος, μπουλβάρ/βουλεβάρτο, μπουρλέσκ, παρασκήνιο, φάρσα, παρωδία, κ.ά. και β) λέξεων που συνδέονται (ετυμολογικά ή μη) με το θέατρο (συμπεριλαμβάνονται παράγωγα και σύνθετα), όπως: θέατρο, θεατρολόγος, θεατρολογία, θεατρόφιλος, θεατρίνος/α, θεατρινίστικος, θεατρικός, θεατρινισμός, θεατράνθρωπος, θεατρώνης κ.ά. αλλά και π.χ. αποστασιοποίηση, μυστήριο, τοίχος (βλ. Χρηστικό: αποστασιοποίηση: ΘΕΑΤΡ. -ΛΟΓΟΤ. αποφυγή ταύτισης, ιδ. συναισθηματικής, του ηθοποιού με τον ρόλο του ή του θεατή-αναγνώστη με τον ήρωα. μυστήριο: ΘΕΑΤΡ. μεσαιωνικά δραματικά έργα σε διαλογική μορφή με θέματα από την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη ή τους βίους των Αγίων. τοίχος: «τέταρτος τοίχος: ΘΕΑΤΡ. (στη θεατρική σκηνή) το νοητό σημείο που ενώνει τον κόσμο όπου διαδραματίζεται το έργο

και το κοινό (στην τηλεόραση) κάμερα ή οθόνη». Τέλος, πέραν των συγκριτικών παρατηρήσεων σε σχέση με τα λημματογραφούμενα στα λεξικά, προτείνεται συμπλήρωση και εμπλουτισμός των σχετικών λημμάτων με βάση σώμα κειμένων από συναφή κείμενα, όπως θεατρικές κριτικές και σχετικά δημοσιογραφικά κείμενα σε έντυπα ευρείας κυκλοφορίας. Ασφαλώς στα λεξικά της κοινής νεοελληνικής δεν περιλαμβάνονται λήμματα σχετικά με θεατρικούς συγγραφείς, ηθοποιούς, σκηνοθέτες, σκηνογράφους, κριτικούς, αναλυτικά θεατρικά είδη και κινήματα από όλο το ιστορικό φάσμα των πολύπλοκων εκφράσεων της θεατρικής τέχνης ούτε λήμματα για θεατρικά κτίρια και για την τεχνική ορολογία του θεάτρου. Στο πλαίσιο της ανακοίνωσης δεν εξετάζονται θεατρικά λεξικά ή γλωσσάρια που έχουν εκδοθεί αυτόνομα ή εντός άλλων βιβλίων.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Πατάκης Σ. και συντακτική ομάδα (2016–2023). *Μεγάλο Ηλεκτρονικό Λεξικό Νεοελληνικής Γλώσσας-Πατάκη* (ΜΗΛΝΕΓ-Π) <http://lexicon-neohel.patakis.gr/el/>
 Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη (1998). *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.
 Μπαμπινιώτης Γ. (1998): *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
 Τεγόπουλος-Φυτράκης (1997). *Μείζον Ελληνικό Λεξικό*. Αθήνα.
 Χαραλαμπίδης, Χ. (2014). *Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας*, Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών [β' εκδ. Αθήνα 2023 ηλεκτρονικά στη διεύθυνση: <https://christikolexiko.academyofathens.gr/index.php/anazitisi>]

Ρηματοποιητές και παράγωγοι ονοματοποιητές στην πρώιμη νεοελληνική λεξικογραφία

ΕΛΕΝΗ ΚΑΡΑΝΤΖΟΛΑ, ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΑΚΡΗ & ΝΤΕΝΙΖ ΣΑΡΡΗ-ΧΑΣΑΝ

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

karantzola@rhodes.aegean.gr, v.makri@aegean.gr & msd20006@aegean.gr

Η νέα ελληνική διαθέτει πλήθος ρηματοποιητών: *-ίζ(ω)*, *-αίν(ω)*, *-άρ(ω)*, *-εύ(ω)*, *-ών(ω)*, *-ιάζ(ω)* κ.ά. (βλ. ενδεικτικά Efthymiou 2011· Efthymiou et al. 2012· Ράλλη 2022). Η μελέτη ανταγωνιστικών ρηματικών ζευγών με κοινή βάση παραγωγής (Ευθυμίου & Κουτσούκος, 2021) έχει καταδείξει μεγάλο βαθμό σημασιολογικής επικάλυψης στους περισσότερους σχηματισμούς, ενώ εξειδικευμένη χρήση του ενός μέλος του ζεύγους συνδέεται με συγκεκριμένα περιβάλλοντα. Σχετική σημασιολογική εξειδίκευση παρατηρείται και σε παράγωγους ονοματοποιητές, που δηλώνουν ενέργεια, πράξη, κατάσταση ή αποτέλεσμα: *-ση* (λύν(ω) → λύ-ση), *-μος* (σκοτών(ω) → σκοτω-μός), *-μα* (παντρεύ(ω) → πάντρε-μα (βλ. ενδεικτικά Horrocks & Stavrou 2000· Ράλλη 2022).

Η έρευνα των Καραντζόλα και Γιαννουλοπούλου (2000) για την Πρώιμη Νέα Ελ-

ληνική (ΠΝΕ) είχε καταγράψει τάσεις κατανομής ρηματοποιητών (-ευ(ω), -ιζ(ω), -ων(ω)) και παράγωγων ονοματοποιητών (-μος, -μα, -σις/-ση), καθώς και τα σημασιολογικά χαρακτηριστικά τους σε εκτενές πεζό κείμενο. Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελεί η καταγραφή και ανάλυση του συνόλου των ρηματοποιητών και των παράγωγών τους ονοματοποιητών στα λημματολόγια των λεξικών της ΠΝΕ, με κύρια έμφαση στο εκτενέστατο λημματολόγιο του συγχρονικού/χρηστικού λεξικού του Alessio de Somavera Θησαυρός της ρωμαϊκής και της φράγκικης γλώσσας (1709, Παρίσι), που περιλαμβάνει αθησαύριστο υλικό. Στόχος της εργασίας είναι η εξέταση (α) της παραγωγικότητας και της κατανομής τους (σε σχέση με ελληνικές και δάνειες βάσεις), και (β) της ύπαρξης ή μη σημασιολογικής διαφοροποίησης, ειδικά στις περιπτώσεις ανταγωνιστικών ρηματικών ζευγών ή τριάδων.

Στο λεξικό Somavera, εκτός των ρημάτων λημματογραφούνται διάφοροι παράγωγοι σχηματισμοί, σπάνιο τεκμήριο για την παραγωγικότητα των καθομιλούμενων ποικιλιών της περιόδου (λ.χ. ξεδιαλίζω-ξεδιαλίζομαι και ξεδιάλισμα, ξεδιαλισμένα, ξεδιαλισμένος, ξεδιάλις, ξεδιαλιστής, ξεδιαλεστικός, ξεδιαλίστρια). Αν και η έλλειψη παραδειγμάτων χρήσης δεν επιτρέπει τη διερεύνηση ύπαρξης σημασιολογικής διαφοροποίησης σε παραγωγικά επιθήματα με κοινή βάση, οι ίδιες οι λεξικογραφικές επιλογές Somavera, σχετικά με το ποιες λέξεις εντάσσει ως ξεχωριστά λήμματα και ποιες ως παράλληλους τύπους ενός λήμματος με το ίδιο ιταλικό ερμηνεύμα, εδράζονται στο ποια ζεύγη με κοινή βάση παραγωγής γίνονται αντιληπτά ως σημασιολογικά διάφορα, π.χ. ξεδιαλίζω - ξεδιαλύνω → *dichiarare*, ξεδιάλισμα - ξεδιαλισμός → *dichiaramento*, αλλά αντίθετα ξεδιάλις → *dichiaratione* (που επιβεβαιώνει τη σημασιολογική εξειδίκευση του -σις στην κατάδειξη δράσης). Πολύτιμη αποδεικνύεται η μαρτυρία της πρώιμης νεοελληνικής λεξικογραφικής παραγωγής και ως προς την αποτύπωση τοπικών διαλεκτικών χαρακτηριστικών που δεν επέδωσαν στην πρότυπη ποικιλία: όχι μόνο συστηματικά καταγράφονται παράλληλοι τύποι ρημάτων σε -εύω και -εύγω, αλλά και αναλογικοί σχηματισμοί, όπως ξεθαύγω-ξεθαύγομαι.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Horrocks, G. & M. Stavrou. 2000. Lexeme-based Separationist Morphology: Evidence from the history of Greek deverbal abstracts. Στο *Yearbook of Morphology 2000*, επιμ. J. Van Marle & G. Booij, 19–42. Dordrecht: Kluwer.
- Καραντζόλα, Ε., & Γ. Γιαννουλοπούλου. 2000. Σημασιολογικά στοιχεία για τη σύνθεση και την παραγωγή στην πρώιμη νεοελληνική: επιθηματοποίηση. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 20: 245–256.
- Ευθυμίου, Α. & Ν. Κουτσούκος. 2021. Ανταγωνιστικά ρηματικά ζεύγη στην Κοινή Νεοελληνική. *Γλωσσολογία* 29: 1–19.
- Efthymiou, A. 2011. The semantics of verb forming suffixes in Modern Greek. Στο *Proceedings of the 19th International Symposium of Theoretical and Applied Linguistics*, 174–184. Thessaloniki: Aristotle University of Thessaloniki.

Efthymiou, A., G. Fragaki & A. Markos. 2012. Productivity of verb-forming suffixes in Modern Greek: A corpus-based study. *Morphology* 22(4): 515–543.

Ράλλη, Α. 2022. *Μορφολογία*. Νέα αναθεωρημένη έκδοση. Αθήνα: Πατάκης.

Λεξικογραφική αρχαιολογία: οι καθολικοί χαρακτήρες και άλλοι πρόδρομοι των λεξικογραφικών θησαυρών

ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΚΑΤΣΟΓΙΑΝΝΟΥ

Πανεπιστήμιο Κύπρου
marianna@ucy.ac.cy

Στη διάρκεια του 17ου αιώνα, φιλόσοφοι, φυσικοί και μαθηματικοί πρωτοστάτησαν στην αναζήτηση ενός «καθολικού χαρακτήρα» δηλαδή ενός μέσου παγκόσμιας γλωσσικής επικοινωνίας που αρχικά έγινε αντιληπτό ως σύστημα γραφής, χωρίς προφορική αντιστοιχία. Ανάμεσα στις πρώτες προσπάθειες για τη δημιουργία ενός τέτοιου συστήματος συγκαταλέγεται η συγκρότηση εκτενών λεξιλογίων με κύριο χαρακτηριστικό την ισομορφική σχέση με την πραγματικότητα: οι δημιουργοί τους πίστευαν ότι οι σημασιολογικά ισοδύναμες λέξεις διαφορετικών γλωσσών θα μπορούσαν να αντιπροσωπεύονται από κοινά σύμβολα. Στόχος ήταν να πάψουν οι γλωσσικές διαφορές να αποτελούν εμπόδιο στην κατανόηση των εννοιών και επομένως και στην επικοινωνία.

Οι χαρακτήρες που θα μπορούσαν θεωρητικά να εφαρμοστούν και να «διαβαστούν» σε οποιαδήποτε γλώσσα, αρχικά δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο σημειογραφικών συστημάτων έμμεσα συνδεδεμένων με τις φυσικές γλώσσες (συνήθως με την αγγλική), ενώ αργότερα κατέληξαν στην ιδέα της φιλοσοφικής γλώσσας, δηλαδή της δημιουργίας ενός λογικού συστήματος ταξινόμησης του λεξιλογίου που θα αποτελούσε τη βάση της αντιστοιχίας μεταξύ εννοιών και συμβόλων. Για τους σύγχρονους ερευνητές, τα συστήματα που δημιουργήθηκαν στην περίοδο αυτή, μπορούν να θεωρηθούν πρόδρομοι των σημερινών θησαυρών και οντολογιών. Στο πιο γνωστό από τα έργα αυτά, το *An Essay towards a Real Character and a Philosophical Language* του John Wilkins (1668), διαπιστώνουμε ότι υπάρχει και ένα πρώιμο σύστημα ορισμού των εννοιών βάσει χαρακτηριστικών όπως αυτά που χρησιμοποιούνται σήμερα στη λεξικογραφία και στην ορολογία.

Στην παρούσα ανακοίνωση θα αναφερθούμε στον ρόλο που έπαιξαν οι φιλοσοφικές γλώσσες στην ανάπτυξη μίας μεθοδολογίας για τη συστηματοποίηση της σκέψης και την εξάλειψη της ασάφειας, στην πρόσληψή τους σε διάφορες εποχές, και στη γενικότερη απήχησή τους στην ιστορία των ιδεών. Ιδιαίτερη μνεία θα γίνει στη σχέση του Roget's Thesaurus με το έργο του John Wilkins και στην ελληνική φιλοσοφική γλώσσα που εκδόθηκε στη Λειψία το 1817.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Dolezal, Fredric (1985): *Forgotten But Important Lexicographers: John Wilkins and William Lloyd*. Tübingen: Niemeyer.
- Έκο, Ουμπέρτο (1998/1993): *Η αναζήτηση της τέλειας γλώσσας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1998.
- Hüllen, Werner (2009): *Networks and Knowledge in Roget's Thesaurus*. New York: Oxford University Press.
- Mawson, C. O. Sylvester (1911): *Roget's Thesaurus of English Words and Phrases*. New York: Thomas Y. Crowell.
- Okrent, Arika (2010): *In the Land of Invented Languages: Adventures in linguistic creativity, madness, and genius*. New York: Random House.
- Sorlin, Sandrine (2007): «La langue philosophique de John Wilkins (1614–1672): langage universel ou utopie linguistique?», *Études Épistémè* 12 [Διαδικτυακή δημοσίευση, doi.org/10.4000/episteme.923].

Η κρυφή όψη και γοητεία του [ιταλο]ελληνοαλβανικού Λεξικού του Μ. Μπότσαρη

ΔΩΡΗΣ Κ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
kyrdoris@lit.auth.gr

Στο ερώτημα Γιατί τόσο ακατάστατη η ελληνική στήλη του Ελληνοαλβανικού Λεξικού του Μ. Μπότσαρη, που απασχολούσε από καιρό τη σχετική έρευνα, ήρθε να απαντήσει με ευρηματικό και πειστικό τρόπο ο μακαρίτης Ντίνος Γεωργούδης: σε άρθρο του του 1995 αποδεικνύει ότι ο Γάλλος πρόξενος στα Ιωάννινα, F. Rouqueville, κρατούσε στα χέρια του ένα Ιταλοελληνικόν Λεξικόν (Βενετία 1775, εκδόσεις Βόρτολι) και από εκεί υπαγόρευε τις ελληνικές λέξεις που στη συνέχεια η σουλιώτικη παρέα του ελληνομαθούς διπλωμάτη (Μ. Μπότσαρης, πατέρας, θεός και πεθερός του) απέδιδαν στην αλβανική και ο Μάρκος τις κατέγραφε διά χειρός του. Έτος σύνταξης του Λεξικού: 1809· τόπος: Κέρκυρα· συντάκτης: η παράδοση έχει ταυτίσει το Λεξικό με το όνομα του ήρωα Μ. Μπότσαρη, αλλά η απάντηση είναι πιο σύνθετη και αποτελεί μέρος της παρούσας ανακοίνωσης. Η οποία εστιάζει κυρίως στην αντιβολή της ελληνικής στήλης του Λεξικού Μπότσαρη με την αντίστοιχη του Ιταλοελληνικού του 1775, αλλά επεκτείνεται και στην ιταλική και αλβανική στήλη, σημεία, αντίστοιχα, εκκίνησης και τερματισμού της «λεξικογραφικής» αλυσίδας, όπου συμμετέχουν ανισοβαρώς και με ελλιπή –στα επιμέρους- γνώση πέντε παίκτες, συν τον απόντα συντάκτη του εκ Βενετίας Λεξικού.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ελληνική στήλη, καθώς από εκεί αναδύεται ο βαθμός ελληνομάθειας των δίγλωσσων, στην καλύτερη περίπτωση, Σουλιωτών. Οι συχνές αναντιστοιχίες ανάμεσα στις δυο ελληνικές στήλες, αλλά και η προσεκτική εξέταση των καταγραφών στο Λεξικό του Μπότσαρη, οδηγούν στο συμπέ-

ρασμα ότι τα ελληνικά των Σουλιωτών περιορίζονται σε ένα συγκεκριμένο λεξιλογικό φάσμα που αφήνει απ' έξω αφηρημένες έννοιες και είναι προσγειωμένο στο βασικό και καθημερινό λεξιλόγιο της ζωής στο ύπαιθρο. Για παράδειγμα, η ιταλ. λ. *ferocità*, που το Λεξικό του 1775 τη μεταφράζει ως αγριάδα, αποδίδεται αλβανικά με την ονομασία ενός ομώνυμου φυτού, το οποίο στην Ήπειρο απαντά στην ευχή «Αγριάδα να γίνεις!». Επίσης, είναι προφανές ότι ο Μάρκος και οι υπόλοιποι Σουλιώτες ακούνε τις λέξεις και δεν έχουν οπτική επαφή με αυτές. Έτσι εξηγούνται η εκτεταμένη ανορθογραφία του Μάρκου αλλά και τα πολλά παρακούσματα, που οδηγούν σε λάθος αποδόσεις: η λέξη ύμνος εκλαμβάνεται μια φορά ως ύπνος και την άλλη φορά ως οίνος, και φυσικά μεταφράζεται αντίστοιχα στην αλβανική. Με το πώς οι «συντάκτες» του Λεξικού τεμαχίζουν και κατανοούν/αποδίδουν ό,τι ακούνε από τον Rouqueville, σχετίζεται, υποθέτουμε, και ο τρόπος που εκείνος προφέρει τις ελληνικές λέξεις. Υπάρχουν πληροφορίες για την καλή ελληνομάθειά του, αλλά μένουν ερωτηματικά για την προφορά του. Για παράδειγμα, η λ. βασταγερός του βενετσιάνικου λεξικού αναλύεται και αποδίδεται ως βάστα και γερός.

Την υπόμνηση του Γεωργούδη (1995: 226) για «μιαν χρηστικότερη έκδοση με βάση το Λεξικό του Βόρτολι», όπου «να τυπωθεί το ιταλοελληνικό τμήμα που αντιστοιχεί στο λεξικό του Μπότσαρη και απλώς να προστεθούν ως δεύτερη καταληκτική γλώσσα τα αλβανικά ισοδύναμα», τη λάβαμε σοβαρά υπόψη και βρισκόμαστε στην ευχάριστη θέση να ανακοινώσουμε ότι έχουμε βάλει μπρος την πραγματοποίηση του στόχου αυτού.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Γεωργούδης, Ντ. «Περί το ελληνοαλβανικό λεξικό του Μάρκου Μπότσαρη», στο Δ. Αποστολόπουλος (ed.) *Νεοελληνική παιδεία και κοινωνία* (Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου αφιερωμένου στη μνήμη του Κ.Θ. Δημαρά). Όμιλος Μελέτης Ελληνικού Διαφωτισμού, Αθήνα 1995, 221–226.
- Γιοχάλας, Τ. *Το ελληνο-αλβανικόν λεξικόν του Μάρκου Μπότσαρη* (φιλολογική έκδοσις εκ του αυτογράφου), Αθήνα 1980.

Επίλυση ζητημάτων λεξικής ασάφειας στον επισημειωτή Mnemosyne

ΑΓΓΕΛΟΣ ΛΑΜΠΑΔΑΡΗΣ, ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΓΑΚΗΣ & ΓΕΩΡΓΙΑ ΦΡΑΓΚΑΚΗ

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

A.lampadaris@hotmail.com, p.gakis@go.uop.gr & g.fragkaki@uop.gr

Η παρούσα ανακοίνωση εξετάζει το φαινόμενο της λεξικής ασάφειας που συναντάται σε υπολογιστικά περιβάλλοντα μεταξύ ουσιαστικών και άλλων μερών του λόγου και έχοντας ως βάση τον επισημειωτή Mnemosyne στοχεύει στην επίλυση

τέτοιων περιπτώσεων ασάφειας. Ο Mnemosyne είναι ένας φορμαλισμός γραμματικών ενοποίησης που επιτρέπει να οριστούν μορφοσυντακτικά σχήματα ευαίσθητα περιεχομένου (συμφραστικές γραμματικές) σύμφωνα με τη λογική των Ενοποιητικών Γραμματικών (Chomsky 1956). Αξιοποιεί καθαρά γλωσσικά και όχι στατιστικά κριτήρια και με αυτή τη μέθοδο επιτυγχάνει την άρση της λεξικής ασάφειας βασιζόμενος μόνο στο περιβάλλον των ασαφών λέξεων (Γάκης 2019). Στην παρούσα μελέτη αναζητήθηκαν λέξεις από περιστάσεις λεξικής ασάφειας που δεν επιλύθηκαν από τον Mnemosyne σε προγενέστερο στάδιο (Gakis et al. 2013). Τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν για την άρση της λεξικής αμφισημίας, προέρχονται από περιστάσεις αυθεντικού γραπτού λόγου σε ηλεκτρονικά κείμενα του διαδικτύου και αποτελούνται τόσο από τις ασαφείς λέξεις όσο και από το περιεχόμενό τους. Συγκεκριμένα, συλλέχθηκαν 150 περιπτώσεις αμφισημίας, οι οποίες αναλύθηκαν σε 3500 γραμμές κώδικα. Η δημιουργία των κανόνων με βάση τα μορφοσυντακτικά χαρακτηριστικά των tokens (λέξεων, σημείων στίξης, αριθμών) που προηγούνταν ή/και έπονταν της ασαφούς λέξης έδειξαν ότι η πληροφορία αυτή σε ένα μεγάλο ποσοστό αρκεί για να άρει τη λεξική ασάφεια. Υπήρχαν όμως και περιπτώσεις στις οποίες η σημασία των λέξεων στο συγκείμενο αποτέλεσε ένα ακόμη καθοριστικό στοιχείο για την επίλυση της λεξικής ασάφειας. Συνολικά, η μελέτη επιβεβαιώνει την ορθή λειτουργία του Mnemosyne και αναδεικνύει την ισχύ της γλωσσολογικής προσέγγισης στην Επεξεργασία Φυσικής Γλώσσας, η οποία φαίνεται να αποτελεί μια οικονομική προσέγγιση με υψηλά ποσοστά επιτυχίας. Παράλληλα, υποστηρίζεται ότι τα ποσοστά επιτυχίας βελτιώνονται σημαντικά με τη συμπερίληψη του περιεχομένου στους κανόνες του επισημειωτή, καθώς με αυτό τον τρόπο αναγνωρίστηκε και περιγράφηκε η κατάλληλη φραστική δομή και επιλύθηκε η λεξική ασάφεια σε περιπτώσεις που δεν είχε ήδη κατορθωθεί.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Γάκης, Π. (2019). Άρση της αμφισημίας με τον Mnemosyne Tagger. Στο Μαρκόπουλος, Θ., Βλάχος, Χ., Αρχάκης, Α., Παπαζαχαρίου, Δ., Ξυδόπουλος, Γ. & Ρούσσου, Α., (επιμ.) *Πρακτικά του ΔΣΕΓ14*. Πάτρα, 210–220. Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.26220/icgl.v1i1.3661>
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Gakis, P., Panagiotakopoulos, C., Sgarbas, K. & Tsalidis, C. (2013). Analysis of lexical ambiguity in Modern Greek using computational lexicon. *Digital Scholarship in the Humanities* 30(1), 20–38. Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.1093/llc/fqt035>.

Εντοπίζοντας πληροφορίες στο ψηφιακό παιδαγωγικό λεξικό ΕΛεΦυΣ: Δεδομένα από παιδιά δημοτικού μέσω eye tracking

ΜΑΡΙΑ ΜΗΤΣΙΑΚΗ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΕΥΚΟΣ, ΖΩΗ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ & ΓΡΑΜΜΑΤΙΑ ΣΙΣΚΟΥ

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο
Θράκης & Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

mmtsiki@helit.duth.gr, lefkos@uom.edu.gr, zioannid@helit.duth.gr & gsiskou@helit.duth.gr

Η τεχνολογία οφθαλμοκίνησης (eye tracking) χρησιμοποιείται πάνω από μια δεκαετία στο πεδίο της χρήσης λεξικών (Simonsen 2009, Tono 2011, Lew et al. 2013) ως μια τεχνική που μπορεί να αποκαλύψει πώς οι χρήστες αναζητούν πληροφορίες. Οι έρευνες μέσω eye tracking για τη χρήση λεξικού είναι περιορισμένες, ενώ αφορούν κυρίως ενήλικες. Οι Kaneta et al. (2011) εξέτασαν την αναζήτηση παραδειγμάτων από ιάπωνες φοιτητές/τριες σε μονόγλωσσα και δίγλωσσα λεξικά. Ο Tono (2011) ερεύνησε την αναζήτηση σε μονόγλωσσα και δίγλωσσα λεξικά, αξιολογώντας μεταβλητές όπως τα λεξικογραφικά σημάδια, η θέση των ορισμών κ.ά. Τέλος, οι Lew et al. (2013) εστίασαν στην αναζήτηση από πολωνούς φοιτητές/τριες της αγγλικής ως ξένης γλώσσας με στόχο την επιλογή της κατάλληλης σημασίας σε πολύσημα δίγλωσσα λήμματα. Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν την ανάγκη για περισσότερη έρευνα.

Στην Ελλάδα το eye tracking δεν έχει χρησιμοποιηθεί στον χώρο της λεξικογραφίας στην εκπαίδευση. Η εργασία διερευνά τη διαδικασία αναζήτησης πληροφοριών στο Εικονογραφημένο Λεξικό Φυσικής για το Σχολείο (ΕΛεΦυΣ, <https://elefys.e-me.edu.gr>) από παιδιά Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού. Το ΕΛεΦυΣ περιλαμβάνει πολυλήμματα με ποικίλες λεξικογραφικές πληροφορίες: μ.ά. παράλληλη παράθεση ορισμών για τον επιστημονικό όρο (το άτομο στη Φυσική) και για τη λέξη στην πιο καθημερινή χρήση (το άτομο στην κοινωνία), επιστημονικούς ορισμούς διαβαθμισμένης δυσκολίας (διατυπωμένους σε λιγότερο ή περισσότερο ακαδημαϊκό λόγο), εικονογραφημένα παραδείγματα, πίνακα ισοδύναμων στις Γ1 των μαθητών/τριών, σημειώματα γραμματικής, ετυμολογίας και κριτικής διερεύνησης), ενώ για παιδαγωγικούς λόγους τα λεξικογραφικά σημάδια έχουν αντικατασταθεί με εικονοσύμβολα (βλ. <https://elefys.e-me.edu.gr/odigies-mathites/>).

Ειδικότερα, εξετάζουμε την εστίαση της προσοχής των παιδιών, καθώς εντοπίζουν λεξικογραφικές πληροφορίες με βάση (1) τα χρηστικά σημάδια, (2) τους επιστημονικούς και (3) τους γενικούς ορισμούς (καθημερινή ή μεταφορική σημασία), (4) τα εικονογραφημένα παραδείγματα, και με εξαρτημένες μεταβλητές (1) την επιτυχία ή μη του εντοπισμού της πληροφορίας και (2) τις περιοχές οφθαλμικής προσήλωσης και τη διάρκειά της.

Η έρευνα διεξήχθη σε σχολεία αστικών και ημιαστικών περιοχών. Συμμετείχαν 20 παιδιά και κλήθηκαν: (1) να εντοπίσουν πληροφορίες για τη μικροδομή σε

λήμματα με και χωρίς χρηστικά σημάδια (εικονοσύμβολα), λ.χ. Βρες το αντίθετο της λέξης έλξη, (2) να βρουν εάν η πρόταση-ερέθισμα, π.χ. Το τηλεσκόπιο Hubble εντόπισε νερό 97 έτη φωτός από τη Γη, Τα κεριά δημιουργούν ευχάριστη ατμόσφαιρα στον χώρο, που εμφανιζόταν στο πάνω μέρος της οθόνης περιελάμβανε την επιστημονική ή καθημερινή σημασία του λήμματος στόχου, διατυπώνοντας έκφωνα την επιλογή τους, (3) να εντοπίσουν τους διαβαθμισμένους ορισμούς ενός όρου και (4) τα αντίστοιχα παραδείγματα και να επιλέξουν εκείνα που καταλαβαίνουν καλύτερα, διατυπώνοντας έκφωνα την επιλογή τους.

Μετά από τη στατιστική ανάλυση, τα αποτελέσματα ανέδειξαν τη συμβολή των χρηστικών σημαδιών στη γρήγορη και επιτυχή αναζήτηση, την αμφιγνωμία ανάμεσα στην επιστημονική και γενική σημασία, την επίδραση της εικόνας στην κατανόηση του παραδείγματος και τις δυσκολίες του ακαδημαϊκού λόγου κατά την επιλογή του πιο βοηθητικού ορισμού. Τα ευρήματα προκαλούν γόνιμη συζήτηση για τη διαδικασία σύνταξης ηλεκτρονικών παιδαγωγικών λεξικών.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Lew, R., Grzelak, M. & Leszkowicz, M. (2013). How Dictionary Users Choose Senses in Bilingual Dictionary Entries: An Eye-Tracking Study, *Lexikos*, 23, 228–254.
- Kaneta, T. (2011). Folded or Unfolded: Eye-Tracking Analysis of L2 Learners' Reference Behavior with Different Types of Dictionary. In K. Akasu & S. Uchida (Eds.). *Asialex2011 Proceedings* (pp. 219–224).
- Tono, Y. 2011. Application of Eye-Tracking in EFL Learners' Dictionary Look-up Process Research. *International Journal of Lexicography* 24(1): 124–153.

Οι λεξιλογικοί αρχαϊσμοί στο *Vocabolario italiano e greco* του G. Germano

Μ. ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ-ΡΟΓΚΑ, Δ. ΜΠΑΓΚΑΒΟΣ, Ε. ΠΑΠΑΔΑΜΟΥ & Μ. ΤΣΟΛΑΚΗ

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Αριστοτέλειο

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης & Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών

ronga@lit.auth.gr, dbagkav@sch.gr, elenip@lit.auth.gr & tsmaria@auth.gr

Οι λεξιλογικοί αρχαϊσμοί, όπως αναφέρει ο Τζιτζιλής (υπό προετ.), αποκλείονται εξ ορισμού από τα λεξικά της κοινής νεοελληνικής, καθώς, σύμφωνα με έναν ευρύτερα αποδεκτό ορισμό, λεξιλογικοί αρχαϊσμοί χαρακτηρίζονται τα κληρονομημένα στοιχεία που απαντούν στις διαλέκτους, είναι άγνωστα όμως στην κοινή νεοελληνική. Σκοπός της ανακοίνωσης αυτής είναι να εξετάσει ποια είναι η θέση των λεξιλογικών αρχαϊσμών σε λεξικά της πρώιμης νεοελληνικής, σε μια περίοδο δηλαδή που η κοινή νεοελληνική, όπως τουλάχιστο γίνεται ευρύτερα αποδεκτό, δεν είχε ακόμη διαμορφωθεί.

Για να απαντήσουμε στο ερώτημα αυτό (α) προχωρούμε σε μια ανασκόπηση του ορισμού όπως εμφανίζεται στο *Lexikon der Archaismen* του Andriotis (1974) και στις νεότερες εργασίες των Giannaris & Pantelidis (2017), Τζιτζιλή (2017) και Papadamou & Papanastassiou (2019). Για τις ανάγκες της εργασίας ο σχετικός προβληματισμός περιορίζεται στο ειδικότερο πλαίσιο της πρώιμης νεοελληνικής, με έμφαση στις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει ο όρος, σε μια εποχή με τα γλωσσικά χαρακτηριστικά αλλά και τη λεξικογραφική παράδοση της πρώιμης νεοελληνικής: (β) επικεντρωνόμαστε στην εξέταση των λεξιλογικών αρχαϊσμών (γεωγραφική κατανομή, σημασιολογικά πεδία, γραμματικές κατηγορίες) στο παλαιότερο από τα λεξικά της πρώιμης νεοελληνικής, το *Vocabolario italiano e greco* του G. Germano, που είναι γραμμένο το 1619 και εκδομένο το 1622. Το λεξικό, που έχει ως γλώσσα εισόδου την ιταλική και ως γλώσσα στόχο την ελληνική, αποτελεί σε θέματα επιλογής του ληματολογίου μια από τις βάσεις της νεοελληνικής λεξικογραφίας. Η εξέταση των αρχαϊσμών, που αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος ενός από τα τρία βασικά στρώματα του λεξικού του Germano, θα συμβάλει στη συγκριτική εξέταση του ληματολογίου στα λεξικά της πρώιμης νεοελληνικής αλλά και γενικότερα της νεοελληνικής.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Andriotis N., 1974. *Lexikon der Archaismen in neugriechischen Dialekten*. Βιέννη: Österreichische Akademie der Wissenschaften.
- Giannaris, Th. & N. Pantelidis. 2017. Lexical archaisms in Modern Greek etymology, στο Τζιτζιλής Χρ. & Γ. Παπαναστασίου (επιμ.), *Ελληνική ετυμολογία / Greek etymology*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, 310–319.
- Papadamou, E. & G. Papanastassiou. 2019. Archaisms and lexical borrowing: Greek archaisms in Turkish dialects, στο Χρ. Τζιτζιλής & Γ. Παπαναστασίου (επιμ.), *Γλωσσικές επαφές στα Βαλκάνια και στη Μ.Ασία / Language contact in the Balkans and Asia Minor*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, 294–320.
- Papanastassiou G. 2017. Reconstructions and derivational models: Inherited forms or recent formations? στο Τζιτζιλής Χρ. & Γ. Παπαναστασίου (επιμ.), *Ελληνική ετυμολογία / Greek etymology*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, 320–356.
- Pernot, H. 1907. *G. Germano, Grammaire et vocabulaire du grec vulgaire, publiés d'après l'édition de 1622*. Fontenay-sous-Bois (Seine).
- Schneider, M. 1998. *Girolamo Germano, grammairien et lexicographe du néo-grec (1568–1632): Contribution à l'étude des premiers enregistrements systématiques du grec parlé d'une région en pays grec*. Strasbourg.
- Τζιτζιλής, Χρ. 2017. Εισαγωγή στην ελληνική ετυμολογία, στο Χρ. Τζιτζιλής & Γ. Παπαναστασίου (επιμ.), *Ελληνική ετυμολογία / Greek etymology*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, 33–134.
- Τζιτζιλής, Χρ. (υπό προετ.). *Τα λεξικά της πρώιμης νεοελληνικής και/ως οι πρώτες προσπάθειες δημιουργίας της κοινής νεοελληνικής*.

Τα διαλεκτικά λεξικά της Δωδεκανήσου: μια μεταλεξικογραφική προσέγγιση

ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ ΝΙΚΟΛΟΥ

Πανεπιστήμιο Αιγαίου
nikolou@aegean.gr

Η διερεύνηση ζητημάτων που σχετίζονται με τη σύνταξη και τα χαρακτηριστικά των *διαλεκτικών λεξικών* ή αλλιώς *λεξικών τοπικών διαλέκτων* είναι πιο περιορισμένη σε σχέση με την έρευνα για τα λεξικά της πρότυπης/κοινής γλώσσας (βλ. ενδεικτικά Κατσογιάννου 2008). Η παρούσα εργασία, η οποία εντάσσεται στο πεδίο της λεξικογράφησης των νεοελληνικών διαλέκτων, προσεγγίζει από μεταλεξικογραφική σκοπιά τη δομή και το περιεχόμενο έξι λεξικογραφικών έργων αναφοράς που έχουν συνταχθεί για τις δωδεκανησιακές διαλεκτικές ποικιλίες και τα οποία συγκεντρώνουν και καταγράφουν λεξιλογικό υλικό από τη Ρόδο (Παπαχριστοδούλου 1986), την Κάρπαθο (Μηνάς 2006), την Κω, την Κάλυμνο, τη Νίσυρο και τη Χάλκη (Σκανδαλίδης 2006, 2013, 2015, 2023). Κοινός παρονομαστής των υπό εξέταση διαλεκτικών λεξικών είναι η συνέπεια ως προς τις λεξικογραφικές πρακτικές και τις μεθοδολογικές αρχές που υιοθέτησαν οι συντάκτες τους, όπως απορρέει από τον σχεδιασμό, τον τρόπο συγκρότησης και την έκταση του λημματολογίου, σε αντιδιαστολή με άλλες λεξικογραφικές εργασίες και γλωσσάρια που έχουν εκδοθεί κατά καιρούς για διάφορες περιοχές της Δωδεκανήσου. Ειδικότερα, στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι αφενός η συστηματική περιγραφή και εξέταση των αρχών δόμησης των επιμέρους λεξικών, αφετέρου η συγκριτική παρουσίαση και ανάλυση των βασικών χαρακτηριστικών της μικροδομής και της μακροδομής τους αναδεικνύοντας τα σημαντικότερα σημεία τωμής και απόκλισης μεταξύ τους.

Η μελέτη του υλικού που συγκεντρώσαμε παρέχει μια συνολική επισκόπηση και μια πρώτη εικόνα της λεξικογραφικής παραγωγής των δωδεκανησιακών ποικιλιών κατά τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες, όπως αυτή αποτυπώνεται στα υπό μελέτη λεξικά, τα οποία πληρούν τα ποιοτικά και ποσοτικά κριτήρια των λεξικών τοπικών διαλέκτων και συνιστούν μια πολύτιμη πηγή για τη διαλεκτολογική έρευνα. Τα πορίσματα της παρούσας μελέτης θεωρούμε ότι μπορούν να συνεισφέρουν στην ευρύτερη μεταλεξικογραφική συζήτηση για τις νεοελληνικές γεωγραφικές ποικιλίες φέρνοντας στο φως νέα δεδομένα από τη λεξικογράφηση των διαλεκτικών ποικιλιών της περιοχής της Δωδεκανήσου.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Κατσογιάννου, Μ. 2008. Διαλεκτικά λεξικά της νέας ελληνικής. Στο *Γλώσσης χάριν: τόμος αφιερωμένος από τον τομέα Γλωσσολογίας στον καθηγητή Γεώργιο Μπαμπινιώτη*, 649–663. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Μηνάς, Κ. 2006. *Λεξικό των ιδιωμάτων της Καρπάθου*. Κάρπαθος: Τυπωθήτω / Δαρδανός.
- Παπαχριστοδούλου, Χ. 1986. *Λεξικό των ροδίτικων ιδιωμάτων*. Αθήνα: Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου.
- Σκανδαλίδης, Μ.Ε. 2023. *Λεξικό του ιδιώματος της Χάλκης (Δωδεκανήσου)*. Χάλκη: Δήμος Χάλκης.
- Σκανδαλίδης, Μ.Ε. 2015. *Λεξικό του ιδιώματος της Νισύρου*. Αθήνα: Εταιρεία Νισυριακών Μελετών.
- Σκανδαλίδης, Μ.Ε. 2013. *Λεξικό του ιδιώματος της Καλύμνου*. Κάλυμνος: Εκδόσεις Αναγνωστηρίου Καλύμνου «Αι Μούσαι».
- Σκανδαλίδης, Μ.Ε. 2006. *Λεξικό των Κωακών ιδιωμάτων: συμβολή στη συγκριτική μελέτη των γλωσσικών ιδιωμάτων της Κω*. Αθήνα: Έκδοση Ο.Π.Α.Δ. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Δωδεκανήσου και των Δήμων Κω, Δικαίου και Ηρακλείδων.

Λεξικογραφικές πρακτικές και γραμματική θεωρία: η περίπτωση της νεοελληνικής έγκλισης

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΤΣΑΓΓΑΛΙΔΗΣ

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
atsangal@enl.auth.gr

Η περιγραφή ενός σύνθετου φαινομένου συνήθως εκτείνεται σε αρκετά και διαφορετικά λήμματα ενός λεξικού, οδηγώντας σε ασυνέπειες ή και αντιφάσεις, οι οποίες γίνονται αντιληπτές μόνο αν εξετάσουμε περισσότερα του ενός λήμματα. Η εργασία εξετάζει τα λήμματα νεοελληνικών λεξικών που αφορούν την έγκλιση και τις γειτονικές της κατηγορίες, εντοπίζει κάποιες προβληματικές περιοχές και προτείνει τρόπους για την πληρέστερη παρουσίασή τους.

Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα η περίπτωση της νεοελληνικής έγκλισης, καθώς αποτελεί πεδίο θεωρητικής ασυμφωνίας μεταξύ των γραμματικών αναφοράς (λ.χ. Τριανταφυλλίδη, Τσοπανάκη, Κλαίρη-Μπαμπινιώτη και Holton, Mackridge & Φιλιππάκη-Warburton), καθώς και μεταξύ των πιο πρόσφατων σχολικών γραμματικών (Χατζησαββίδη & Χατζησαββίδου και Φιλιππάκη-Warburton, Γεωργιαφέντη, Κοτζόγλου & Λουκά). Οι διαφορετικές αναλύσεις έχουν αρκετά προβληματικά σημεία, που έχουν συζητηθεί εκτενώς, όχι όμως ιδιαίτερα σε σχέση με την λεξικογραφική τους παρουσία. Στα λεξικά της νέας ελληνικής συνήθως επιλέγεται κάποια γενική προσέγγιση (που συχνά δηλώνεται ρητά σε προλογικά σημειώματα ή σε ειδικά κεφάλαια / επίμετρα γραμματικής). Πολύ συχνά όμως εντοπίζονται ασυνέπειες στην εφαρμογή οποιασδήποτε προσέγγισης με πληρότητα.

Οι ασυνέπειες εντοπίζονται σε αρκετά επίπεδα – ενδεικτικά: η περιγραφή στο λήμμα «έγκλιση» μπορεί να δηλώνει ότι η νεοελληνική υποτακτική σχηματίζεται περιφραστικά, ενώ τα λήμματα των επιμέρους κατηγοριών της έγκλισης (π.χ. οριστική, υποτακτική, προστακτική, ευκτική κ.ά.) να προϋποθέτουν ότι υπάρ-

χει μονολεκτική υποτακτική. Επιπλέον, είναι δυνατό να εντοπίζονται και άλλες παραδοχές στα λήμματα των εμπλεκόμενων δεικτών της κάθε κατηγορίας (π.χ. στην περίπτωση των τροπικών μορίων θα, να, ας και των αρνητικών δεν, μην) που να αντιβαίνουν σε όσα ορίζονται στα λήμματα των ονομασιών τους, τόσο σε σχέση με τον σχηματισμό όσο και ως προς το περιεχόμενο της κάθε διάκρισης.

Ακόμα πιο συχνό είναι το πρόβλημα που παρατηρείται στους ορισμούς των γειτονικών κατηγοριών και των αντίστοιχων λημμάτων. Πολύ συχνά, οι περιγραφές που περιλαμβάνονται στα λήμματα που αφορούν άλλες ρηματικές κατηγορίες (όπως ο χρόνος, η όψη, το ποιόν ενέργειας, η φωνή κτλ.) δεν είναι συμβατές με όσα ρητά δηλώνονται στα λήμματα της έγκλισης. Συνολικά, παρατηρούνται αρκετές βελτιώσεις στις πιο πρόσφατες εκδόσεις σε σύγκριση με τα παλιότερα λεξικά, χωρίς όμως να επιτυγχάνεται η παρουσίαση όλων των ρηματικών κατηγοριών με πληρότητα και συνέπεια.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

- Holton, D., Mackridge, P. & Philippaki-Warbuton, I. 2012. *Greek: A Comprehensive Grammar* – 2nd Edition. Revised by Vassilios Spyropoulos. London and New York: Routledge.
- Κλαίρης, Χ. & Μπαμπινιώτης, Γ. (σε συνεργασία με τους Α. Μόζερ, Α. Μπακάκου-Ορφανού, Σ. Σκοπετέα). 2005. *Γραμματική της νέας ελληνικής: δομολεειτουργική-επικοινωνιακή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Τριανταφυλλίδης, Μ. κ.ά. 1941. *Νεοελληνική Γραμματική (της Δημοτικής)*. Αθήνα: ΟΕΣΒ.
- Τσοπανάκης, Α. 1994. *Νεοελληνική Γραμματική. Θεσσαλονίκη & Αθήνα: Κυριακίδη & Εστία*.
- Φιλιππάκη-Warbuton, Ε., Γεωργιαφέντης, Μ., Κοτζόγλου, Γ. και Λουκά, Μ. 2009. *Γραμματική Ε' και Στ' Δημοτικού*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β. και Εκδόσεις Πατάκη.
- Χατζησαββίδης, Σ. και Χατζησαββίδου, Α. 2009. *Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας (Α', Β', Γ' Γυμνασίου)*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β. και Ελληνικά Γράμματα.

Ονοματική κλίση και λεξικογραφία: παζλ για δυνατούς λύτες ή δυνατή λύση του παζλ;

ΑΣΗΜΑΚΗΣ ΦΛΙΑΤΟΥΡΑΣ & ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥΔΑ

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης & Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
afliatou@helit.duth.gr & vapostolo@lit.auth.gr

Από τα τέσσερα γενικά ερμηνευτικά λεξικά της κοινής νέας ελληνικής, μόνο το *ΛΚΝ* διαθέτει πληροφορίες κλίσης για τον χρήστη. Οι πληροφορίες κλίσης είναι ένα χρήσιμο στοιχείο σε ένα λεξικό, ειδικά της νέας ελληνικής, καθότι τόσο η πλούσια μορφολογία όσο και η πλούσια φυσική και ρυθμιστική διαχρονία έχουν σαν αποτέλεσμα τη σημαντική και περιπτωσιολογική μορφοφωνολογική ποικιλία κλίσης, λ.χ. *παράθυρου* και *παραθύρου*, *πόλης* και *πόλεως* (βλ. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας 2019). Τα προτεινόμενα συστήματα ονοματικής κλίσης είναι σε μεγά-

λο βαθμό αφαιρετικά και αφορούν σε περιορισμένο αριθμό κλιτικών τάξεων (βλ. αναλυτικά Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2012), σε αντίθεση με το ονοματικό σύστημα κλίσης περίπου 53 (υπο)κατηγοριών του ΛΚΝ, το οποίο έχει υψηλή ευαισθησία στην τονική και μορφολογική λόγια ποικιλία. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις εξής κλιτικές τάξεις: Ο20 = ουσιαστικά σε -ος με γενική ενικού που τονίζεται μόνο στην προπαραλήγουσα, λ.χ. *αντίλαλος*, και Ο20α = ουσιαστικά σε -ος με διπλοτονική γενική ενικού, λ.χ. *υπόκοσμος*. Η παρούσα εργασία στοχεύει στο να δείξει με βάση τα σύγχρονα σώματα κειμένων (ΕΘΕΓ, ΣΕΚ κλπ.) το κατά πόσο ισχύουν στη χρήση οι προτεινόμενες από το ΛΚΝ κλιτικές τάξεις με λόγια ποικιλία και, επομένως, να προτείνει εν όψει της αναθεώρησης του λεξικού, μια πιθανή λεξικογραφική πρακτική που είναι πιο οικονομική και πρακτική, αλλά ταυτόχρονα δυναμική στο να αποτυπώνει στον χρήστη τη ρευστή αλλά και απολύτως χρήσιμη λόγια ποικιλία ονοματικής κλίσης.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ά. & Α. Φλιάτουρας. 2019. “Το λόγιο επίπεδο στη σύγχρονη κοινή νέα ελληνική: συγχρονικές και διαχρονικές τάξεις”. Στο Α. Φλιάτουρας & Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (επιμ.), *Το λόγιο επίπεδο στη σύγχρονη Νέα Ελληνική: θεωρία, ιστορία, εφαρμογή*, 15–56. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ά. 2012. “Το νεοελληνικό κλιτικό σύστημα των ουσιαστικών και οι τάξεις του”. Στο Ζ. Gavriilidou, Α. Efthymiou, Ε. Thomadaki & Ρ. Kambakis-Vougiouklis (επιμ.) *Selected Papers of the 10th International Conference on Greek Linguistics*, 23–40. Κομοτηνή: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.

Από την φράση στην έκφραση και την πολυλεκτική έκφραση: λεξικογραφικές αποτυπώσεις των πολυλεκτικών εκφράσεων. Προβλήματα και προτάσεις

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ερευνητικό Κέντρο Αθηνά
Afotop@athenarc.gr

Οι πολυλεκτικές εκφράσεις (multi-word expressions), όπως αποκαλούμε σήμερα τους φρασεολογισμούς, καλύπτει ένα ευρύ φάσμα γλωσσικών δομών οι οποίες χαρακτηρίζονται από τη διαβαθμισμένη παγίωση των στοιχείων τους και τη μη συνθετικότητα της σημασίας τους. Με άλλα λόγια, το ιδιωματικό νόημα των πολυλεκτικών εκφράσεων δεν μπορεί να συναχθεί από τη σημασία των μερών τους (Fraser, 1970· Bobrow and Bell., 1973· Swinney and Cutler, 1979· Chomsky, 1980· Gross, 1982· Van der Linden, 1992). Στη διεθνή βιβλιογραφία αποκαλούνται idioms, frozen/fixed & semi-fixed/semi-frozen expressions, (set) phrases, formulae, collocations, cranberry collocations, phraseologisms, phraseological units, κλπ. και στην ελληνική παγιωμένες και ημιπαγιωμένες εκφράσεις, στερεό-

τυπες εκφράσεις, ιδιωτισμοί, φράσεις, εκφράσεις, φρασεολογισμοί, συνεφάνσεις, συνάψεις, σύμπλοκα κλπ. (Μινη & Φωτοπούλου, 2009, Anastasiadis et al. 2020). Το γεγονός δε ότι δεν υπάρχει κοινώς αποδεκτή ορολογία είναι εν μέρει ενδεικτικό της σύγχυσης, που επικρατεί γύρω από το τι ακριβώς είναι φράση/έκφραση, που είναι κατά βάση οι δυο όροι με τους οποίους αποδίδονται οι πολυλεκτικές εκφράσεις στα ελληνικά γενικά λέξικά. Η απεικόνιση των πολυλεκτικών στα τρία λέξικά (ΛΝΕΓ, ΛΚΝ και το ΧΛΝΓ) αποτελεί την αφετηρία της μελέτης μας, έτσι ώστε χρησιμοποιώντας θεωρητικές και σύγχρονες λεξικογραφικές προσεγγίσεις (Constant et al. 2017, Tasova et al. 2020, Gantar et al. 2018) καθώς και μοντελοποιήσεις από εργασίες ΕΦΓ (PARSEME (COST Action, 2013–2017)) να προτείνουμε τυπολογίες και λύσεις - για κάποιες τουλάχιστον περιπτώσεις-για μια ορθολογικότερη και επιστημονικότερη οργάνωση των πολυλεκτικών εκφράσεων στα λέξικά γενικής γλώσσας.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Anastasiadis-Symeonidis, A., Fotopoulou, A., Kyriacopoulou, T. 2020. Multiword expressions in Modern Greek: synthetic review on their nature". In S. Markantonatou & A. Christofidou (eds), *Bulletin of Scientific Terminology and Neologisms, Special Issue: MWEs in Greek and other languages: from theory to implementation* (Available from https://www.researchgate.net/publication/351334663_Multiword_expressions_in_Modern_Greek_synthetic_review_on_their_nature)
- Atkins, B.T.S. & Rundell, M. 2008. *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford: Oxford University Press.
- Constant, M., Gülsen Eryigit, Johanna Monti, ~Lonnekevan der Plas, Carlos Ramisch, Michael Rosner, and Amalia Todirascu. (2017). Multiword expression processing: A survey. *Computational Linguistics*, 43(4):837–892.
- Cowie, A.P. (1981). The treatment of Collocations and Idioms in Learner's Dictionaries. *Applied Linguistics* 2/3:223–235.
- Fotopoulou, A., Eric Laporte, and Takuya Nakamura. 2021. Where Do Aspectual Variants of Light Verb Constructions Belong?. In *Proceedings of the 17th Workshop on Multiword Expressions (MWE 2021)*, pages 2–12, Online. Association for Computational Linguistics.
- Ιορδανίδου, Α. & Μαρία Καμηλάκη. (2019). Τα λέξικά γενικής γλώσσας: Διεθνείς προδιαγραφές και ελληνικό λεξικογραφικό τοπίο. Αθήνα: *Glossologia* 27 (64–88).
- Μίνη, Μ., & Φωτοπούλου, Α. (2009). Τυπολογία των ρηματικών εκφράσεων στα λέξικά της Νέας Ελληνικής: όρια και διαφοροποιήσεις. Στο Α. Tsangalidis (επιμ.), *Selected Papers from the 18th International Symposium on Theoretical and Applied Linguistics*, Thessaloniki 4–6 May 2007 (σ. 491–503).
- Gantar, P., Colman A, Carla Parra Escartin, Hector Martinez.Alonso. Multiword Expressions: between Lexicography and NL. (2018). *International Journal of Lexicography*, 2018, 1–25.
- Savary, A., Carlos Ramisch, Silvio Cordeiro, Federico Sangati, Veronika Vincze, Behrang QasemiZadeh, Marie Candito, Fabienne Cap, Voula Giouli, Ivelina Stoyanova, and Antoine Doucet. (2017). The PARSEME shared task on automatic identification of verbal multiword expressions. In *Proceedings of the 13th Workshop on Multiword Expressions (MWE 2017)*, pages 31–47, Valencia, Spain, April. Association for Computational Linguistics.
- Savary, A. Silvio Cordeiro, and Carlos Ramisch. (2019). Without lexicons, multiword expression

identification will never fly: A position statement. *In MWE-WN*, pages 79–91, Florence, Italy. ACL.

Tasovac, T., Salgado, A., Costa, R. (2020). Encoding polylexical units with TEI Lex-0: A case study. *Slovensčina 2.0*, 8(2): 28–57.

HELIX – Εικονογραφημένο Λεξικό για Μαθητές της Ελληνικής ως Γλώσσας Πολιτισμικής Κληρονομιάς

ΕΛΙΝΑ ΧΑΤΖΗΠΑΠΑ

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

elinaxp@hotmail.com

Στην παρούσα εργασία περιγράφεται ο σχεδιασμός και η δημιουργία του Εικονογραφημένου Λεξικού Μαθητών της Ελληνικής ως Γλώσσας Πολιτισμικής Κληρονομιάς (Greek Heritage Language Learners' Illustrated Lexicon, HELIX), ενός ψηφιακού, δίγλωσσου, εικονογραφημένου λεξικού ειδικά σχεδιασμένο για μαθητές ηλικίας 5–10 ετών.

Οι ομιλητές της γλώσσας κληρονομιάς κατακτούν τη γλώσσα που μιλούν οι γονείς τους, κυρίως στο περιβάλλον του σπιτιού. Ωστόσο, καθώς μεγαλώνουν, η κυρίαρχη γλώσσα τείνει να επικρατεί της γλώσσας κληρονομιάς. Αυτή η γλωσσική μετάβαση οδηγεί σε σημαντικά κενά του λεξιλογίου και περιορίζει την πρόσληψη και την παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου (Gavriilidou & Mitsits, 2021). Επιπλέον, οι μαθητές της γλώσσας κληρονομιάς έχουν διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Gavriilidou et al., 2023).

Αντιμετωπίζοντας αυτές τις προκλήσεις, το νέο Πρόγραμμα Διδασκαλίας της Ελληνικής ως Γλώσσας Κληρονομιάς (Gavriilidou & Mitsiaki, 2022) αναγνωρίζει τα παιδαγωγικά οφέλη της χρήσης λεξικού στην κατάκτηση λεξιλογίου, στην ανάγνωση και γραφή, όπως έχει διαπιστωθεί από προηγούμενες έρευνες (Chen 2011; Eloia et al. 2008; Wolfer et al. 2016). Συνεπώς, το πρόγραμμα ενσωματώνει δραστηριότητες για τη στρατηγική χρήση του λεξικού με σκοπό να ενισχύσει τις δεξιότητες των μαθητών σε διαφορετικά επίπεδα.

Το HELIX περιλαμβάνει το προτεινόμενο λεξιλόγιο που περιγράφεται στα προγράμματα του νηπιαγωγείου (Pre K) και των αρχαρίων (K1-K3), και ο συνολικός αριθμός των λημμάτων του ανέρχεται περίπου στα 300. Η επιλογή των εικόνων προσαρμόζεται στην ηλικία και το πολιτιστικό υπόβαθρο των χρηστών (Biesaga 2016). Κάθε λημματικό άρθρο περιλαμβάνει φωνητικές, ορθογραφικές και σημασιολογικές πληροφορίες (παραδείγματα, συνώνυμα, αντώνυμα και οικογένειες λέξεων). Η σύνθεση του λεξικού βασίστηκε στις προδιαγραφές δημιουργίας ενός λεξικογραφικού εργαλείου και ακολουθεί τις πέντε φάσεις σχεδιασμού: σχεδιασμός, απόκτηση υλικού, προετοιμασία υλικού, επεξεργασία υλικού και δημοσίευση.

Η συμβολή του λεξικού έγκειται στο ότι για πρώτη φορά δημιουργείται λεξικογραφικός πόρος για μια ιδιαίτερη κατηγορία ομιλητών της Ελληνικής: εκείνους που τη μαθαίνουν και τη μιλούν ως γλώσσα πολιτισμικής κληρονομιάς.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Biesaga, M. (2016). Pictorial illustration in dictionaries. The state of theoretical art. In T. Margalidatze & G. Meladze (Eds.), *Proceedings of the XVII EURALEX International Congress* (pp. 99–108). Ivane Javakhishvili Tbilisi University Press.
- Chen, Y. (2011). 'Dictionary Use and Vocabulary Learning in the Context of Reading'. *International Journal of Lexicography* 25.2: 1–32.
- Elola, I., V. Rodríguez-García and K. Winfrey. (2008). 'Dictionary Use and Vocabulary Choices in L2 Writing'. *Estudios de lingüística Inglesa aplicada* 8: 63–89.
- Gavriilidou, Z. & Mitits, L. (2021), *The Socio-linguistic Profiles, Identities, and Educational Needs of Greek Heritage Language Speakers in Chicago*, *Journal of Language and Education* 7(1), 80–97. <https://doi.org/10.17323/jle.2021.11959>
- Gavriilidou, Z. & Mitsiaki, M. (2022). *Curriculum for teaching Greek as a Heritage Language: a framework for teachers*, Ed. Office of Greek Education of the Greek Orthodox Archdiocese of America, 2kProject.
- Gavriilidou, Z., Mitsiaki, M., & Mitits, L. (2023). *Strengthening Heritage Greek Vitality in the United States through a Community-Based Curriculum*. *Heritage Language Journal*, 20(1), 1–28. <https://doi.org/10.1163/15507076-bja10021>
- Wolfer, S., T. Bartz, T. Weber, A. Abel, C. Meyer, C. Müller-Spitzer and A. Storrer. (2016). 'The Effectiveness of Lexicographic Tools for Optimising Written L1-Texts'. *International Journal of Lexicography* 31.1: 1–28.
- Κουτσογιάννης, Δ., Χατζηκυριάκου, Ι., Αντωνοπούλου, Σ., Αδάμπα, Β., & Παυλίδου, Μ. (2015). *Ανάλυση σχολικού λόγου: Η γλωσσική διδασκαλία σε έναν μεταβαλλόμενο κόσμο*. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Η μακρο- και η μικρο-δομή στα ειδικά λεξικά της νομικής γλώσσας. Μία συγκριτική μελέτη.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ Α. ΒΑΔΑΣΗ

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
kvadasia@helit.duth.gr

Σύμφωνα με τους Bergenholtz & Tarp (1995, 10) το σημείο όπου η ορολογία συναντά τη λεξικογραφία λέγεται ορογραφία, η οποία ως κλάδος της ορολογίας ασχολείται με την παραγωγή ειδικών ορολογικών λεξικών. Η λεξικογραφία από την πλευρά της ως κλάδος της ευρύτερης επιστήμης της γλωσσολογίας διακατέχεται πλέον από καινούργιες πρακτικές, οι οποίες επιβάλλουν μία διαφορετική από τον παραδοσιακό τρόπο προσέγγισή της. Αν μέχρι σήμερα το λεξικό ήταν

ένα εμπειρικό εργαλείο βασισμένο στη διαίσθηση του συντάκτη/των συντακτών του, σήμερα μιλάμε πλέον για μεταλεξικογραφία καθώς το λεξικό εξελίσσεται σε αξιόπιστο εργαλείο ακριβώς επειδή η θεωρία προηγείται πλέον της σύνταξης του και δεν απαιτούνται γνώσεις μόνο σε όλα τα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης αλλά και χρήση νέων τεχνολογιών, αλλά και γνώσεις κειμενικής στατιστικής (Αναστασιάδη-Κατσογιάννου 2022, 16–17). Η νέα αυτή τάση λοιπόν δεν αφορά και δεν πρέπει να αφορά μόνο τα λεξικά της Κοινής ΝΕ, αλλά και τα λεξικά των ειδικών γλωσσών διαφόρων επιστημονικών κλάδων. Στην παρούσα έρευνα επιδιώκεται μία συγκριτική μελέτη έντυπων λεξικών της Νομικής Γλώσσας ως ειδικής γλώσσας που εκδόθηκαν από 1980 έως σήμερα, μετά δηλαδή την καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας το 1976. Η μελέτη αφορά τόσο μονόγλωσσα λεξικά στην ελληνική όσο και διαγλωσσικά/πολύγλωσσα (μεταξύ ελληνικής και βασικών ευρωπαϊκών γλωσσών, ομιλουμένων στις χώρες της ΕΕ). Η σύγκριση αφορά την πληρότητα των πληροφοριών καθώς και τις λειτουργικές ανάγκες που καλύπτουν τόσο έναν ειδικό επιστήμονα της νομικής όσο και έναν μεταφραστή, και αντιπαραβάλλονται ως προς στη μακροδομή, αλλά και τη μικροδομή τους. Στόχος της μελέτης αυτής είναι να υπογραμμιστούν οι βασικές αρχές της λεξικογραφίας πάνω στις οποίες συντάχθηκαν, αλλά και να τονιστούν οι βασικές ελλείψεις και οι προβληματισμοί σύμφωνα με τα δεδομένα της μεταλεξικογραφίας, όπως έχει γίνει κατά καιρούς και για τα γενικά λεξικά της κοινής ΝΕ (Τράπαλης 2009, Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2015, Ιορδανίδου & Καμηλάκη 2019), ώστε να δοθούν προτάσεις που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη εις το εξής κατά τη σύνταξη των ειδικών λεξικών.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Bergenholtz H., Tarp, S. (eds.) (1995). *Manual of Specialised Lexicography*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. (2015). Ποιο λεξικό να συμβουλευόμαι; *Φιλολόγος*, τ. 160. σ. Δογορίτη, Ε. & Βυζάς, Θ. (2015). *Ειδικές Γλώσσες και Μετάφραση για Επαγγελματικούς Σκοπούς. Αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων και γλωσσικών πόρων στη διδασκαλία της γλώσσας ειδικότητας και της εξειδικευμένης μετάφρασης*. Αθήνα: εκδόσεις Διόνικος
- Ιορδανίδου, Α. & Καμηλάκη, Μ. (2019). Τα λεξικά γενικής γλώσσας: Διεθνείς προδιαγραφές και ελληνικό λεξικογραφικό τοπίο. *Γλωσσολογία*, 27, 65–88.
- Κατσογιάννου Μ. & Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. (επιμ.) (2022). *Λεξικογραφία και μορφολογία: η θέση της μορφολογίας στα λεξικά της νέας ελληνικής*. Αθήνα: Πατάκης.
- Λεξικό Νομικής Ορολογίας II. *Δημόσιο Δίκαιο*. (2014). Σπηλιωτόπουλος, Επ., Χρυσανθάκης, Χαρ. και Πολίτης, Χρ. (επιμ.). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- Λεξικό Νομικής Ορολογίας II. *Ποινικό Δίκαιο και Εγκληματολογία*. (2018). Ανδρουλάκης, Ν., Μαργαρίτης, Λ. και Φαρσεδάκης, Ι. (επιμ.). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- Λεξικό Νομικών Όρων Αγγλοελληνικό και Ελληνοαγγλικό. Αθήνα: εκδόσεις Σταφυλίδης
- Τράπαλης Γ. (2009). Σύντομη Ανασκόπηση της Σύγχρονης Ελληνικής Λεξικογραφίας: Τα ερμηνευτικά Λεξικά (1976–2006). Στο Γ. Γιαννάκης, Μ. Μπαλτατζάνη, Γ. Ξυδόπουλος & Α. Τσαγγαλίδης (επιμ.), *Πρακτικά του 8ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας (28 Αυγούστου-2 Σεπτεμβρίου 2007)*. Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 1149–1167.

Archaic elements in the Thassian dialectal variety

NIKOS VOGIATZIS

Aristotle University of Thessaloniki

nvogiatzis72@gmail.com, nvogiatzis@enl.auth.gr

The Thassian linguistic variety along with the rest of modern Greek dialects and, of course, Standard Modern Greek (SMG) constitute the mosaic tiles that make up the edifice of the contemporary Greek linguistic landscape. A landscape that is primarily defined by two conditions. Firstly, the hegemonic position assumed by SMG in it and secondly, the commonly shared historical and linguistic background. The first condition is often considered as an agent of linguistic change to the detriment of the peripheral linguistic systems due to the omnipotence of SMG, while the latter takes on the role of the adhesive that conjoins all the respective parts together. Evidence from this common linguistic heritage is present both in SMG and its dialects in the form of archaisms. The current paper seeks to discuss the existing archaic elements (ancient or medieval) in the Thassian linguistic enclave, placing particular emphasis on its lexical archaisms. Preliminary research revealed four major lexical categories: a) words that retain the same form and meaning, b) words that are phonologically or morphologically altered but maintain their ancient Greek or Medieval meaning, c) words that retain the same form, but changed or extended their original ancient or Medieval meaning and d) words that exhibit an altered morphophonological and semantic profile. The outcomes of such a research display a high degree of significance from both a linguistic and historical perspective. Linguistically, because, on the one hand, the collection, documentation, and analysis of such linguistic elements acts as a barrier against their demise due to the increasing leveling tendencies exerted on the hosting dialectal environment by SMG, and, on the other hand, it expands our knowledge on this specific subject, and it forms a basis for further comparison and reflection in the field. Historically, because these archaic elements constitute proof of the linguistic, and therefore historical continuity of modern Greek dialects from antiquity until today. A third important aspect of the research revolves around the fact that a number of these lexical archaisms are unique to the Thassian dialect, a parameter that signifies its distinctive character.

Selected references

- Ανδριώτης Ν., (1949) «Οι Αρχαϊσμοί του Γλωσσικού Ιδιώματος της Ίμβρου», Ίμβρος 30–1, σ.σ. 117–8.
- Andriotis, N. (1974). *Lexikon der Archaismen in neugriechischen Dialekten*. Österreichische Akademie der Wissenschaften.
- Ανδριώτης Ν. (1995), *Ετυμολογικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, Θεσσαλονίκη.

Holton, D. & Manolessou, I. (2010). *Medieval and Early Modern Greek. A Companion to the Ancient Greek Language*. Oxford: Wiley/Blackwell.

Holton, D., et al (2019). *The Cambridge Grammar Of Medieval And Early Modern Greek*. Cambridge University Press

Online Εκπαιδευτικό Λεξικό στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα για κωφούς και βαρήκοους μαθητές δημοτικού

ΙΣΙΔΩΡΑ ΔΕΣΠΟΤΙΔΟΥ

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

isidora.despotidou@gmail.com

Η λεξικογραφία της νοηματικής γλώσσας είναι ένα σχετικά νέο ειδικό πεδίο λεξικογραφίας που παραμένει ακόμη ανεξερεύνητο λόγω της φύσης και των χαρακτηριστικών των ίδιων των νοηματικών γλωσσών (McKee & Vale 2017). Ως αποτέλεσμα, ο σχεδιασμός και η δημιουργία λεξικών νοηματικής γλώσσας δεν είναι πολύ συνηθισμένοι κυρίως για γλωσσικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς λόγους (Βακαλοπούλου 2020). Δεν έχουν δημιουργηθεί πολλά λεξικά μετά τη σύνταξη του Dictionary of American Sign Language on Linguistic Principles (Stokoe, Casterline & Croneberg, 1965) που θεωρείται το πρώτο τέτοιο λεξικό, ενώ τέτοιοι πόροι είναι εξαιρετικά περιορισμένοι για την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα (ΕΝΓ). Αυτό προκαλεί προβλήματα προσβασιμότητας για παιδιά που έχουν το ΕΝΓ ως μητρική γλώσσα (L1).

Στόχος αυτής της παρουσίασης είναι να προσφέρει το σχέδιο οργάνωσης και το σχέδιο εννοιολόγησης λεξικού ενός εξειδικευμένου διαδικτυακού δίγλωσσου σχολικού λεξικού (ελληνικά - ΕΝΓ) που απευθύνεται σε μαθητές δημοτικού που ανήκουν στην κοινότητα των κωφών στην Ελλάδα. Ο πραγματικός σκοπός μας πηγάζει από την ανάγκη αντιμετώπισης της έλλειψης εξειδικευμένων πόρων για παιδιά με ΕΝΓ ως μητρική γλώσσα.

Το λεξικό περιλαμβάνει μέχρι στιγμής 200 μαγνητοσκοπημένα λήμματα. Η επιλογή της κεφαλίδας βασίστηκε στο έντυπο σχολικό λεξικό με τίτλο Το Λεξικό μας (Το Λεξικό μας) που είναι διαθέσιμο για μαθητές ηλικίας 9–12 ετών που φοιτούν σε σχολεία στην Ελλάδα. Η μικροδομή του λεξικού περιλαμβάνει τους μαγνητοσκοπημένους ορισμούς των λέξεων στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα και ακολουθούν μια λίστα συνωνύμων και αντωνύμων για κάθε λήμμα. Επιλέξαμε μια αναπάρσταση νοημάτων χρησιμοποιώντας γλωσσάρια λέξεων (Miller 2006).

Σε αυτή την παρουσίαση προσφέρουμε τα βασικά χαρακτηριστικά του τι είναι νοηματική γλώσσα με ειδική αναφορά στην ΕΝΓ. Στη συνέχεια, περιγράψουμε διεξοδικά τη διαδικασία σύνταξης, τις λεξικογραφικές λειτουργίες του λεξικού

και κάνουμε μια λεπτομερή επίδειξη της μικροδομής και των χαρακτηριστικών εισαγωγής του λεξικού. Τέλος, επισημαίνουμε τις κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίστηκαν κατά τη σύνταξη λεξικού. Η διαθεσιμότητα περισσότερων πόρων νοηματικής όπως αυτή που παρουσιάζεται θα έχει ως αποτέλεσμα την ισότητα και την ένταξη της κοινότητας των κωφών στην ελληνική εκπαίδευση.

Selected references

- McKee, R., Vale, M. (2017). Sign Language Lexicography. In P. Hanks, G.-M. de Schryver (eds.), *International Handbook of Modern Lexis and Lexicography* Accessed at: <https://www.semanticscholar.org/paper/Sign-language-lexicography-McKee-Vale/e3d1d3a158e-c1fd1652fa6462129616fd1baf86a> [27/04/2020].
- Miller, C. (2006). Sign Language: Transcription, Notation, and Writing. In K. Brown (ed.) *Encyclopedia of Language and Linguistics* (2nd ed.), 328–338. Amsterdam: Elsevier. Accessed at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B008044854200242X> [27/04/2020].
- Vacalopoulou, A. (2020). Sign Language Corpora and Dictionaries: a multidimensional challenge, In Gavriilidou, Z. Mitsiaki, M. and Fliatouras A (Eds). XIX Euralex Proceedings, *Lexicography for Inclusion*, Vol 1, pp. 427–434.

Μεταβατικότητα και νεοελληνικά λεξικά

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
harmides@gmail.com, styliannou@phil.uoa.gr

Η συντακτική περιγραφή ρημάτων ως προς τη μεταβατικότητα και τις συντακτικές αναπαραστάσεις των ορισμάτων στα νεοελληνικά λεξικά είτε μένει εξαιρετικά ελλιπής είτε παρουσιάζει συστηματικά λάθη, κινούμενη εκτός της σύγχρονης συντακτικής θεωρίας. Την ίδια στιγμή, αυξάνεται η ανάγκη για ακριβείς συντακτικές πληροφορίες που υποβοηθούν το ερευνητικό έργο προσφέροντας εργαλεία ανάλυσης σε ερευνητές και εκπαιδευτικούς.

Στη συντακτική θεωρία αντιδιαστέλλεται το εσωτερικό από το εξωτερικό όρισμα. Το εσωτερικό πραγματώνει τους θεματικούς ρόλους Θέμα, Στόχος, Πηγή, Βιωματική Οντότητα κτλ., ενώ το εξωτερικό πραγματώνει τους θεματικούς ρόλους Δράστης και Βιωματική Οντότητα (Alexiadou & Anagnostopoulou 2015, Zombolou 2004, κ.ά.). Εξωτερικό όρισμα έχουμε, μεταξύ άλλων, στα μεταβατικά ρήματα, όπου η μεταβατικότητα συνδέεται με την απόδοση αιτιατικής πτώσης στο συμπληρωμά τους (εκτός από την περίπτωση προτασιακών συμπληρωμάτων). Έτσι, στην πρόταση «Ο Γιάννης μου έδωσε το βιβλίο.», το μεταβατικό ρήμα «έδωσε» έχει ως εξωτερικό όρισμα την ΟΦ «ο Γιάννης» σε ρόλο Δράστη, ως εσωτερικό όρισμα, σε ρόλο Θέματος, την ΟΦ «το βιβλίο», στην οποία αποδίδει την αιτιατι-

κή πτώση, και ως όρισμα που πραγματώνει τον θεματικό ρόλο Στόχος την αντωνυμία «μου» σε γενική. Στην παθητική φωνή το Θέμα γίνεται υποκείμενο του ρήματος και ο Στόχος θα παραμείνει σε γενική, χωρίς πλέον η πρόταση να είναι μεταβατική («Μου δόθηκε το βιβλίο από τον Γιάννη»). Σε άλλα ρήματα, όπως το «τρέχω» υπάρχει μόνο εξωτερικό όρισμα («Τρέχω στο πάρκο»). Ορισμένα ρήματα, ενώ διατηρούν την ενεργητική μορφολογία, παρουσιάζουν μεταβατικές («Λέρωσα τα παπούτσια») και αμετάβατες δομές («Τα παπούτσια λέρωσαν»). Άλλα ρήματα έχουν Θέμα ως υποκείμενο στις περισσότερες χρήσεις («Πήγα στο σινεμά»), αλλά δημιουργούν και μεταβατικές («Πήγα τη βόλτα μου»).

Με βάση τα παραπάνω ελέγχονται τα λεξικά της νέας ελληνικής (ΛΝΕΓ, ΛΚΝ, ΧΛΝΓ, ΜΗΛΝΕΓ) όσον αφορά την αντιμετώπιση της μεταβατικότητας στα ρηματικά λήμματα. Δειγματοληπτικά αναφέρουμε τα εξής προβλήματα: Συστηματικά χαρακτηρίζονται ως μεταβατικά ρήματα με συμπλήρωμα σε γενική, όπως «του φώναξα» «μοιάζω του πατέρα μου», «μιλώ της Μαρίας». Από την άλλη, μεταβατικά ρήματα με μη-ενεργητική μορφολογία (αποθετικά), όπως «μυρίζομαι το έγκλημα», άλλοτε παρουσιάζονται ως μεταβατικά, άλλοτε όχι. Επιπλέον, δομές χωρίς εξωτερικό όρισμα εσφαλμένα χαρακτηρίζονται ως μεταβατικές, όπως «το δωμάτιο μυρίζει θάλασσα», «άρχισα να μαθαίνω αγγλικά». Σε άλλα ρήματα δεν δηλώνεται η εναλλαγή μεταξύ αναιτιατικής και μεταβατικής λειτουργίας. Π.χ. το «φορτίζω» αναλύεται στην πλειονότητα των λεξικών ως μεταβατικό, ενώ αγνοείται η αναιτιατική δομή («Το κινητό φόρτισε»).

Θα προτείνουμε συγκεκριμένα κριτήρια που ο λεξικογράφος μπορεί να εφαρμόσει για να εντοπίζει με συστηματικότητα την υποκείμενη συντακτική δομή των ρημάτων (π.χ. σχηματισμός ερωτηματικών δομών, χρήση ανακλητικής αντωνυμίας σε αιτιατική κτλ.). Η αναγνώριση των συντακτικών δομών προσφέρει στον λεξικογράφο βάση για καλύτερη δόμηση και ιεράρχηση των σημασιών και χρήσεων του λήμματος και μεγαλύτερη περιγραφική επάρκεια.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Alexiadou, A., Anagnostopoulou E. & Florian Schäfer. 2015. *External arguments in transitivity alternations: A layering approach*. Oxford: Oxford University Press.
- Reinhart, T. 2002. The theta-system. An Overview. Στο *Theoretical Linguistics* 28. W. Sternefeld (επιμ.): 229–290. Berlin, Mouton.
- Spyropoulos, V., A. Revithiadou & Ph. Panagiotidis. 2015. Verbalizers leave marks: Evidence from Greek. *Morphology*, 25: 299–325
- Zombolou, K. 2004. *Verbal alternations in Greek: a semantic analysis*. Ph.D. Dissertation. Department of Linguistics, University of Reading.

Από τη μετοχή *-οντας/ώντας* της νέας ελληνικής και το γερουνδίο *-a/endo* της ιταλικής σε εκφωνήματα επιρρηματικής χρήσης

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Δ. ΚΑΤΣΑΡΟΣ

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
pankatsaro@ill.uoa.gr

Ένα από τα πιο πολυσυζητημένα θέματα στη βιβλιογραφία είναι οι δομές της μετοχής *-οντας/ώντας* της νέας ελληνικής και του γερουνδίου *-a/endo* της ιταλικής, ωστόσο λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους προκαλούν συχνά προβληματισμούς και διχογνωμίες μεταξύ των μελετητών (βλ. Roussou 2000· Spygoroulos & Philippaki-Warburton 2001· Σιταρίδου & Χάιδου 2002· Manollessou 2005· Moser 2006· Νάκας 2012).

Η ιδιαιτερότητά τους έγκειται στο γεγονός ότι πρόκειται για μη παρεμφατικούς τύπους που προέκυψαν κατά τη διαχρονική εξέλιξη των δύο γλωσσών και εμφανίζουν λειτουργική ομοιότητα. Επιπλέον, η επιρρηματική τους λειτουργία διευκρινίζεται με βάση τη συντακτική τους συμπεριφορά και τη σημασιολογική τους ερμηνεία (βλ. Salvi e Vanelli 1992, 142–143· Κλαίρης & Μπαμπινιώτης 2011, 542, 741–742).

Ο ορισμός αυτών των γλωσσικών δομών συχνά είναι δύσκολος, επειδή οι δομικές ιδιότητες του ρήματος διατηρούνται και παράλληλα με την επιρρηματική τους χρήση ένα εκφώνημα μπορεί να αποδειχθεί αμφίσημο. Επομένως, σε παραδείγματα με τη χρήση νεολογισμών λ.χ. *χρυσασυρίζοντας*, ή με χρήση ειρωνικής σημασίας στο *πίσω κολυμπώντας*, ή με ένα εκφώνημα *vivendo a Torino* ('ζώντας στο Τορίνο') ως απάντηση, η διαφοροποίηση της γλώσσας σύμφωνα με τις ανάγκες των συνομιλητών ή της περίπτωσης αποτελεί ένα πλαίσιο εκφωνηματικής σημασίας που απορρέει από τη συνομιλιακή διεπίδραση και το πώς οι ομιλητές χρησιμοποιούν τη γλώσσα για να αλλάξουν την κατάσταση στην οποία βρίσκονται.

Ακριβώς οι επισημάνσεις αυτές μας ώθησαν να αποπειραθούμε να εξετάσουμε την ασυμβατότητα μεταξύ των διαφορετικών γλωσσολογικών ερευνητικών παραδειγμάτων, μέσω της εξάρτησης της μετοχής και του γερουνδίου από γλωσσικές περιστάσεις, γλωσσικές πράξεις και διαπροσωπικούς παράγοντες (π.χ. λογοπαικτική διάθεση) ώστε να κατανοήσουμε τα πραγματολογικά αποτελέσματα και τη στρατηγική χρήση του φαινομένου, εστιάζοντας στην ανάλυση της σημασίας στη διεπίδραση (Thomas 1995), δηλαδή σε εκείνο το τμήμα της γλωσσικής σημασίας που δεν είναι δεδομένο, αλλά διαπραγματεύσιμο και δεν παράγεται αποκλειστικά ούτε από τον ομιλητή ούτε από τον ακροατή (βλ. Κανάκης 2007, 48–49).

Επιπλέον, μέσω της αντιπαραθετικής προσέγγισης με την ιταλική, επιδιώκεται

η καταγραφή των διαφορών και ομοιοτήτων για να ελέγξουμε τυχόν περιπτώσεις κοινής χρήσης που οδηγούν στην επιλογή ενός εκφωνήματος προκειμένου οι συμμετέχοντες να συμβάλλουν όχι μόνο στη δημιουργία αλλά και στην αλλαγή του περιεχομένου τους με τη χρήση των γλωσσικών δομών που εξετάζουμε.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Κανάκης, Κ. (2007). *Εισαγωγή στην πραγματολογία, Γνωστικές και κοινωνικές όψεις της γλωσσικής χρήσης*. Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου.
- Manolessou, I. (2005). From participles to gerunds. Στο Stavrou, M. & Terzi, A. (επιμ.), *Advances in Greek Generative Syntax* (σ. 241–283). Άμστερνταμ: John Benjamins Publishing Company.
- Νάκας, Θ. 2012. Για το νεοελληνικό ‘γερούνδιο’ ή ‘γερούντιβο’ ή ‘γερονδιακό’. Στο Gavriilidou Z., Efthymiou A., Thomadaki E. & Kampakis-Vougiouklis P. (Επιμ.). *The 10th International Conference of Greek Linguistics. Democritus University of Thrace* (σ. 990–999). Κομοτηνή: ΔΠΘ.
- Κλαίρης, Χ. & Μπαμπινιώτης, Γ. Σε συνεργασία με τους Μόζερ, Α., Μπακάκου-Ορφανού, Αικ. & Σκοπετέα, Στ. (2011). *Γραμματική της Νέας Ελληνικής. Δομολεειτουργική – Επικοινωνιακή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Salvi, G. e Vanelli, L. (1992). *Grammatica Essenziale di Riferimento della Lingua Italiana*. Istituto Geografico De Agostini.
- Σταριδού, Ι. & Χάιδου, Κ. (2002). Η αρχή της νομιμοποίησης των υποκειμένων στα ελληνικά γερούνδια. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 22, 583–592
- Thomas, J. (1995). *Meaning in Interaction: An Introduction to Pragmatics*. London: Longman.

Σχεδιασμός ψηφιακού γλωσσαρίου ρημάτων κίνησης για μαθητές/-ριες Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού: μια σωματοκειμενική προσέγγιση

ΝΙΚΟΣ ΜΑΘΙΟΥΔΑΚΗΣ & ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΦΙΩΤΑΚΗ

Πανεπιστήμιο Βελιγραδίου & Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
nikosmathioudakis@gmail.com & alexandra.fiotaki@gmail.com

Στην παρούσα εργασία ασχολούμαστε με τον σχεδιασμό και τη δημιουργία ενός γλωσσαρίου ρημάτων κίνησης αλλά και φράσεων γεγονότων κίνησης για μαθητές/-ριες Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού. Στην ελληνική βιβλιογραφία υπάρχουν ελάχιστα λεξικά για το δημοτικό, όπως Το πρώτο μου λεξικό (Ευθυμίου et al. 2011) και Το λεξικό μας (Καψάλης et al. 2019) αλλά και το ειδικό ψηφιακό λεξικό Εικονογραφημένο Λεξικό Φυσικής για το Σχολείο (Λεύκος & Μητσιάκη 2019). Ελλείπει λοιπόν στοχευμένων λεξικών και ακολουθώντας τις αρχές σύνταξης ενός ειδικού/εξειδικευμένου λεξικού (specialized dictionary), όπως αυτές διατυπώνονται από τους Fuertes-Olivera & Tarp (2014) και τους Tarp & Gouws (2019), θέσαμε ως στόχο το γλωσσάρι μας να μπορεί να αναπτυχθεί σε ψηφιακό περιβάλλον και να έχει σαφείς εκπαιδευτικές/ παιδαγωγικές προεκτάσεις.

Κατά τη διαδικασία προσδιορισμού των λημμάτων του γλωσσαρίου, δημιουργήθηκε ένα σώμα κειμένων με υλικό από τα εγχειρίδια νεοελληνικής γλώσσας και νεοελληνικής λογοτεχνίας Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού ως βασικό εργαλείο της έρευνάς μας. Από τη μία πλευρά, η μακροδομή του γλωσσαρίου αποτελείται από λήμματα (λέξεις ή/και φράσεις), κειμενικά δεδομένα που αλιεύθηκαν από τα αυθεντικά κείμενα που υπάρχουν στα σχολικά εγχειρίδια αναφορικά με το σημασιολογικό πεδίο της κίνησης. Από την άλλη πλευρά, η μικροδομή του γλωσσαρίου περιέχει τέσσερα βασικά πεδία: (1) λήμμα, (2) σημασία, (3) παράδειγμα, (4) ανάλυση σημασιολογικού πεδίου κίνησης· ενώ ως πέμπτο πεδίο δύναται να είναι μια εικόνα ΑΙ που να αναπαριστά το γεγονός της κίνησης ανά λήμμα.

Αξίζει να σημειωθεί πως η προσέγγιση του σημασιολογικού πεδίου της κίνησης στα υπό ένταξη λήμματα πρόκειται να περιγραφεί σύμφωνα με την τυπολογία του Talmy (1985), ο οποίος υποστηρίζει ότι η κίνηση ως γεγονός προσδιορίζεται από έξι σημασιολογικά χαρακτηριστικά: (α) την οντότητα που επιτελεί την κίνηση, (β) την ίδια την κίνηση ως γεγονός, (γ) τη διαδρομή, (δ) την οντότητα αναφοράς (ορόσημο, χαρακτηριστικό στοιχείο, τοποθεσία αναφορικά με την αρχική οντότητα που κινείται), (ε) τον τρόπο και (στ) τον σκοπό.

Καταληκτικά, η μελέτη αυτή προορίζεται όχι μόνο για να φωτίσει τις λεπτομέρειες του σημασιολογικού πεδίου της κίνησης μέσα στα σχολικά εγχειρίδια, αλλά και για να αξιολογηθεί το κειμενικό τους υλικό στη δημιουργία παιδαγωγικών εργαλείων, όπως το ειδικό/εξειδικευμένο γλωσσάρι που αναπτύσσουμε στην παρούσα εργασία, με στόχο τη γλωσσική κατανόηση του πεδίου από τα παιδιά δημοτικού.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Ευθυμίου Α., Δήμος Η., Μητσιάκη Μ. & Ι. Αντύπα. 2011. *Το πρώτο μου λεξικό: Εικονογραφημένο λεξικό Α΄, Β΄, Γ΄ δημοτικού*. Αθήνα: «Διόφαντος».
- Fuertes-Olivera P.A. & Tarp S. 2014. *Theory and Practice of Specialised Online Dictionaries: Lexicography versus Terminography*. Berlin: De Gruyter.
- Καψάλης Γ.Δ., Πασχάλης Α., Τσιάλος Στ. & Γουλήs Δ. 2019. *Το λεξικό μας: Ορθογραφικό - ερμηνευτικό λεξικό Δ΄, Ε΄, ΣΤ΄ δημοτικού*. Αθήνα: «Διόφαντος».
- Λεύκος Ι. & Μητσιάκη Μ. 2019. *Εικονογραφημένο Λεξικό Φυσικής για το Σχολείο: Για Δημοτικό και Γυμνάσιο*. Βλ. online: elefys.uom.gr/main/index.html.
- Talmy L. 1985. *Lexicalization patterns. Semantic, Structure in lexical form*. Στο T. Shopen (επιμ.), *Language typology and syntactic description*. Cambridge: CUP.
- Tarp S. & Gouws R. 2019. *Lexicographical Contextualization and Personalization: A New Perspective*. *Lexikos* 29, 250–268.

Ψυχομηχανική θεώρηση της πολυσημίας και λεξικογραφία: ο ρόλος του Ριζικού Δυαδικού Τανυστή (*Tenseur Binaire Radical*) στην ιεράρχηση των σημασιών.

ΑΝΘΟΥΛΑ ΡΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
arontogianni@frl.auth.gr

Η Ψυχομηχανική θέτει ως αξίωμα την ύπαρξη ενός θεμελιώδους μηχανισμού που αναδεικνύει τους βαθύτερους μηχανισμούς της σκέψης ως δράση στο λόγο και του λόγου ως δράση στη σκέψη και τον ονομάζει Ριζικό Δυαδικό Τανυστή (ΡΔΤ). Στο σταθερό αυτό υπόστρωμα της βαθιάς δραστηριότητας της σκέψης, οι τομές αναχαίτισης της κίνησης της σκέψης από τη γλώσσα αντιστοιχούν στα ενεργεία σημαίνόμενα. Η σημασία οργανώνεται στη γλώσσα, στο επίπεδο του δυνάμει σημαίνόμενου το οποίο αποτελείται από το σύνολο των ενεργεία σημαίνόμενων, όπως αυτά εκδηλώνονται στον λόγο.

Στην παρουσίαση αυτή επιχειρούμε να αναδείξουμε πώς συστηματοποιείται η πολυσημία του ρήματος φέρω στον άξονα της κίνησης της σκέψης. Προκειμένου να γίνει κατανοητή η συγκεκριμένη διαδικασία αξιοποιούμε βασικές αρχές της Ψυχομηχανικής όπως, μεταξύ άλλων, τη χρονογένεση (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, 1978), τις τάσεις γενίκευσης και συγκεκριμενοποίησης (Ροντογιάννη, 2022), τις έννοιες του χώρου και του χρόνου σύμφωνα με τον Guillaume (1970), τον διαχωρισμό του δυνάμει και ενεργεία σημαίνόμενου και τον μηχανισμό της πρόσπτωσης (Ροντογιάννη, 2021). Ακολουθώντας τα μοντέλα των Pottier (1992), Martin (1976) και Ricoche (1992), με τα οποία η Ψυχομηχανική προσλαμβάνει σημασιολογική και λεξικολογική διάσταση, επιχειρούμε να εφαρμόσουμε τις αρχές του ΡΔΤ στη λεξικογραφία προκειμένου να αναδείξουμε πώς η μελέτη των τομών αποκαλύπτει τη λογική αλληλουχία των διαφορετικών σημασιών. Στόχος μας είναι να καταστεί περισσότερο εύληπτη και προσιτή στον αναγνώστη η κατάλληλη σημασία ανάμεσα στις υπόλοιπες σημασίες κάθε λήμματος.

Η αναγνώριση του μηχανικά σταθερού ΔΤ αναδεικνύει τις διαδοχικότητες που αποτελούν ένα συνεχές και μας παρέχει τη δυνατότητα αποσαφήνισης του υπόβαθρου των αμφισημιών και, κατά συνέπεια, της διάκρισης και της ιεράρχησης των διαφορετικών σημασιών του πολύσημου λεξήματος.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. (1978). Ψυχοσυστηματική της μετοχής στην κοινή νεοελληνική, *Φιλολόγος* 13, 311-319.
- Boone, A. et Joly, A. (1996). *Dictionnaire terminologique de la systématique du langage*. L'Harmattan, coll. «Sémantiques».

- Guillaume, G. (1970). *Temps et verbe. Théorie des aspects, des modes et des temps, suivi de L'Architectonique du temps dans les langues classiques*. Librairie Honoré Champion.
- Martin, R. (1976). *Inférence, antonymie et paraphrase, éléments pour une théorie sémantique*. Librairie C. Klincksieck, Bibliothèque française et romane.
- Picoche, J. (1992). *Structures sémantiques du lexique français*. Nathan -Recherche, Linguistique Française.
- Pottier, B. (1992). *Sémantique générale*. P.U.F., coll. Linguistique Nouvelle.
- Ροντογιάννη, Α. (2022). Ψυχομηχανική προσέγγιση της πολυσημίας του ρήματος φέρω. Παρουσίαση στο 15th International Conference on Greek Linguistics, 15–18 September 2022, University of Belgrade, Faculty of Philology, Department of Modern Greek Studies.
- Ροντογιάννη, Α. (2021). Ενδογλωσσική και διαγλωσσική προσέγγιση της συνωνυμίας. Συγκριτική μελέτη λογοτεχνικών μεταφράσεων με δίγλωσσα και μονόγλωσσα λεξικά. Στο Gavriilidou, Z. et al., *Proceedings of XIX EURALEX Congress: Lexicography for Inclusion*, Vol. I, 203–214.
- Soutet, O. (2003). Tenseur binaire radical et la question de la polysémie lexicale en psychomécanique du langage: le cas du verbe entendre. *Quaderni del CIRSIL* 2.

Ωρίωνος γραμματικού «Περὶ ἔτυμολογιῶν»: ἡ φιλοσοφία του πρωιμότερου ετυμολογικού λεξικού τῆς ἐλληνικῆς

ΜΑΡΙΑ ΧΡΙΤΗ & ΗΛΙΑΣ ΤΣΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης & Ιόνιο Πανεπιστήμιο
mchriti@lit.auth.gr & filodemo@otenet.gr

Αντικείμενο της ανακοίνωσης αυτής είναι ο χαρακτήρας του πρωιμότερου σωζόμενου σώματος αλφαβητικά ταξινομημένων ετυμολογούμενων λέξεων της ελληνικής, το Περὶ ἔτυμολογιῶν του γραμματικού Ωρίωνα (5ος αι. μ.Χ.). Η σημασία του «λεξικού» αυτού 1794 λημμάτων είναι ιδιαίτερη, κυρίως επειδή η σύνταξή του πραγματοποιείται σε μια χρονική περίοδο-σταθμό για τη γραμματική και λεξικογραφική παράδοση της ύστερης αρχαιότητας, παράδοση η οποία οδήγησε στην ακμάζουσα βυζαντινή λεξικογραφία: τα μεγάλα βυζαντινά ετυμολογικά λεξικά (Geniuinum, Magnum, Gudianum) αναφέρουν ρητά τον Ωρίωνα ανάμεσα στις πηγές τους, ενώ ο ίδιος σώζει στις δικές του πηγές τις περισσότερες ετυμολογήσεις του πλατωνικού Κρατύλου και εν γένει ετυμολογήσεις από την αρχαία γραμματεία, από σχόλια και υπομνήματα. Συνεπώς, το έργο του Ωρίωνα συνδέει την αρχαιότητα με τη βυζαντινή ετυμολογική έρευνα.

Ο γραμματικός Ωρίων παρέχει μορφολογικές και φωνολογικές εξηγήσεις στις ετυμολογήσεις του για να ερμηνεύσει τη μορφή και τους τύπους των λέξεων που ετυμολογούνται, ωστόσο δεν απομακρύνεται από την αρχαία παράδοση της φιλοσοφικής και εξηγητικής ετυμολόγησης στο λεξικό του, σύμφωνα με την οποία αυτό που πρέπει να αποδειχθεί είναι η σημασιακή σχέση μεταξύ της λέξης που

ετυμολογείται και αυτής που την ετυμολογεί. Με βάση τη σχέση αυτή, ο Ωρίων παραδίδει και τον πρωιμότερο «ετυμολογικό κανόνα» που επιβίωσε στη γραμματική παράδοση ως και τους υστεροβυζαντινούς χρόνους. Σύμφωνα με αυτόν, κάθε ετυμολόγηση είναι μοναδική, μπορεί να εφαρμοστεί αποκλειστικά σε μία λέξη και μάλιστα η διαδρομή είναι λέξη-ετυμολογία και ποτέ αντίστροφη, γιατί η συγκεκριμένη ετυμολογία δεν μπορεί να οδηγήσει σε καμία άλλη λέξη, λόγω της μοναδικότητας της σχέσης της με το σημαίνον στο οποίο αναφέρεται.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Alpers, K. 1981. *Das attizistische Lexikon des Oros. Untersuchung und kritische Ausgabe der Fragmente*. Sammlung griechischer und lateinischer Grammatiker 4. Berlin & New York: De Gruyter, 87–88.
- Baldi, D. 2014. Sub voce ετυμολογία. *Revue d'histoire des textes*, n.s. 9, 359–374.
- Dickey, E. 2007. *Ancient Greek Scholarship: A Guide to Finding, Reading, and Understanding Scholia, Commentaries, Lexica, and Grammatical Treatises: From Their Beginnings to the Byzantine Period*. New York: Oxford University Press, 91–92, 100.
- Haffner, M. 2001. *Das Florilegium des Orion: Mit einer Einleitung herausgegeben, übersetzt und kommentiert. Palingenesia*, 75. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- Ippolito, A. 2008. Orion. *Lexicon of Greek Grammarians of Antiquity*. <http://dx.doi.org/10.1163/2451-9278_Orion_it>.
- Kaster, R. A. 1988. *Guardians of Language: The Grammarian and Society in Late Antiquity. The Transformation of the Classical Heritage*, 11. Berkeley: University of California Press, 322–325.
- Sturz, F. W. 1820. *Orionis Thebani Etymologicon*. Leipzig: Weigel.
- Theodorides, Ch. 1976. *Die Fragmente des Grammatikers Philoxenos*. Sammlung griechischer und lateinischer Grammatiker, 2. Berlin & New York: de Gruyter.
- Sluiter, I. 2015. Ancient Etymology: A Tool for Thinking, στο: F. Montanari, St. Matthaios, A. Rengakos (επ.). *Brill's Companion to Ancient Greek Scholarship*. τόμ. 1–2, Leiden & Boston: Brill, τόμ. 2, 896–922.
- Tosi, R. 2015. Typology of Lexicographical Works, στο: F. Montanari, S. Matthaios, A. Rengakos (επ.). *Brill's Companion to Ancient Greek Scholarship*. τόμ. 1–2, Leiden & Boston: Brill, τόμ. 1, 622–636, ειδ. 633–4.

ΠΡΟΣΥΝΕΔΡΙΑΚΗ ΗΜΕΡΙΔΑ

Διερεύνηση (μετα)γλωσσικών δεξιοτήτων σε δίγλωσσους και μονόγλωσσους ομιλητές

**Μ. ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ, Σ. ΒΟΓΙΑΤΖΗ, ΑΛ. ΓΚΟΥΛΙΑΡΑ, Α. ΚΑΛΟΝΙΚΙΔΟΥ,
Β. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑΣ, Ε. ΜΠΕΚΑ, Γ. ΜΠΟΤΣΟΓΛΟΥ, ΕΛ. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ,
Μ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Π. ΠΑΥΛΙΔΗΣ, Σ. ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΗ, Σ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ,
Κ. ΤΣΙΟΤΣΚΑΣ & Π. ΧΑΤΖΟΥΔΗΣ**

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
stylianiv@lit.auth.gr

Βασικός στόχος της παρούσας μελέτης είναι να διερευνήσει τις γλωσσικές και μεταγλωσσικές δεξιότητες μονόγλωσσων και δίγλωσσων ομιλητών.

Στη μελέτη συμμετείχαν 25 δίγλωσσοι ενήλικες ομιλητές που μιλούν την ελληνική και γλώσσες προερχόμενες από τη σλαβική οικογένεια, όπως για παράδειγμα η ρωσική. Οι δίγλωσσοι συμμετέχοντες διαμένουν στην Ελλάδα και έχουν υψηλό επίπεδο ελληνομάθειας. Επιπλέον, έχουν συμπεριληφθεί 25 μονόγλωσσοι συμμετέχοντες της ελληνικής ως ομάδα ελέγχου, με προφίλ αντίστοιχα με αυτά των δίγλωσσων, για παράδειγμα ως προς την ηλικία και το εκπαιδευτικό υπόβαθρο, προκειμένου η σύγκριση των δύο ομάδων να είναι αξιόπιστη.

Στη μελέτη χρησιμοποιήσαμε ένα ερωτηματολόγιο για τη σκιαγράφηση του προφίλ των συμμετεχόντων, καθώς και τέσσερα γλωσσικά έργα. Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει δημογραφικές πληροφορίες, π.χ. ηλικία, φύλο, εκπαιδευτικό υπόβαθρο, καθώς και μια σειρά από ερωτήματα ως προς τη δίγλωσση ανάπτυξη των ομιλητών και τη χρήση των γλωσσών σε ποικίλες επικοινωνιακές περιστάσεις. Τα γλωσσικά τεστ που χρησιμοποιήθηκαν είναι μια προφορική αφήγηση με βάση το εργαλείο MAIN (Andreou et al., 2020. Gagarina et al., 2012), μια δοκιμασία εντοπισμού της αμφισημίας (Douka, in progress), καθώς και δύο μεταγλωσσικές δοκιμασίες (Douka, in progress). Στη μία μεταγλωσσική δοκιμασία οι συμμετέχοντες καλούνταν να εντοπίσουν μέσα σε ένα κείμενο λέξεις μιας συγκεκριμένης κατηγορίας, π.χ. επίθετα, ενώ στην άλλη καλούνταν να επιλέξουν τον σωστό τύπο μιας μη υπαρκτής λέξης αξιοποιώντας το μορφοσυντακτικό περιβάλλον.

Σχετικά με την προφορική αφήγηση, αναλύθηκε η μικροδομή και η μακροδομή των ιστοριών (Kintch & van Dijk, 1978) προκειμένου να διερευνηθούν τόσο αμιγώς γλωσσικές ικανότητες, όπως είναι η λεξιλογική ποικιλία και η συντακτική πολυπλοκότητα, όσο και αφηγηματικές, όπως είναι η γραμματική της ιστορίας και η αφηγηματική πολυπλοκότητα (Gagarina, 2016). Τα πρώτα αποτελέσματα

δείχνουν διαφορές μεταξύ των δύο ομάδων στη μικροδομή αλλά όχι τόσο στη μακροδομή (Καρία, 2013).

Όσον αφορά τον εντοπισμό δομικών αμφισημιών, παρατηρήθηκε ότι η πλειοψηφία τόσο των μονόγλωσσων όσο και των δίγλωσσων συμμετεχόντων είχε μεγάλες δυσκολίες να εντοπίσει τις διαφορετικές ερμηνείες των δομικά αμφίσημων προτάσεων, ενώ συχνά οι ομιλητές προσπαθούσαν να εντοπίσουν λανθασμένα και δεύτερη σημασία, ακόμα και στις περιπτώσεις όπου δεν υπήρχε αμφισημία.

Οι δίγλωσσοι ομιλητές εμφάνισαν σημαντικές δυσκολίες στις δύο μεταγλωσσικές δοκιμασίες συγκριτικά με τους μονόγλωσσους, γεγονός που φαίνεται να συσχετίζεται θετικά με τα έτη εκπαίδευσης στην ελληνική.

Στην παρουσίασή μας θα συζητήσουμε τα αποτελέσματά μας πιο αναλυτικά σε σχέση με την υπάρχουσα βιβλιογραφία.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Andreou, M., Dosi, I., Papadopoulou, D., & Tsimpli, I-M. (2020). Heritage and non-heritage bilinguals: The role of biliteracy and bilingual education. In B. Brehmer, J. Treffers-Daller & D. Berndt (eds.), *Lost in transmission: The role of attrition in heritage language development*. John Benjamins.
- Douka, G. (in progress). The processing of non-canonical structures in Greek. Aristotle University of Thessaloniki.
- Gagarina, N. (2016). Narratives of Russian-German preschool and primary school bilinguals: Rasskaz and Erzaehlung. *Applied Psycholinguistics*, 37(1), 91–122.
- Gagarina, N., Klop, D., Kunnari, S., Tantele, K., Välimaa, T., Balčiūnienė, I., Bohnacker, U., & Walters, J. (2012). MAIN: Multilingual Assessment Instrument for Narratives. *ZAS Papers in Linguistics*, 56.
- Kapia, E. (2013). Assessing narrative development in bilingual first language acquisition: What can we learn from monolingual norms? In J. Duarte & I. Gogolin (Eds.), *Linguistic Superdiversity in Urban Areas: Research Approaches* (pp. 179–190). John Benjamins.
- Kintsch, W., & van Dijk, T. A. (1978). Toward a model of text comprehension and production. *Psychological Review*, 85(5), 363–394.

Lexical borrowing from Greek to Romani language

ELENI CHATZIVASILEIOU

University of Patras

eleni.chatzivasileiou@gmail.com

This work is a study of Romani and its influences from the Greek language. Specifically, recognizing the various influences that the Roma language has received due to their movements and their contacts with different European peoples, the research focuses on the case of Greek borrowing, as it is observed that there has

been a pre-history of contact between the two languages. It is an oral language with a large number of nouns and verbs, which belongs to the family of Indo-European languages. In the case of Romani, which is spoken and has been influenced by Greek borrowing, the phenomenon of integration is strongly observed. The aim of this paper is to examine the lexical borrowing from the Greek language to Romani, but first penetrating the changes that take place at the morphological, phonological and syntactic level. After examining the way the two languages interact based on the linguistic areas, a glossary will then be drawn up with entries, which are used in the vocabulary of the Roma, but are the result of Greek borrowing. This glossary aims to eliminate stereotypes in the approach to Romani, through its study and by ordinary people, who do not have access to it due to its orality. Also, the aim is for this glossary to be a study tool for conducting research on Greek loanwords in Romany. Through the glossary, the linguistic contact of these two languages and their common points are recognized, with the ultimate goal of reducing the gap between the two cultures.

Selected references

- Adamou, E. & Arvaniti, A. (2014). Greek Thrace Xoraxane Romane. *Journal of the International Phonetic Association* 44, 223–231.
- Courthiade, M. (1996), «Γλωσσικές διαστάσεις της γλώσσας Romani», στο Εκπαίδευση των Τσιγγάνων (Πρακτικά Διεθνούς Συμποσίου), ΥΠΕΠΘ / Γ.Γ.Λ.Ε., Αθήνα, σ. 67–111.
- Sterkenburg, P. (2003). 'The' dictionary: Definition and history. In P. Sterkenburg (Eds.), *A Practical Guide to Lexicography* 6, 3–17. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Ράλλη, Α. (2005). *Μορφολογία*. Αθήνα: Πατάκης.
- Χατζησαββίδης, Σ. (1995). Ελληνικά-Ρομανές (τσιγγάνικα): μερικές περιπτώσεις αμοιβαίου δανεισμού. Στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 15ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας του Α.Π.Θ.* Θεσσαλονίκη.

Vocalic epenthesis in the verbal inflections in Kefalonian dialect: an acoustic study

MARIETTA-CHRYSOVALANTOU THEODORIDOU

University of Patras
maritheo@outlook.com.gr

In this presentation, we will examine the phenomenon of vocalic epenthesis at the end of words in the verbal domain in the Kefalonian dialect, from the acoustic phonetics' point of view. Final vowels, typically /-e/, or occasionally /-a/, are added to both inflected and uninflected forms ending in consonants /-n/ and /-s/, serving to address syllabification issues, mainly to reduce closed syllables.

In the Kefalonian dialect, as previous reports refer (among others, Giakoumaki

2012, Holton et al. 2019), mostly /-e/ and less /-a/ add to either inflected or uninflected forms ending in /-n/. Vocalic epenthesis is detected in verbal forms ending in /-n/ (εργαζότανε [erya 'zotane] < /erya 'zotan/, παίζουνε ['pezune] < / 'pezun/, (ε)παίζανε [(e) 'pezane] < / 'epezan/). Even if the insertion of /-e/ is detected in the nominal domain and uninflected forms, the insertion is more systematic in verbal inflections ending in /-n/. The above data seem to indicate that the vocalic epenthesis in verbal inflections is a binary morphophonological phenomenon, and it happens to all verbal inflections ending in /-n/. However, the phenomenon is not canonical, but a gradient one.

Our study is based on oral data from 6 informants (3 men, 3 women) from sociolinguistic/ethnographic recordings of people who lived in Lixouri, the second-biggest town on the island of Kefalonia, during 2022. The annotation and spectrographic analysis were done with the help of Praat.

In preliminary results, from 519 cases that selected, five different stages/realizations of /-e/ epenthesis are detected. From our data, we observe that these five realizations create an axis with extreme and intermediate values. The full realization of the epenthesis and its non-realization are the extreme values. Intermediate values are the full realization with less duration (18ms – 40ms), the vowel reduction (less formants and duration) and the epenthesis with trace (without vowel but with time and formants' trace in the previous consonant). This acoustic categorization of vocalic epenthesis aligns with findings from studies on linguistic phenomena in other dialects, such as the loss of high vowels on Lesbos as documented by Papazachariou (2019).

Selected references

- Holton, D. et al. (2019). *The Cambridge Grammar of Medieval and Early Modern Greek*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Giakoumaki, E. (2012). Morphological observations on the Kefalonian idiom. In Petratos P. (ed.) *The Kefalonian Linguistic Idiom. Proceedings of the Scientific Symposium 13 July 2007*, 173–180. Argostoli: Philological Association of Kefalonia - Ithaca. [in Greek]
- Papazachariou, D. (2019). “Loss of voiceless high vowels in the Agiaso variety of Lesbos: A study of vowel deletion from the perspective of acoustic phonetics.” In *Linguistic Variety: Studies dedicated to Angeliki Ralli*, edited by Argyris Archakis, Nikos Koutsoukos, Giorgos Xydopoulos, and Dimitris Papazachariou, 497–514. Athens: Kappa Publishing. [in Greek]

Ανάλυση λαθών στις παραγωγές γραπτού λόγου στη Ρωσική ελληνόφωνων αρχάριου επιπέδου A1-A2 και δημιουργία γλωσσοδιδακτικού υλικού και παιδαγωγικής γραμματικής

ΤΑΤΙΑΝΑ ΖΟΥΡΑΒΛΕΒΑ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ & ΝΙΚΟΛΑΟΣ-ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΜΟΥΡΟΥΖΗΣ

Κέντρο Ρωσικής Γλώσσας & Πολιτισμού «Russian Word»
halkonidis@yandex.ru, georgekost95@gmail.com & nickcorfu7@gmail.com

Κατά την εκμάθηση της Ρωσικής ως ξένης γλώσσας από ελληνόφωνους ομιλητές παρατηρείται συχνά πληθώρα λαθών, πολλά από τα οποία παρουσιάζουν έναν συστηματικό χαρακτήρα. Κάποια από αυτά τα λάθη οφείλονται στη γλωσσική παρεμβολή της μητρικής γλώσσας και, συνεπώς, προκύπτουν κοινά χαρακτηριστικά στις διαγλώσσες των ελληνόφωνων σπουδαστών. Η παρούσα μελέτη αποτελείται από δύο στάδια: α) συγκέντρωση λαθών ελληνόφωνων σπουδαστών και β) γλωσσοδιδακτική πρόταση και αξιοποίηση περιγραφικής γραμματικής κατά τη διδασκαλία.

Στην πρώτη φάση της μελέτης συγκεντρώθηκε γλωσσικό υλικό από τις παραγωγές γραπτού λόγου Ελληνόφωνων σπουδαστών αρχάριου επιπέδου A1-A2 οι οποίοι διδάσκονται τη Ρωσική ως ξένη γλώσσα. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε περιγραφή, κατηγοριοποίηση ανά τύπο και ερμηνεία των λαθών με στόχο την πληρέστερη απεικόνιση της διαγλώσσας των αρχάριων σπουδαστών. Τέλος, απομονώθηκαν τα λάθη τα οποία σχετίζονταν με την απόδοση τιμής γένους στα ουσιαστικά της Ρωσικής, όπως αυτά εμφανίζονται μέσα από το κλιτικό παράδειγμα και από τη συμφωνία με τις αντωνυμίες, τα επίθετα και τα ρήματα.

Σε δεύτερη φάση προτείνεται ένα προσαρμοσμένο διδακτικό υλικό, γραμμένο στην Ελληνική, το οποίο στοχεύει στην αποτελεσματικότερη αφομοίωση της γραμματικής κατηγορίας του γένους στη Ρωσική αξιοποιώντας την επικοινωνιακή μέθοδο εκμάθησης. Το υλικό εστιάζει στις περιπτώσεις κατά τις οποίες εμφανίζονται φαινόμενα παρεμβολής της Γ1 και προκρίνει τη διδασκαλία του γένους μέσα από τον συνδυασμό θεωρητικής περιγραφής και αντιπαραβολής της ελληνικής και ρωσικής γραμματικής, ασκήσεων, διαλόγων και κειμένου.

Το γλωσσοδιδακτικό αυτό υλικό αποτελεί τμήμα ενός ευρύτερου εγχειρήματος, το οποίο αποσκοπεί στην κατασκευή και αξιοποίηση μιας εξειδικευμένης παιδαγωγικής γραμματικής για τα επίπεδα A1-A2, η οποία θα βασίζεται στις ομοιότητες και τις διαφορές της ελληνικής και της ρωσικής γλώσσας δίνοντας έμφαση σε περιπτώσεις θετικής και αρνητικής παρεμβολής και θα επιτρέπει την πρόληψη και αντιμετώπιση των λαθών παρεμβολής προσφέροντας μια βαθύτερη και ολιστική κατανόηση των γραμματικών κανόνων και κατ' επέκταση γρηγορότερη

πρόοδο κατά την εκμάθηση της Γ2. Τέλος, κρίνεται απαραίτητη η αξιολόγηση της συνεισφοράς και της χρηστικότητας του προτεινόμενου υλικού στη διδακτική πράξη από μελλοντικές έρευνες.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Brown, D. H. (1994). *Principles of Language Learning and Teaching* (3rd ed.). Prentice Hall Regents.
- Corder, S. P. (1974). Error Analysis. In S. P. Corder & P. Allen (Eds.), *The Edinburgh Course in Applied Linguistics, Volume 3: Techniques in Applied Linguistics* (pp. 122–131). Oxford University Press.
- Ellis, R. (1994). *The Study of Second Language Acquisition*. Oxford University Press.
- Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching* (3rd ed.). Cambridge University Press.
- Παπαδοπούλου, Δ., & Αγαθοπούλου, Ε. (2014). Σύγχρονες προσεγγίσεις στη διδασκαλία της γραμματικής της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας. Στο Ε. Κατσαρού & Μ. Λιακοπούλου (Επιμ.), *Θέματα διδασκαλίας και αγωγής στο πολυπολιτισμικό σχολείο, Ενότητα Β* (σελ. 397–418).
- Андрюшина, Н. П., & Козлова, Т. В. (2015). *Лексический минимум по русскому языку как иностранному. Базовый уровень. Общее владение* [Ελάχιστο λεξικό για τη ρωσική ως ξένη γλώσσα. Επίπεδο Α2. Βασική γνώση] (5-е изд.). Златоуст.
- Белосов, В. Н., Ковтунова, И. И., Кручинина, И. Н., Лопатин, В. В., Ляпон, М. В., Плотникова, В. А., Суханова, М. С., Улуканов, И. С., & Шведова, Н. Ю. (1989). *Краткая русская грамматика* [Σύντομη ρωσική γραμματική]. Русский язык.

Το επίθημα -ουργός στη νέα Ελληνική

ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΘΕΟΦΑΝΙΔΗΣ

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
apostheo@lit.auth.gr

Στο Αντίστροφο λεξικό της νέας ελληνικής (ΑΛΝΕ) καταγράφονται 93 λήμματα σε -ουργός, τα περισσότερα εκ των οποίων (78) κατασκευάζουν επαγγελματικά, κατά κύριο λόγο, αρσενικά και θηλυκά ουσιαστικά. Ξεχωρίζουν ακόμη εννιά (9) που κατασκευάζουν επίθετα ενώ πέντε (5) λήμματα (αισχροουργός, μεγαλουργός, πλαστουργός, θαματοουργός, δημιουργός) εμφανίζουν διπλή κατηγοριοποίηση ως επίθετα και ουσιαστικά. Οφείλουμε να σημειώσουμε ακόμη πως πέντε (5) από αυτά (πουργός, υπουργός, πανυπουργός, υπερυπουργός και υφυπουργός) αποτελούν προϊόντα προθηματοποίησης ή σύνθετα (πρωθυπουργός) και δε θα μας απασχολήσουν στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης.

Στην εργασία αυτή, θα παρουσιάσουμε τις πληροφορίες που αντλήσαμε από τέσσερα (4) λεξικά, το Λεξικό της κοινής νεοελληνικής (στο εξής ΛΚΝ) του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

(1998), το Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας (ΛΝΕΓ) του Γεώργιου Μπαμπινιώτη, το Χρηστικό λεξικό της νέας Ελληνικής Γλώσσας της Ακαδημίας Αθηνών (2014) στην ηλεκτρονική του έκδοση και το Ετυμολογικό λεξικό της αρχαίας ελληνικής: ιστορία των λέξεων του P. Chantraine. Επίσης, θα παραθέσουμε τα αριθμητικά δεδομένα από την εξέταση τεσσάρων (4) ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων (στο εξής ΗΣΚ), του Εθνικού Θησαυρού Ελληνικής Γλώσσας (ΕΘΕΓ), του Σώματος Ελληνικών Κειμένων (ΣΕΚ), του Greek Web 2019 (elTenTen19) και της ελληνικής έκδοσης του EUR-Lex 2/2016 parallel corpus. Έπειτα, θα εξεταστεί συγχρονικά το επίθημα -ουργός αφενός με την ανάλυση του θεωρητικού πλαισίου της κατασκευαστικής μορφολογίας (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, 1992), αφετέρου με την εφαρμογή του εν λόγω μοντέλου στο επίθημα -ουργός.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. (1992). Η νεοελληνική παραγωγή κατά το μοντέλο της D. Corbin. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 13, 505–526.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. (2002). *Αντίστροφο Λεξικό της νέας ελληνικής (ΑΛΝΕ)*. Θεσσαλονίκη, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. www.komvos.edu.gr, www.greek-language.gr.
- Chantraine, P. (2022). *Ετυμολογικό λεξικό της αρχαίας ελληνικής: ιστορία των λέξεων*. Θεσσαλονίκη, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών ΑΠΘ.
- Γούτσος, Δ. (2003). Σώμα Ελληνικών Κειμένων: Σχεδιασμός και υλοποίηση (ΣΕΚ). *Πρακτικά του 6ου διεθνούς συνεδρίου ελληνικής γλωσσολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης, 18–21 Σεπτεμβρίου 2003*, Ρέθυμνο, 930–939.
- elTenTen – Greek corpus from the web. (2015, May 14). Sketch Engine; Lexical Computing CZ s.r.o. <https://www.sketchengine.eu/eltenten-greek-corpus/>.
- EUR-Lex corpus. (2016, June 2). Sketch Engine; Lexical Computing CZ s.r.o. <https://www.sketchengine.eu/eur-lex-parallel-corpus/>.
- Λεξικό της κοινής νεοελληνικής (ΛΚΝ) (1998). Θεσσαλονίκη, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών ΑΠΘ.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (ΛΝΕΓ)*. Αθήνα, Κέντρο Λεξικολογίας.
- Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας της Ακαδημίας Αθηνών (2014). Ηλεκτρονική έκδοση. Σύνταξη–επιμέλεια: Χριστόφορος Γ. Χααραλαμπάκης. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο. <https://christikolexiko.academyofathens.gr/>.

«Η Βαβυλωνία», μια κωμωδία για μια ενιαία εθνική γλώσσα, η περίπτωση του Λογιώτατου

ΜΥΡΣΙΝΗ ΚΑΛΑΜΠΑΛΙΚΗ

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
mirsinikalamp@gmail.com

Το πολυσχιδές ελληνικό γλωσσικό «status quo» του 19ου αιώνα έχει προσεγγιστεί ενδελεχώς υπό το πρίσμα του γλωσσικού ζητήματος. Σ' αυτήν την ανακοίνωση μελετάται γλωσσολογικά το θεατρικό κείμενο «Η Βαβυλωνία» (1836) του Δημή-

τριου Βυζαντίου και συγκεκριμένα προσεγγίζεται ο χαρακτήρας του Λογιώτατου και κατ' επέκταση το λόγιο επίπεδο. Η επιτυχία της «Βαβυλωνίας» εγείρει ποικίλα ερωτήματα στους επιστημονικούς κλάδους που καλούνται να εξηγήσουν την έλξη που παρουσιάζει αυτό το «γλωσσικό παιχνιδισμα».

Η μελέτη είναι «ενδεδυμένη» με τα παρακειμενικά στοιχεία του θεατρικού κειμένου, που αποδεικνύουν ότι ο Βυζάντιος στηλιτεύει το γλωσσικό σύστημα που υιοθετεί ο Λογιώτατος (αρχαία ελληνικά) και τον καυτηριάζει με «όχημα» το γλωσσικό μηχανισμό του χιούμορ. Μ' αυτόν τον τρόπο υπερθεματίζεται η αδήριτη ανάγκη για τη συγκρότηση ενός ενιαίου εθνικού γλωσσικού κώδικα, ο οποίος «θα εξυγιάνει» τα κενά κατανοησιμότητας που προκαλεί η γλώσσα του Λογιώτατου. Ακόμα, πραγματοποιείται συστηματική μελέτη του λόγιου στοιχείου όπως απαντάται στο συγκεκριμένο θεατρικό κείμενο, μελέτη που αποκαλύπτει πλήθος χιουμοριστικών κρεολοποιήσεων, υφολογικών εναλλαγών και παρετυμολογιών. Η γλωσσοπλαστική ικανότητα του συγγραφέα και η πληθώρα χιουμοριστικών κρεολών (δημιουργία σημαινόντων χωρίς σημαινόμενα) υποδαυλίζει την αξία του αρχαίου ελληνικού γλωσσικού συστήματος, υπηρετώντας μ' αυτόν τον τρόπο τη γενικότερη στοχοθεσία της «Βαβυλωνίας». Χαρτογραφώντας τη συγκεκριμένη γλωσσική κοινωνική ποικιλία παρατηρείται ότι ο συγγραφέας παρουσιάζει το λόγιο επίπεδο ως μια ποικιλία που χαρακτηρίζεται από μη λειτουργικότητα, επιβεβαιώνοντας ταυτόχρονα την άποψή του περί «διαφθοράς» του ελληνικού γλωσσικού συστήματος και αναμοχλεύοντας το ζήτημα της εθνικής γλώσσας.

Αναφορικά με την περίπτωση του Λογιώτατου με μια δεύτερη ανάγνωση γίνεται αντιληπτό ότι το θεατρικό κείμενο είναι διαποτισμένο με στοιχεία ρατσιστικού λόγου, καθώς η μορφή του λογιωτατισμού που οικοδομεί ο συγγραφέας για τον Λογιώτατο τον θέτει στον περιθώριο και τον καθιστά αυτομάτως αποδιοπομπαίο τράγο, καθώς η γλώσσα του «αποκλίνει» από τις γλωσσικές συμβάσεις (θεωρία της ασυμφωνίας).

Με την παρούσα ανακοίνωση επιδιώκεται να συμπληρωθεί το γλωσσικό μωσαϊκό του 19ου αιώνα, το οποίο διαφαίνεται μέσα από τη «ζωντανή» γλώσσα και τη δημιουργική γλωσσική «αλλοίωση» του Δημήτριου Βυζάντιου στη «Βαβυλωνία».

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. & Φλιάτουρας, Α. (2019). Το λόγιο επίπεδο της σύγχρονης Νέας Ελληνικής: Συγχρονικές και διαχρονικές τάσεις. Στο Α. Φλιάτουρας & Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (Επιμ.), *Το λόγιο επίπεδο στη σύγχρονη νέα ελληνική: Θεωρία, ιστορία, εφαρμογή. Από τον οίκο στο σπίτι και τανάπαλιν...* (σσ. 15–56). Αθήνα: Πατάκης.
- Ευαγγελάτος, Σπ. (επιμ.). (1993). *Δ.Κ. Βυζάντιος*, Η Βαβυλωνία. Αθήνα: Εστία.
- Genette, G. (1997). *Paratexts: thresholds of interpretation*. Trans. J. E. Lewin. Cambridge: Cambridge University Press.
- Πολίτης, Π. & Κουρδής, Ε. (2015). Η χρήση γεωγραφικών διαλέκτων σε τηλεοπτικές διαφη-

μίσεις: Μια πρόταση για τη διδακτική τους αξιοποίηση. Στο Kotzoglou, G., Nikolou, E., Karatzola, E., Frantzi, K., Galantomos, I., Georgalidou, M., KourtiKazoulis, V., Papadopoulou, Ch., Vlachou, E. (επιμ.), *Selected papers of the 11th International Conference of Greek linguistics*. Rhodes: University of the Aegean: 1377–1389.

Πούχνης, Β. (2001). *Η γλωσσική σάτιρα στην ελληνική κωμωδία του 19ου αιώνα, Γλωσσοκεντρικές στρατηγικές του γέλιου από τα "Κορακαστικά" ως τον Καραγκιόζη*. Αθήνα: Πατάκης.

Ανάλυση των ακουστικών χαρακτηριστικών των ελληνικών φωνηέντων όπως παράγονται από αλβανόφωνους ομιλητές της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας

ΑΣΗΜΙΝΑ ΚΑΣΚΑΜΠΑ & ΓΙΩΡΓΟΣ Π. ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

seminakask@gmail.com & georgiou.georg@unic.ac.cy

Η παρούσα μελέτη πραγματεύεται την ανάλυση των ακουστικών χαρακτηριστικών των ελληνικών φωνηέντων από αλβανόφωνους ομιλητές της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας (Γ2) και τη σύγκρισή τους με αυτά των φυσικών ομιλητών της ελληνικής. Αποτελεί μία από τις πολύ λίγες ακουστικές μελέτες ανάμεσα στους δύο πληθυσμούς (δείτε Georgiou & Giannakou, 2024). Στην έρευνα συμμετείχαν 10 ενήλικες αλβανόφωνοι ομιλητές της ελληνικής ως Γ2 (5 γυναίκες) με μόνιμη διαμονή στην Ελλάδα, οι οποίοι αποτελούσαν την πειραματική ομάδα. Η ομάδα ελέγχου αποτελούνταν από 10 ενήλικες ελληνόφωνους ομιλητές (5 γυναίκες). Οι συμμετέχοντες έλαβαν μέρος σε ένα τεστ παραγωγής κατά το οποίο παρήγαγαν μονοσύλλαβες λέξεις που περιείχαν τα πέντε ελληνικά φωνήεντα /i e a o u/ σε συγκείμενο /fΦf/ (Φ = φωνήεν) στο πλαίσιο της πρότασης «Είπες <λέξη> πάλι». Η ακουστική ανάλυση έγινε με τη χρήση του λογισμικού Praat και εστίασε στην εξαγωγή των συχνοτήτων των πρώτων τριών διαμορφωτών (Δ1, Δ2, Δ3) και της διάρκειας των ελληνικών φωνηέντων. Η στατιστική ανάλυση έγινε με τη χρήση μπεϋζιανών μοντέλων παλινδρόμησης, τα όποια στηρίχθηκαν σε τεστ υποθέσεων (δείτε Georgiou, 2022). Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τη στατιστική ανάλυση κατέδειξαν σημαντικές και καθοριστικές ενδείξεις για διαφορές στις παραγωγές των δύο πληθυσμών, που σχετίζονται με τον Δ1 του φωνήεντος /e/, τους Δ2 και Δ3 των φωνηέντων /e o u/ και τη διάρκεια των φωνηέντων /i e o/. Για τις υπόλοιπες παραγωγές, δεν υπήρχαν ενδείξεις ότι διέφεραν από αυτές των φυσικών ομιλητών της ελληνικής. Ο παρόμοιος τρόπος παραγωγής κάποιων ακουστικών χαρακτηριστικών μπορεί να εξηγηθεί στη βάση της ομοιότητας των φωνηεντικών συστημάτων της αλβανικής και της ελληνικής σε φωνολογικό επίπεδο, στα πολλά χρόνια παραμονής των αλλόγλωσσων στην Ελλάδα καθώς και τη συχνή χρήση της Γ2 ως απόρροια της αλληλεπίδρασής τους με φυσικούς ομιλητές. Οι διαφορές μπορεί να οφείλονται ενδεχομένως σε λάθη παρεμβολής, μεταφο-

ράς δηλαδή στοιχείων από τη Γ1 στη Γ2, δεδομένου ότι υπάρχουν φωνητικές διαφορές στα πλησιέστερα ακουστικά φωνήεντα ανάμεσα στις δύο γλώσσες, ή στο ευρύτερο κοινωνιοφωνητικό συγκείμενο των ομιλητών ανάμεσα σε άλλα. Τα ευρήματα μπορούν να δώσουν πληροφορίες για ακουστικές διαφορές ανάμεσα σε μονόγλωσσους και δίγλωσσους ομιλητές της ελληνικής καθώς και να αξιοποιηθούν κατά τη διδασκαλία της ελληνικής ως Γ2 σε αλβανόφωνους πληθυσμούς.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Georgiou, G. P. (2022). The acquisition of /ɪ-/i:/ is challenging: Perceptual and production evidence from Cypriot Greek speakers of English. *Behavioral Sciences*, 12(12), 469.
- Georgiou, G. P. & Giannakou, A. (2024). Acoustic Characteristics of Greek Vowels Produced by Adult Heritage Speakers of Albanian. *Acoustics* (submitted).

Scope reconstruction via covert variable binding feeds Condition C in M. Greek

IOANNIS-KONSTANTINOS KATOCHORITIS

Massachusetts Institute of Technology (MIT)

katoch98@mit.edu

Introduction Fox (1999) has shown that, within copy theory of movement (Chomsky 1993), syntactic scope reconstruction of a moved quantificational phrase (QP) containing an R-expression feeds Condition C and should thus be impossible in (1):

[QP ... R-expression₁ ...]₂ ... pronoun₁ ... t₂

Proposal I present a construction from Modern Greek (MG) involving a (moving) non-quantificational DP containing a proper name, meant to be co-indexed with an embedded pronominal, and scopally interacting with an intervening QP. I argue that the same restriction on scope and Condition C holds as in overt variable binding, only that here binding is covert and serves as part of the implicit domain restriction.

MG Scope and Condition C Sentence (2), with a referentially unspecified pro as subject of *ipe*, is ambiguous between two readings: a distributive (i.e., for each professor *x* there is a grade *y* such that *x* was told that *y* should change) and a non-distributive (i.e., there is a grade *x* such that each professor was told that *x* should change). Crucially, co-reference of Janis with the null subject of *ipe* is only possible under the non-distributive reading. If the distributive reading roughly requires the fronted phrase to be under the scope of the universal QP at LF, then the proper name in the lower copy would be bound by the null pronominal and cease to be free.

[O vaθmos tu Jani]_k, kseris oti pro *ipe* se kaθε kaθiγiti oti prepi na alaksi ek.

Covert variable binding I suggest that an implicit, contextually supplied atomic

variable $C\langle e, \langle et \rangle \rangle$ introduces a silent pronoun and is contingent on the value it receives from an assignment function g , corresponding to a set (or property) intersected with the set denoted by the NP restrictor; it thus restricts the DP's domain via assignment of a function from professors to the set of assigned grades, ensuring the definite's co-varying interpretation (Partee 1987; Heim 1991; von Stechow 1994). The QP $\kappa\alpha\theta\epsilon$ $\kappa\alpha\theta\iota\gamma\iota\tau\iota$ undergoes QR and, if the silent variable is assigned the same index as the QP's trace, it is bound via predicate abstraction. As variables may in principle be free, the pronoun can carry a distinct index giving the non-distributive reading.

External vs. Internal Merge The fronted element can either be base-generated at the surface site, enforcing the non-distributive reading but allowing co-reference, or move, yielding or not the distributive reading depending on the silent pronoun's index, but banning co-reference. The one illicit derivation is one where a distributive reading co-indexes Janis with the null subject of $\iota\pi\epsilon$. This is supported by rendering the fronted DP the theme of the most deeply embedded verb: if it appears in accusative (3), signaling it has moved due to retaining its θ -position case, along with an "apparent" resumptive (Aoun et al. 2001), co-reference is impossible, as lower copy interpretation feeds Condition C; it becomes possible, though, if the DP appears in (default) nominative as hanging topic (4), obligatorily leaving a "true" resumptive.

Ton vaθmo tu Janii, kseris oti pro* i/j $\iota\pi\epsilon$ se $\kappa\alpha\theta\epsilon$ $\kappa\alpha\theta\iota\gamma\iota\tau\iota$ oti pro* i/j (ton) perimene.

[O vaθmos tu Jani]k, kseris oti proi/ j $\iota\pi\epsilon$ se $\kappa\alpha\theta\epsilon$ $\kappa\alpha\theta\iota\gamma\iota\tau\iota$ oti proi/ j *(ton)k perimene.

Tests and implications Two observations shall be addressed: (i) sentences (1)/(3) are indeed derived via movement, evidenced by island sensitivity, variable binding and weak crossover; (ii) the distributive reading cannot obtain via QR of the (lower) QP: given that QR is a local operation (Aoun & Hornstein 1985; May 1985), an embedded object universal QP cannot bind a pronoun within the matrix verb's subject (5), nor within a left-dislocated DP in the presence of a resumptive within an island (6). In fact, once an island intervenes between a resumptive and its fronted antecedent, not only does the distributive reading become unavailable, but Condition C effects are also absent. If movement is possible, then the copies which PIC-driven successive-cyclicity makes available at intermediate sites generate different outputs with respect to interaction between Condition C, variable binding and scope: in (7a) the function of \omicron $\gamma\omicron\varsigma$ $\tau\iota\varsigma$ as the pro subject of $\theta\alpha$ $\epsilon\lambda\epsilon\gamma$ (via reconstruction to t_k' to comply with Condition C) is mutually exclusive with the distributive reading (via reconstruction to t_k to fall under the scope of the QP), with variable binding of t_u and $\kappa\alpha\theta\epsilon$ $\mu\iota\tau\epsilon\alpha$ being licit at either site. In (6b),

the function of ο γιος as the pro subject of *ipe* (via reconstruction to tk') precludes both the distributive reading and variable binding; the former requires reconstruction to either tk' or tk , though only tk feeds variable binding.

[CP O fititis tu**i*/*j* nomize [CP oti parakalesame kaθε epoptii [CP na ton perasi]]]
 [[O tebelis fititis tu**i*/*j*]*k*, ipan [CP oti milisame se kaθε kaθιγiti [CP afu [aftos (o amiros)]*k* efiye]]].

a. [CP [O vaθmos tu γiu tisi]*k*, kamia miterai den tolmise [CP tk' na skefti [CP tk' oti pro θα eleye se kaθε kaθιγiti [CP tk pos prepi [CP tk na alaksi]]]]]

b. [CP [O vaθmos tu γiu tisi]*k*, kseris [CP tk' oti pro *ipe* se kaθε kaθιγiti [CP tk' pos kamia miterai δε θα anxeti [CP tk na paramini etsi]]]]]

Selected references

- Aoun, J. & N. Hornstein. 1985. *Linguistic Inquiry* 16, 623–637.
 Aoun, J., L. Choueiri & N. Hornstein. 2001. *Linguistic Inquiry* 32(3), 371–403.
 Chomsky, N. 1993. A minimalist program for linguistic theory.
 von Stechow, K. 1994. *Restrictions on Quantifier Domains*. Dissertation, UMass.
 Fox, D. 1999. *Linguistic Inquiry* 30, 157–196.
 Fox, D. 2002. *Linguistic Inquiry* 33, 63–96.
 Heim, I. 1991. Artikel und Definitheit.
 May, R. 1977. *The grammar of quantification*. Dissertation, MIT.
 May, R. 1985. *Logical Form*.
 Partee, B. H. 1987. Noun phrase interpretation and type-shifting principles.

Ο ρόλος των διαβαθμίσιμων επιθέτων στην Ανάλυση Συναισθήματος

ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΚΙΚΙΛΙΝΤΖΑ

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
pkikilin@lit.auth.gr

Ο σκοπός της ανακοίνωσης είναι να ενημερωθεί το πεδίο της ταξινόμησης συναισθήματος στην Επεξεργασία Φυσικής Γλώσσας (βλ. Patel et al., 2015) με την κατάρτιση ενός επισημειωμένου με αμιγώς γλωσσολογικά χαρακτηριστικά Σώματος Κειμένων (ΣΚ) εστιάζοντας στην κατηγορία των επιθέτων. Πιο συγκεκριμένα, θα αναδειχθεί ο ρόλος των διαβαθμίσιμων (scalar) επιθέτων στην έκφραση συναισθήματος σε ένα ΣΚ 6.126 αξιολογικών σχολίων (~306.300 λέξεων). Τα επισημειωμένα γλωσσικά δεδομένα της παρούσας έρευνας συλλέχθηκαν από την πλατφόρμα σχολίων αξιολόγησης χώρων εστίασης (<https://www.tavernoxoros.gr>).

Ακολουθώντας την κοινά αποδεκτή ταξινόμηση των επιθέτων από τους Parsons (1970), Kamp (1975), Montague (1975) τα διαβαθμίσιμα επίθετα δεν ακολουθούν

την παρακάτω σχέση επαγωγής, όπως τα απλά διατεμαχιακά (intersective) επίθετα (βλ. [1] από Partee, 1995:17):

- [1] α. Win is a tall 14-year-old.
β. Win is a basketball player.
γ. \Rightarrow Win is a tall basketball player.

Αντίθετα, η παρακάτω σχέση για το διαβαθμίσιμο επίθετο μεγάλος ισχύει (βλ. [2] από EAGLES 1998):

- [2] α. This is a big mouse
β. This individual is a N (x_{is_N})
γ. \Rightarrow This individual is Adj (x_{is_Adj})
δ. \Rightarrow This individual is Adj for a F

Αναπαριστώντας την παραπάνω σχέση όπως στο [3] παρατηρούμε ότι η σημασία του big περιλαμβάνει μια προκαθορισμένη βαθμίδα σε ένα πρότυπο σύγκρισης, F, που θα χρειαστεί να αναζητηθεί στο συγκείμενο. Στην περίπτωση του big mouse, το πρότυπο σύγκρισης προέρχεται από το mouse.

- [3] big_for_F(x) & mouse(x)

Η κατηγορία των διαβαθμίσιμων επιθέτων περιλαμβάνει επίθετα που μπορούν να αναλυθούν είτε με αμιγώς κατηγορηματικό τρόπο (predicative) όπως το big, δηλ. έχουν κοινά στοιχεία με τα διατεμαχιακά επίθετα, είτε ως αμφίσημα παίρνοντας κατηγορηματική και μη κατηγορηματική/μη διατεμαχιακή ερμηνεία, λ.χ. το επίθετο έξυπνος.

Μάλιστα, η Siegel (1976) θεωρεί ότι τα επίθετα που μπορούν να πάρουν και τις δύο ερμηνείες πρέπει να θεωρηθούν πολύσημα, ενώ η ακριβής ερμηνεία τους δίνεται από το συγκείμενο, δηλ. το όνομα που τα συνοδεύει. Συγκεκριμένα, αν το όνομα που ακολουθεί εκφράζει έναν γενικό σημασιακό τύπο, όπως στο [4α], τότε τα επίθετα μπορούν να ερμηνευτούν διατεμαχιακά. Αντίθετα, αν το όνομα αποτελεί υπώνυμο ενός γενικού σημασιακού τύπου, τότε το επίθετο αποκτά τη μη διατεμαχιακή ερμηνεία στο [4β].

- [4] α. He is a clever person.
clever(x) & person(x)
β. He is a clever experimentalist.
clever(experimentalist(x))

Οι παραπάνω κατηγορίες επιθέτων παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ανάλυση συναισθήματος ενός κειμένου, αφού η ύπαρξη διαβαθμίσιμων επιθέτων που μπορούν να παίρνουν την μη διατεμαχιακή ερμηνεία μπορεί να ενεργοποιεί θετικά ή αρνητικά υπονοήματα. Συγκεκριμένα, το επίθετο νόστιμα στο [5], αν και ενέχει θετική σημασία, όντας μη διατεμαχιακό διαβαθμίσιμο επίθετο, οδηγεί σε αρνητική αξιολόγηση της ψαροταβέρνας.

- [5] Στην ψαροταβέρνα που πήγαμε χθες, τα νόστιμα ντολμαδάκια μας άφησαν ευχαριστημένους.

Το πλαίσιο επισημείωσης που υιοθετήθηκε περιλαμβάνει: α) διαβαθμίσιμα διατεμαχιακά, β) διαβαθμίσιμα μη διατεμαχιακά και γ) αμφίσημα διαβαθμίσιμα επίθετα. Τα αξιολογικά σχόλια του ΣΚ επισημειώθηκαν ως προς την πολικότητα και έντασή τους στην κλίμακα από -3 (πολύ αρνητικά) έως 3 (πολύ θετικά). Η ανάλυση των δεδομένων αναδεικνύει ενδιαφέρουσες συσχετίσεις ανάμεσα στο είδος του επίθετου και στην πολικότητα του συναισθήματος.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- EAGLES, (1998), 'Preliminary Recommendations on Semantic Encoding Interim Report, Linguistic aspects of lexical semantics- Adjectives' <https://www.ilc.cnr.it/EAGLES96/rep2/>
- Partee, B (1995), 'Lexical semantics and compositionality'. In *An Invitation to Cognitive Science (Second Edition)*. Volume 1: Language, eds. Lila Gleitman and Mark Liberman, 311–360. Cambridge: MIT Press.
- Patel, V, Prabhu, G and Bhowmick, K (2015), 'A Survey of Opinion Mining and Sentiment Analysis', *International Journal of Computer Applications*, 131(1),24–27.
- Siegel, M, (1976) 'Capturing the Russian adjective' In *Montague Grammar*, ed. Barbara H. Partee, 293–309. New York: Academic Press.

Διαβαθμισμένη Αρμονική Γραμματική και διευρυμένη αποδεκτότητα: μια πρόταση για τη μοντελοποίηση της ελεύθερης ποικιλίας

ΑΓΓΕΛΟΣ ΛΟΥΚΑΣ

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
loukasan@lit.auth.gr

Οι στοχαστικές εκδοχές της *Αρμονικής Γραμματικής* (ΑΓ) (Legendre et al. 1990; Smolensky & Legendre 2006), αποδίδουν σε κάθε πιθανό εξαγόμενο μια διαφορετική τιμή αρμονίας, που αντιστοιχεί στις πιθανότητες πραγμάτωσής του. Το γεγονός αυτό, παρόλο που χρησιμεύει στο να εξηγήσει τη *διαβαθμισμένη αποδεκτότητα*, το ότι δηλαδή ένα εξαγόμενο μπορεί να θεωρείται πιο καλοσχηματισμένο σε σχέση με άλλα, επίσης αποδεκτά στη γλώσσα, αποτέλεσε και σημείο κριτικής του μοντέλου (βλ. Boersma 2004). Ως απάντηση, οι Coetzee & Pater (2008) προτείνουν το *μέτρο της αποδεκτότητας*, το οποίο σχετικοποιεί την αποδεκτότητα του εκάστοτε εξαγόμενου με βάση το συγκεκριμένο κάθε φορά σύνολο υποψηφίων με το οποίο ανταγωνίζεται.

Ωστόσο, το συγκεκριμένο μέτρο δεν μπορεί να εξηγήσει φαινόμενα ελεύθερης ποικιλίας, όπως η προαιρετική ημιφωνοποίηση του φωνήεντος /u/ σε ορισμένα περιβάλλοντα χασμωδίας της Νέας Ελληνικής (1α–γ) ή η τριπλή ποικιλία στο σχηματισμό του απαρεμφάτου της Κορεατικής (2) (Lee 1993: 340), καθώς για να

θεωρηθούν δύο εξαγόμενα εξίσου αποδεκτά θα πρέπει να έχουν ακριβώς την ίδια τιμή αρμονίας. Κάτι τέτοιο φαντάζει εξαιρετικά δύσκολο, λαμβάνοντας υπόψη το εύρος των περιορισμών και τον σωρευτικό υπολογισμό των παραβιάσεων τους.

[1α]	/tu anθropu/	[tu.an.'θro.pu] ~ [twan.'θro.pu]	‘του-αρσ.γεν.εν ανθρώπου-αρσ.γεν.εν’
[1β]	/mu eksiyise/	[mu.e.'ksi.ʝi.se] ~ [mwe.'ksi.ʝi.se]	‘μου-1εν.γεν εξήγησε-3εν’
[1γ]	/uiski/	[u.'i.sci] ['wi.sci]	‘ουίσκι-ουδ.ον.εν’
[2]	/cu-ə/	[cu.ə] ~ [cwa] ~ [co:]	‘δίνω-απρφ’

Για το λόγο αυτό, προτείνουμε μια διευρυμένη εκδοχή του μέτρου της αποδεκτότητας, σύμφωνα με την οποία όταν η διαφορά μεταξύ της αρμονίας του βέλτιστου εξαγόμενου και της αρμονίας τού πιο αρμονικού ανταγωνιστή είναι μικρότερη της 1 μονάδας, τότε και τα δύο εξαγόμενα θεωρούνται εξίσου αποδεκτά. Χρησιμοποιώντας τη *Διαβαθμισμένη εκδοχή* της ΑΓ (Smolensky & Goldrick 2016), προχωρούμε σε μια ανάλυση των ανωτέρω φαινομένων από τη Νέα Ελληνική και Κορεατική, στην οποία δύο ή τρία, αντίστοιχα, εξαγόμενα έχουν σχεδόν ίδια τιμή αρμονίας και, ως εκ τούτου, θεωρούνται εξίσου αποδεκτά και επιλέξιμα.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Boersma, P. 2004. A stochastic OT account of paralinguistic tasks such as grammaticality and prototypicality judgments. University of Amsterdam (ROA-648), ms.
- Coetzee, A. W. & J. Pater. 2008. Weighted Constraints and Gradient Restrictions on Place Co-Occurrence in Muna and Arabic. *Natural Language & Linguistic Theory*: 289–337. Springer 26(2).
- Lee, Y. 1993. *Topics in the vowel phonology of Korean*. Doctoral dissertation, Indiana University.
- Legendre, G., Y. Miyata & P. Smolensky. 1990. Harmonic Grammar – A formal multi-level connectionist theory of linguistic well-formedness: Theoretical foundations. *Proceedings of the Twelfth Annual Conference of the Cognitive Science Society*: 388–395. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Smolensky, P. & G. Legendre. 2006. *The Harmonic Mind: From Neural Computation to Optimality-Theoretic Grammar. Vol.1: Cognitive Architecture; vol.2: Linguistic and Philosophical Implications*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Smolensky, P. & M. Goldrick. 2016. Gradient Symbolic Representations in grammar: The case of French liaison. Johns Hopkins University & Northwestern University, ms. [ROA 1552].

Heritage Modern Greek phonological competence and language policy in Torontonian bi-/trilingual families

THEODOROS LYRIOTAKIS

University of Crete
philp0952@philology.uoc.gr

This study explores the effect of *family language policy* on the *phonological competence* of *heritage Modern Greek* (MG) speakers in Toronto, Canada. The term *heritage MG* in the Torontonian setting describes a diasporic variety of MG, spoken by 2nd and beyond generation immigrants, who are either simultaneously or successively bilingual in both MG, a *minority language* within the broader sociolinguistic environment, and Canadian English, that is, the *dominant language* of this *bi-/multilingual* setting (cf., Montrul 2015, Polinsky 2018, i.a.). It seems that *family language policy*, that is, both the explicit (King et al. 2008) and the implicit decisions made by parents concerning the linguistic input of their children (Curdt-Christiansen 2018), shapes *heritage language acquisition* and conditions the linguistic and, in particular, the *phonological competence* of *heritage* speakers.

Within the wider context of interdependence of *family language policy* and *heritage language development* (cf., King et al. 2008), and based on oral data elicited through *ethnographic fieldwork* (60 2nd generation and 30 3rd generation speakers of heritage MG), this study offers a preliminary investigation of the impact of the *language policy* adopted by two types of *bi-/trilingual mixed-marriage* Torontonians families (2nd generation) to the *phonological outputs* of their children (3rd generation) in *heritage MG*, provided that one of the languages spoken among family members is *heritage MG*.

TYPE I: In families where both parents are 2nd generation immigrants, that is, one parent is a *heritage speaker of MG* and the other is a *heritage speaker* of any other *minority language*, the use of both heritage languages is extremely limited and preference is given to the *dominant* Canadian English. The ethnolinguistic research shows that most of these families consider *trilingualism* an obstacle for the acquisition of Canadian English and the cultural accommodation, and they choose to distance heritage languages from their *cultural identity*. This policy leads to extremely limited acquisition of *heritage MG* by the 3rd generation, especially in the case of *incomplete acquisition* or *attrition* in the heritage speech of the 2nd generation, and the *phonological outputs* display major *deviations* compared to *homeland MG*.

TYPE II: Families where only one parent has Greek immigrant background and is a *heritage MG* speaker tend to acknowledge the importance of *bilingual develop-*

ment and the use of *heritage* MG alongside *dominant* Canadian English, as the former is intrinsically linked to the *multicultural identity* of the family. This leads to a more *balanced bilingualism* and to more *homeland-like phonological outputs*.

Selected references

- Curd-Christiansen, X. L. 2018. Family language policy. In J. W. Tollefson & M. Perez-Milans (eds.), *The Oxford handbook of language policy and planning*, 420–441. Oxford: Oxford University Press.
- King, K. A., L. Fogle & A. Logan-Terry. 2008. Family language policy. *Language and Linguistics Compass*, 2(5), 907–922.
- Montrul, S. 2015. *The Acquisition of Heritage Languages*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Polinsky, M. 2018. *Heritage Languages and Their Speakers*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ο εγκλιτικός τόνος στην ελληνική: Σύνδεση με τις περιπτώσεις ελεύθερης ποικιλίας μεταξύ των πραγματώσεων [i] και [j]

ΗΛΙΑΣ ΜΗΤΤΑΣ

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
inmittas@gmail.com

Η Κοινή Νέα Ελληνική (ΚΝΕ) συνιστά μια γλώσσα στην οποία η θέση του τόνου δεν είναι προβλέψιμη και χαρακτηρίζεται από μεγάλη ελευθερία (π.χ. Drachman & Malikouti–Drachman 1999; Revithiadou 1999, 2007). Παρά την απουσία προβλεψιμότητας, όμως, συνοδεύεται από τον κανόνα του τρισυλλαβικού παραθύρου ή της τρισυλλαβίας, σύμφωνα με τον οποίο ο τόνος μπορεί να εναλλάσσεται ελεύθερα ανάμεσα στις τρεις τελευταίες συλλαβές μιας προσωδιακής λέξης, δηλαδή τη λήγουσα, την παραλήγουσα και την προπαραλήγουσα. Πέρα, βέβαια, από τον κύριο τόνο στην ΚΝΕ, συναντάται σε ορισμένες περιπτώσεις ένας δευτερεύων εγκλιτικός τόνος στη θέση της λήγουσας, όταν μια προπαραξύτονη λέξη ακολουθείται από ένα κλιτικό. Ενδεικτικός, μάλιστα, είναι ο συνδυασμός ενός ουσιαστικού με ένα κτητικό, π.χ. *άνθρωπός μου* [ˈanθrɔˈpɔzmu] (Arvaniti 1991).

Στην παρούσα εργασία εξετάζεται η επιλογή του εγκλιτικού τόνου σε προπαραξύτονα ουσιαστικά από φυσικούς ομιλητές της ελληνικής, τα οποία περιέχουν ένα υψηλό φωνηεντοειδές /i/, είτε σε προφωνηεντική, είτε σε μεταφωνηεντική θέση. Η επιλογή των υπό εξέταση λέξεων ήταν στοχευμένη και αφορά φωνολογικά περιβάλλοντα στα οποία είναι δυνατή τόσο η φωνηεντική [i], όσο και η ημιφωνική [j] πραγμάτωση του προαναφερθέντος τεμαχίου (Αποστολοπούλου, 2018). Στο πλαίσιο της εν λόγω ελεύθερης εναλλαγής, καθορίζεται και η παρουσία ή

απουσία του δευτερεύοντος τόνου, π.χ. *κορόιδό μου - κορόιδο μου* [ko'roi'domu] – [ko'rojðomu], *φείσμπούκ μου - φείσμπουκ μου* ['feis'bukmu] – ['fejsbukmu].

Προκειμένου να διερευνηθεί το προαναφερθέν φαινόμενο αξιοποιήθηκαν γλωσσικά δεδομένα από 20 φυσικούς ομιλητές της ελληνικής, ηλικίας 18–30 ετών. Στο σύνολο των συμμετεχόντων χορηγήθηκε ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο συμπλήρωσαν ανώνυμα και στο οποίο τους ζητήθηκε να επιλέγουν κάθε φορά ανάμεσα σε δύο τύπους, αυτόν που θα ήταν προτιμότερο να πραγματώσουν βάσει της γλωσσικής τους διαίσθησης. Μάλιστα, πέραν της προτίμησής τους, καλούνταν να αξιολογήσουν την αποδεκτότητα και των δύο τύπων με βάση μια 5-βαθμη κλίμακα Likert (1: καθόλου, 5: πολύ).

Τέλος, μετά την επεξεργασία των δεδομένων κατασκευάστηκε η γραμματική με βάση την επιλογή τους για τη φωνηεντική ή την ημιφωνική πραγμάτωση του επίμαχου τεμαχίου, /i/, και κατ' επέκταση την παρουσία ή απουσία του εγκλιτικού τόνου. Σε αυτό το πλαίσιο αξιοποιήθηκε το μοντέλο της *Διαβαθμισμένης Αρμονικής Γραμματικής* (ΔΑΓ, Smolensky & Goldrick, 2016), η οποία βασίζεται στις έννοιες του φορτίου των επιμέρους περιορισμών, καθώς και του βαθμού παρουσίας των φωνολογικών τεμαχίων ενός εισαγόμενου τύπου.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Αποστολοπούλου, Ε. (2018). *Η φωνολογική αναπαράσταση του ημιφώνου της Κοινής Νέας Ελληνικής: Μια προσέγγιση με βάση τη Διαβαθμισμένη Αρμονική Γραμματική* (MA dissertation, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης). <https://doi.org/10.26262/heal.auth.ir.301177>
- Αποστολούδα, Β. Χ. (2018). *Πειραματικές διερευνήσεις στον τονισμό της Ελληνικής* (Doctoral dissertation, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης). <https://doi.org/10.26262/heal.auth.ir.301479>
- Arvaniti, A. (1991). *The phonetics of Modern Greek rhythm and its phonological implications* (Doctoral dissertation, University of Cambridge).
- Drachman, G. & A. Malikouti-Drachman. 1999. Greek word accent. In H. van der Hulst (ed.), *Word Prosodic Systems in the Languages of Europe*. 897–945. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Revithiadou, A. (1999). *Headmost accent wins: Head dominance and ideal prosodic form in lexical accent systems* (Doctoral dissertation). <https://doi.org/doi:10.7282/T3MS3RJ1>
- Revithiadou, A. (2007). Colored turbid accents and containment: A case study from lexical stress. *Freedom of analysis*, 149, 174.
- Revithiadou, A. (2023). *Introduction to Optimality Theory* [Undergraduate textbook]. Kallipos, Open Academic Editions. <https://doi.org/10.57713/kallipos-117>
- Smolensky, P., & Goldrick, M. (2016). Gradient symbolic representations in grammar: The case of French liaison. *Rutgers Optimality Archive*, 1552, 1–37.

A Final-Over-Final Constraint effect in Modern Greek compounding

VASILIS MICHOS

Boston University
michos@bu.edu

Introduction A compound is a ‘word-sized unit containing two or more Roots’ [3] as in [1]. In this paper, I compare and contrast Modern Greek verb-object (VO) compounds [1a] with OV ones [1b], emphasizing on their morphosyntactic structure.

- [1] a. kop s o çer is
 √cut PFV epenthetic √hand er ‘hand-cutter’
 b. nix o kop tis
 √nail epenthetic √cut er ‘nail-cutter’

I argue, *pace* [6], that the quasi-obligatory overt perfective marking in VO compounds [4] and its lack in OV ones has a syntactic explanation which may (but need not) be reflected on its morphology. Namely, it is a reflex of a robust syntactic universal constraint known as the Final-Over-Final Constraint (FOFC) [1], as in [2].

- [2] * $[\beta P \dots [\alpha P \dots \alpha \gamma P] \beta \dots]$, where α and β are heads in the same extended projection

I argue that VO compounds [1a] include a perfective Asp^o to ensure categorial distinctness between α and β , so that FOFC is not violated by failing to meet the rule’s structural description.

Argumentation In the first section, I illustrate asymmetries about the Aspectual marking between VO and OV synthetic compounds. In the second section, I bring forth data from Modern Greek dialects, neologisms, and diachronic evidence, showing that this constraint remains active throughout Modern Greek compounding. In the third section, I introduce FOFC, and reduce the above-mentioned asymmetries to a syntactic difference. The fourth section comprises a formal fragment, couched in the theory of Distributed Morphology [2], which best captures and explains the patterns. Conclusions and implications for the architecture of grammar follow.

Theoretical contribution This paper contributes to the wider debate on compounding as a product of either syntax, morphology, or both. As such, it brings evidence in support of a syntactic morphology on ‘word’ formation that can probe into the domain of FOFC’s application [5], couched in a non-lexicalist, syntactic morphological approach.

Empirical contribution This paper includes an appendix of VO and OV compounds.

Selected references

- Biberauer, T., Holmberg, A., & Roberts, I. (2014). A syntactic universal and its consequences. *Linguistic Inquiry*, 45(2), 169–225.
- Halle, M., & Marantz, A. (1993). Distributed morphology and the pieces of inflection. In *The view from building 20* (pp. 111–176). The MIT Press.
- Harley, H. (2011). Compounding in Distributed Morphology. In R. Lieber & P. Štekauer (Eds.), *The Oxford Handbook of Compounding* (Online ed.). Oxford Academic. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199695720.013.0007>
- Michelioudakis, D., & Angelopoulos, N. (2013). The syntactic status of N-incorporation in de-verbal compounds: Synchronic and diachronic evidence. *Studies in Greek Linguistics*, 33, 209–227.
- Myler, N. (2009). Form, function and explanation at the syntax-morphology interface: Agreement, agglutination and post-syntactic operations. Extended version of Masters thesis. University of Cambridge.
- Ralli, A. (2012). *Compounding in modern Greek* (Vol. 2). Springer Science & Business Media.

**Κόβω λάσπη, κόβω καρφιά, κόβω μονέδα:
η φρασεολογία στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής (ΛΚΝ)
και προτάσεις για την επικαιροποίησή της**

ΓΕΩΡΓΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, University of Pennsylvania
ngeorgia@smg.auth.gr & genik@sas.upenn.edu

Στόχος ενός γενικού μονόγλωσσου λεξικού είναι να περιγράψει με οικονομία, επάρκεια και συστηματικότητα τη γλωσσική χρήση, έτσι όπως αυτή πραγματώνεται στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης συγχρονικής φάσης από τους φυσικούς ομιλητές του περιγραφόμενου γλωσσικού συστήματος (Apresjan 2000, Atkins 2008). Η καταγραφή των παγιωμένων εκφράσεων και των παροιμιών μιας γλώσσας, δηλαδή των τεμαχίων της φρασεολογίας, αποτελούσε κι εξακολουθεί να αποτελεί ένα ακανθώδες ζήτημα για τη λεξικογραφία για τρεις βασικούς λόγους (Χιώτη 2010: 152): (α) γιατί η λημματογράφηση τους δεν μπορεί πάντα να είναι ενιαία, (β) γιατί η ερμηνεία τους συνεπάγεται ευρύτερη πρόσβαση στη συλλογική γνώση που είναι εγγεγραμμένη στα μέλη της γλωσσικής κοινότητας (Τραυλού 2017: 8 κ.ε.) και (γ) γιατί η τελική καταγραφή τους, είτε στη μικροδομή ενός λεξικογραφικού άρθρου είτε ως αυτόνομου λήμματος στη μακροδομή του λεξικού, χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερο βαθμού μεταβλητότητα λόγω της σημασιολογικής τους αδιαφάνειας και του πραγματολογικού φορτίου που μεταφέρουν. Οι στόχοι της εργασίας αυτής είναι: (α) να εξετάσει το κατά πόσο συγκεκριμένες εκφράσεις που καταγράφονται στο ΛΚΝ θα είχαν θέση σε μια επικαιροποιημένη μορφή του και (β) να προτείνει τρόπους διαχείρισης της φρασεολογίας σε ένα γενικό μονόγλωσσο λεξικό της κοινής, με βάση τις αρχές της σύγχρονης λεξικο-

γραφικής πρακτικής. Η απάντηση στα ερωτήματα που θέτουμε βασίζεται στα δεδομένα που προκύπτουν από ερωτηματολόγια σε τρεις ηλικιακές ομάδες φυσικών ομιλητών και από την αξιοποίηση των διαθέσιμων σωμάτων κειμένων για την κοινή νεοελληνική (ΣΕΚ, ΕΘΕΓ, σώματα κειμένων ΚΕΓ).

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. & Μητσιάκη, Μ. (2009). Η χρήση των μονόγλωσσων λεξικών στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας. *Πρακτικά του συνεδρίου «Η διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας»*. Νυμφαίο Φλώρινας, 4–6 Σεπτεμβρίου 2009. <http://linguistics.nured.uowm.gr/Nimfeo2009/praktika/files/down/paraskeui/aithusa2/anastasiadiMitsaki.pdf>.
- Apresjan, J. (2000). *Systematic Lexicography*. Oxford: Oxford University Press.
- Atkins, S. & Rundell, M. (2008). *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford: Oxford University Press.
- Mel'Čuk, I. (2012). Phraseology in the language, in the dictionary, and in the computer. In *Yearbook of Phraseology*, 3(1), 31–56. <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/phras-2012-0003/html?lang=en>
- Νικολάου, Γ. (2008). Περιγραφή και αξιολόγηση της μικροδομής των λεξικών της κοινής νεοελληνικής από κοινωνιογλωσσικής σκοπιάς. Εξέταση λημμάτων. *Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου «Η γλώσσα σε έναν κόσμο που αλλάζει»*. Αθήνα, 9–11 Δεκεμβρίου 2005, 378–384.
- Schierholz, S. (2015). Methods in Lexicography and Dictionary Research. In *Lexikos* 25, 323–352.
- Τραυλού, Μ.-Α. (2017). *Διαβάθμιση των φρασεολογισμών στα αναλυτικά Προγράμματα και στα εγχειρίδια διδασκαλίας της Ελληνικής ως Γ2*. Δημοσίευτη μεταπτυχιακή εργασία. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Χιώτη, Α. (2010). *Οι παγιωμένες εκφράσεις της Νέας Ελληνικής: ιστορική διάσταση, ταξινόμηση και στερεοτυπικότητα*. Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

“Το εξωτερικό όρισμα στις Παθητικές δομές στα ΝΕ”: Δευτερεύοντα κατηγορήματα ως hanging topics

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΠΕΛΑΛΙΔΟΥ

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
evasolpel@lit.auth.gr

Σύμφωνα με τον Collins (2005) οι προθετικές φράσεις των Παθητικών δομών της Αγγλικής αποτελούν Εξωτερικά Ορίσματα και παράγονται στην ίδια θέση με τα Εξωτερικά Ορίσματα των Ενεργητικών δομών, ενώ η θέση στην οποία εμφανίζονται κατά τη φωνολογική πραγμάτωση της πρότασης οφείλεται σε συγκεκριμένη μετακίνηση. Εξετάζοντας την υπάρχουσα βιβλιογραφία (Angelopoulos κ.α. 2020, Alexiadou κ.α. 2015) σχετικά με την Παθητική Φωνή στα ΝΕ και τις διαφορές που παρουσιάζει συγκριτικά με την Παθητική Φωνή της Αγγλικής θα αναφερθούμε στις ελληνικές προθετικές φράσεις των Παθητικών δομών, στις ιδιότητές τους αλλά και στο αν τελικά αποτελούν Εξωτερικά Ορίσματα όπως έχει υποστη-

ριχθεί για γλώσσες όπως η Αγγλική. Στο πλαίσιο αυτό θα μελετηθούν προτάσεις όπως η [1].

- [1] Τα δακρυγόνα μεταφέρθηκαν εδώ από τη βροχή (Αγγελόπουλος κ.α 2020) και θα διερευνηθεί αν οι προθετικές φράσεις (γνωστές και ως ποιητικά αίτια) όπως η από τη βροχή αποτελούν εξωτερικά ορίσματα -και αν ναι- ποιους θεματικούς ρόλους ικανοποιούν.

Παράλληλα, εστιάζοντας στις Παθητικές δομές χωρίς την παρουσία των απόφράσεων (short passives) θα εξεταστεί η γραμματικότητα διάφορων συντακτικών κατασκευών. Η ανακοίνωση αυτή θα επικεντρωθεί κυρίως στη διαδικασία νομιμοποίησης δευτερευόντων κατηγορημάτων που έχουν αντικείμενο αναφοράς τα μη εκφωνημένα εξωτερικά ορίσματα των short passives σε προτάσεις όπως οι [2α] και [2β]

- [2] α. *Το τραγούδι δεν πρέπει να τραγουδιέται μεθυσμένος.
β. ?Μεθυσμένος, δεν πρέπει να τραγουδιέται αυτό το τραγούδι.

Κρίνεται, επομένως, απαραίτητο να σχολιαστεί τι συνέπειες έχουν για τη θεωρία οι διαφορετικές κρίσεις γραμματικότητας στα παραπάνω παραδείγματα.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Alexiadou, Artemis & Edit Doron. 2012. The syntactic construction of two non-active Voices: Passive and middle. *Journal of Linguistics* 48(1). 1–34.
DOI: <https://doi.org/10.1017/S0022226711000338>
- Alexiadou, Artemis & Elena Anagnostopoulou. 2004. Voice morphology in the causative inchoative alternation: Evidence for a non-unified structural analysis of unaccusatives. In Artemis Alexiadou, Elena Anagnostopoulou & Martin Everaert (eds.), *The unaccusativity puzzle: Explorations of the syntax-lexicon interface*, 114–136. Oxford: Oxford University Press. DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199257652.003.0005>
- Alexiadou, Artemis & Elena Anagnostopoulou. 2009. Agent, causer and instrument PPs in Greek: implications for verbal structure. *MIT Working Papers in Linguistics* 57, 1–16.
- Alexiadou, Artemis, Elena Anagnostopoulou & Florian Schäfer. 2015. External arguments in transitivity alternations. Oxford: Oxford University Press. DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199571949.001.0001>
- Angelopoulos, Nikos. & Collins, Chris & Terzi, Arhonto. 2020 “Greek and English passives, and the role of *by*-phrases”; *Glossa: a journal of general linguistics* 5(1): 90. doi: <https://doi.org/10.5334/gjgl.1185>
- Baker, Mark. 1997. Thematic roles and syntactic structure. In Liliane Haegeman (ed.), *Elements of grammar*, 73–137. Dordrecht: Kluwer. DOI: https://doi.org/10.1007/978-94-011-5420-8_2
- Baker, Mark, Kyle Johnson & Ian Roberts. 1989. Passive arguments raised. *Linguistic inquiry*, 20(2). 219–251.
- Bruening, Benjamin. 2013. *By* phrases in passives and nominals. *Syntax* 16(1). 1–41. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9612.2012.00171.x>
- Cinque, Guglielmo. 1977. The Movement Nature of Left Dislocation. *Linguistic Inquiry* 8: 397–412.
- Collins, Chris. 2005. A smuggling approach to the passive in English. *Syntax* 8(2). 81–120. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9612.2005.00076.x>

- Collins, Chris. 2018a. Is the passive by-phrase an adjunct. Ms., NYU.
- Hasegawa, Nobuko. 1988. Passives, Verb Raising and the Affectedness Condition. In Proceedings of the Seventh West Coast Conference on Formal Linguistics, 99–114. Stanford, CA: CSLI.
- Kotzoglou, George. 2016. Control in Greek gerunds: Implicit arguments and other factors. Selected papers on theoretical and applied linguistics 21. 166–185. DOI: 10.26262/istal.v21i0.5224.
- Landau, Idan. 2010. The explicit syntax of implicit arguments. Linguistic Inquiry 41(3). 357–388. DOI: 10.1162/LING_a_00001.
- Manzini, Maria, Anna Roussou & Leonardo Savoia. 2016. Middle-passive voice in Albanian and Greek. Journal of Linguistics 52(1). 111–150. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0022226715000080>
- Merchant, Jason. 2013. Voice and ellipsis. Linguistic Inquiry 44(1). 77–108. DOI: https://doi.org/10.1162/LING_a_00120
- Michelioudakis, Dimitris & Angelopoulos Nikos. 2019. Selecting roots: the view from compounding. The Linguistic Review 36(3). 389–410. DOI: <https://doi.org/10.1515/tlr-2019-202>
- Michelioudakis, Dimitris 2021. Rethinking implicit agents: Syntax cares but not always. In András Bárány, Theresa Biberauer, Jamie Douglas & Sten Vikner (eds.), Syntactic architecture and its consequences III: Inside syntax, 287–311. Berlin: Language Science Press. DOI: 10.5281/zenodo.4680320
- Roberts, Ian. 1987. The representation of implicit and dethematized subjects. Dordrecht: Foris. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110877304>

Το επίθημα -τήρι(ο) στα ΝΕ. Μέσο απόδοσης θ-ρόλων

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΠΕΛΑΛΙΔΟΥ

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
evasolpel@lit.auth.gr

Στην παρούσα ανακοίνωση εξετάζεται το επίθημα -τήρι(ο) στη Νέα Ελληνική ως στοιχείο το οποίο ικανοποιεί συγκεκριμένους θεματικούς ρόλους που προκύπτουν από τη ρηματική βάση που επιλέγει το προς εξέταση επίθημα. Σύμφωνα με την υπάρχουσα βιβλιογραφία η διαδικασία απόδοσης των Θεματικών Ρόλων επιτυγχάνεται και μέσω της Παραγωγικής Μορφολογίας. Στο πλαίσιο αυτό, θα ασχοληθούμε με το επίθημα -τήρι(ο) και την ικανοποίηση των Θεματικών Ρόλων του Μέσου και του Τόπου μέσω αυτού. Πρώτα από όλα είναι αναγκαίο να παρουσιάσουμε το θεωρητικό υπόβαθρο στο οποίο βασίστηκε η προσέγγισή μας, δηλαδή, το Μοντέλο της Κατασκευαστικής Μορφολογίας της D. Corbin, όπως αυτό περιγράφεται από την Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (1992) αλλά και τη θεωρία της Θεματικής Δομής. Έπειτα, θα αναφέρουμε τη μεθοδολογία που αξιοποιήσαμε, εννοώντας τα Λεξικά και τα Σώματα Κειμένων στα οποία ανατρέξαμε προκειμένου να εκμαιεύσουμε με όση μεγαλύτερη ακρίβεια τη σημασιολογική οδηγία του επιθήματος. Αφού διακρίνουμε τη διαχρονική από τη συγχρονική προσέγγιση και εξετάσουμε το επίθημα στη βάση και των δύο οπτικών θα παραθέσουμε πλήθος κατασκευασμένων λέξεων που περιέχουν το -τήρι(ο), θα αναφερθούμε σε

ορισμένα από αυτά ώστε να καταστήσουμε σαφή τόσο τη σημασιολογική οδηγία του επιθήματος, όσο και τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά του.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Ackema, P. 2015. Arguments and Adjuncts. In T. Kiss & A. Alexiadou (eds.), *Syntax – Theory and Analysis. An International Handbook*, 246–273. Berlin: Mouton de Gruyter
- Corbin, D., *Morphologie dérivationnelle et structuration du lexique*. 2 τόμοι. Τυβίγγη: Max Niemeyer Verlag, 1987, 1991 2, Villeneuve d’Ascq: Presses Universitaires de Lille και *Le lexique construit. Méthodologie d’analyse*
- di Sciullo, AM., Ralli, A. (1999). Theta-Role Saturation in Greek Compounds. In: Alexiadou, A., Horrocks, G., Stavrou, M. (eds) *Studies in Greek Syntax. Studies in Natural Language and Linguistic Theory*, vol 43. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-015-9177-5_10
- Manouilidou, C. (2004). “Theta role saturation in derived words: evidence for Modern Greek”. *Studies in Greek Language*.
- Poitou J. (1988) “Morphologie flexionnelle et productivité” *DRLAV* 39, σσ. 117–149.
- Ralli A. 1992. “Compounds in Modern Greek”. *Rivista di Linguistics* 4, 1: 143–174
- Stephany U. (1982) «Inflectional and Lexical Morphology-A Linguistic Continuum», *Γλωσσολογία*, 1, Αθήνα, σσ. 27–55.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α., Αντίστροφο Λεξικό της νέας ελληνικής. (ΑΛΝΕ), Θεσσαλονίκη. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, 2002
- Για την περιγραφή των σημασιών στη ΝΕ χρησιμοποίησαμε το Λεξικό της κοινής νεοελληνικής (ΛΚΝ), Θεσσαλονίκη, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, 1998, και το Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας (ΛΝΕ) του Γ. Μπαμπινιώτη, Αθήνα, Κέντρο Λεξικολογίας, 1998
- Θεσσαλονίκης, 18–20 Απριλίου 1988: 205–221. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.
- Μότσιου Β. (1984) «Παραγωγή λέξεων στη σύγχρονη ελληνική γλώσσα (Γενικές αρχές περιγραφής και μερικά προβλήματα ταξινόμησης παραγωγικών μοντέλων)» *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα-Πρακτικά της 4ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής Α.Π.Θ.*, 16–18 Μαΐου 1983, Θεσσαλονίκη ?? Κυριακίδης, σσ. 81–100.
- Νεοελληνική Γραμματική (της Δημοτικής)* (1941) ΟΕΣΒ, 19782, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη), Θεσσαλονίκη.
- Πετρούνιας Ε. (1991) «Νεοελληνικό επίθημα -αρία από τα βενετσιάνικα και συγγενικά. Πολλαπλές πηγές δανεισμού και αναδανεισμός». *ΜΕΓ* 11, Θεσσαλονίκη, Κυριακίδης, σσ. 53–69.
- Πρωίας-Λεξικόν της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* (1933), Αθήνα, Δημητράκος.
- Ράλλη Α. (1986) «Κλίση και παραγωγή», *ΜΕΓ* 7, Θεσσαλονίκη, σσ. 29–48.
- Ράλλη Α. (2005) *Μορφολογία*, Αθήνα, Πατάκης.
- Ράλλη, Α. (1989). “Τα ρηματικά σύνθετα της Νέας Ελληνικής”. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα. Πρακτικά της 9ης ετήσιας συνάντησης του τομέα Γλωσσολογίας της φιλοσοφικής σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου*
- Ρούσου, Α. (2015). *Σύνταξη [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]*. Κάλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <http://hdl.handle.net/11419/581>
- Σαββίδου, Π. (2012). «Το επίθημα -ίτικ(ος) στη Νέα Ελληνική: Ανάλυση με τη χρήση ηλεκτρονικών σωματών κειμένων». *ΜΕΓ* 32. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, 416–427.

«Αρχαία ελληνική σύνταξη και σύγχρονη γλωσσολογική θεωρία: η περίπτωση της δοτικής»

ΕΛΕΝΗ ΠΛΑΚΟΥΤΣΗ

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
eleni2plak@gmail.com

Η αδυναμία των μαθητών να κατακτήσουν τα μορφοσυντακτικά φαινόμενα που παρουσιάζουν τα σχολικά εγχειρίδια των αρχαίων ελληνικών και η απέχθειά τους απέναντι σε αυτά είναι κοινός τόπος για τους διδάσκοντες (Αχλīs 2017: 27). Έχοντας υπόψη τα παραπάνω, στην παρούσα μεταπτυχιακή έρευνα πραγματοποιήσαμε 2 πειραματικές διδασκαλίες σε τέσσερα (4) τμήματα της Γ' Γυμνασίου, προκειμένου να διαπιστώσουμε τα εξής: α) κατά πόσο οι μαθητές μαθαίνουν την παραδοσιακή συντακτική ορολογία που χρησιμοποιείται στο σχολείο (υποκείμενο, αντικείμενο, επιρρηματικός προσδιορισμός κ.τ.λ.); β) κατά πόσο μπορούν να κατανοήσουν και να εφαρμόσουν τους όρους της σύγχρονης σύνταξης (συμπλήρωμα, προσάρτημα) για να αναλύσουν συντακτικά προτάσεις; Θα μπορούσε η αντικατάσταση της παραδοσιακής ορολογίας με τη σύγχρονη συντακτική θεωρία να βοηθήσει στην απλοποίηση της ύλης; Η διδασκαλία της σύνταξης περιορίστηκε στις συντακτικές χρήσεις της δοτικής πτώσης. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν μεγάλη αδυναμία των μαθητών να χρησιμοποιήσουν ορθά την παραδοσιακή ορολογία, καθώς μόλις το 5,56% απάντησαν σωστά σε περισσότερες από τις μισές ερωτήσεις. Υψηλότερη αλλά εξίσου χαμηλή ήταν η επίδοση των μαθητών όταν τους ζητήθηκε να χαρακτηρίσουν τις συντακτικές λειτουργίες της δοτικής με όρους της σύγχρονης γλωσσολογίας: το 24,07% κατάφερε να απαντήσει σωστά περισσότερες από τις μισές ερωτήσεις. Πιθανή αιτία της χαμηλής επίδοσης ήταν πιθανόν η σύντομη διάρκεια της διδασκαλίας (οι όροι «συμπλήρωμα», «προσάρτημα» διδάχθηκαν σε μόλις 1 ώρα). Αυτό, όμως δεν ισχύει και για την παραδοσιακή συντακτική ορολογία, την οποία οι μαθητές διδάχθηκαν ήδη από την Α' Γυμνασίου.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Giannakis, G. K., Bubenik, V., Crespo, E., Golston, C., Lianeri, A., Luraghi, S. και Matthaios, S. (Επίμ.). (2013). *Encyclopedia of ancient Greek language and linguistics*. Brill.
- van Emde Boas, E., Rijksbaron, A., Huitink, L. και De Bakker, M. (2019). *The Cambridge grammar of classical Greek*. Cambridge University Press.
- Αχλīs, Ν. (2017). *Διδακτική Μεθοδολογία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και Γλώσσας: Θεωρία και Πράξη*. Εκδόσεις Ζυγός.
- Κατσιμαλή, Γ. (2007). *Γλωσσολογία σε εφαρμογή*. Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Κλειδή, Σ. και Τσόκογλου, Α. (2014). Η σύγχρονη γλωσσολογία στη διδασκαλία της γραμματικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 34 (2014): 231-243.

- Κοξαράκη, Μ.Σ. (2000). *Η αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας της Ελληνικής Γλώσσας μέσα από αρχαία, βυζαντινά και λόγια κείμενα*. Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Μήτσος, Ν.Σ. (2019). *Γλώσσα, γλωσσολογία και γλωσσική διδασκαλία: Η διδακτική της γλώσσας ως αυτόνομος επιστημονικός κλάδος της εφαρμοσμένης γλωσσολογίας*. Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Ρίζου, Φ. (2015). «Θέλεις να μάθεις Αρχαία Ελληνικά»;: διερευνώντας τα μαθητικά κίνητρα για την εκμάθηση των Αρχαίων Ελληνικών στο γυμνάσιο. Παιδαγωγική επιθεώρηση, 51,181–192.
- Συμεωνίδης, Β. (2020). *Μαθητικός λόγος και αρχαία ελληνικά στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: μια μελέτη στο σύγχρονο πολιτισμικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο* (Διδακτορική εργασία). Ανακτήθηκε από <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/48258>

Παρετυμολογία και «γλωσσικά λάθη»: μια διαδικασία (απο)λογοποίησης

ΕΥΔΟΚΙΑ ΡΕΒΙΘΗ

Πανεπιστήμιο Πατρών
rvgrace95@gmail.com

Η παρούσα μελέτη εντάσσεται στο πλαίσιο της διδακτορικής μου έρευνας στην οποία εξετάζω τα λεγόμενα «γλωσσικά λάθη» μέσα από τις διορθωτικές πρακτικές που επιχειρούν οι ομιλητές και οι ομιλήτριες της ελληνικής σε μέσα μαζικής κουλτούρας. Στόχος μου είναι διερευνήσω τη λεξικολογική «φύση» των στοιχείων που αποκλίνουν από τη νόρμα, τους γλωσσικούς μηχανισμούς που πυροδοτούν την απόκλιση (Ξυδόπουλος 2004, 2020), αλλά και τις κοινωνικές και γλωσσικές πρακτικές που (ανα)παράγονται σε μέσα μαζικής κουλτούρας και σχετίζονται με τον «καθαρό» της γλώσσας. Το υλικό για τη συγκεκριμένη παρουσίαση το αντλώ από την τηλεοπτική εκπομπή «Καλό Μεσημεράκι» που προβαλλόταν στο κανάλι ΣΚΑΙ κατά τα έτη 2019 – 2023 με κεντρικό παρουσιαστή και υπεύθυνο προγράμματος τον Νίκο Μουσινά. Ειδικότερα, ένας σημαντικός αριθμός γλωσσικών τύπων που προβάλλονται στην εκπομπή ως εσφαλμένοι μπορούν να ερμηνευτούν με βάση το μηχανισμό της παρετυμολογίας, καθώς διορθώνονται γιατί συνδέουν εσφαλμένα λεξικές μονάδες με άλλες, με συνέπεια τη μεταβολή στη μορφή και/ή στη σημασία τους. Ο μηχανισμός αυτός φαίνεται να δημιουργεί λογιότερους σχηματισμούς ως αποτέλεσμα υπερδιόρθωσης ή λόγια παρέμβασης σε πιο οικείους τύπους (Béguélin 2002) είτε μπορεί να έχει «λόγια εκκίνηση αλλά λαϊκότερο αντίκρισμα» (Φλιάτουρας 2017). Άλλωστε, όπως υποστηρίζουν οι Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας (2004, 2019) η λαϊκότητα και η λογιότητα συνδέονται με διαδικασίες όπως αυτή της παρετυμολογίας προκαλώντας αντίστοιχα μεταβολές με τεμαχιακό ή λεξιλογικό αντίκτυπο. Ακολουθώντας, λοιπόν, την ανάλυση του Φλιάτουρα (2017) εστιάζω στο φαινόμενο της παρετυμολογίας ως συνειδητής («παικτική παρετυμολογία») ή μη συνειδητής διαδικασίας, ανιχνεύοντας παράλληλα τη συστηματικότητα, την παραγωγικότητα και τη λειτουργικότητα του

φαινομένου σε γλωσσικούς τύπους που προβάλλονται και διορθώνονται ως «γλωσσικά λάθη» από τους ίδιους τους ομιλητές και τις ομιλήτριες (Φλιάτουρας 2017). Τέλος, μελετώ την ανάγκη (από)λογοποίησης των «λανθασμένων» τύπων εφόσον αυτό από τη μία αναδεικνύει την παρετυμολογία ως νεολογιογόνο διαδικασία και μηχανισμό σημασιολογικής αλλαγής και από την άλλη καταδεικνύει τον διαχωρισμό των ομιλητών/τριών σε μορφωμένους/ες ή μη μορφωμένους/ες δίνοντας στο φαινόμενο αυτό κοινωνιογλωσσολογικές προεκτάσεις.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. & Α. Φλιάτουρας. 2004. Το λόγιο και το λαϊκό στην ελληνική γλώσσα: Ορισμός και ταξινόμηση. *Πρακτικά 6ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης*.
- Béguelin, M.-J. 2002. Étymologie 'populaire', jeux de langage et construction du savoir lexical. *Semen* 15, 155–172
- Ξυδόπουλος, Γ. Ι. 2004. Τι είναι τελικά τα γλωσσικά λάθη; Στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 24ης Ετήσιας Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*, 9–11 Μαΐου 2003 (σσ. 519–530). Θεσσαλονίκη.
- Ξυδόπουλος, Γ. Ι. 2020. Μια διεισδυτική ματιά στα γλωσσικά λάθη. Στο *Τσιτσανούδη-Μαλίδη (επιμ), Το λάθος και η δυναμική του στη γλώσσα και στην επικοινωνία*. (σσ. 199–238). Αθήνα: Gutenberg.
- Φλιάτουρας, Α. & Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (επιμ.). 2019. *Το λόγιο επίπεδο στη σύγχρονη νέα ελληνική: Θεωρία, ιστορία, εφαρμογή. Από τον οίκο στο σπίτι και τανάπαλιν*. Αθήνα: Πατάκης. (συλλογικός τόμος).
- Φλιάτουρας, Α. 2017. «Παρετυμολογία και μορφολογία: Μύθος και πραγματικότητα». *Γλωσσολογία* 25. Αθήνα: Τμήμα Φιλολογίας ΕΚΠΑ, 33–49.

Ανάλυση της τοπικής γλώσσας της Θεσπρωτίας μέσα από το μυθιστόρημα «Ουρανός απ' άλλους τόπους» του Σ. Δημητρίου

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΤΣΟΥΚΑΛΑ

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
tsoukala.anast8@gmail.com

Αντικείμενο μελέτης στην παρούσα εργασία είναι η γλωσσική ποικιλότητα και ο διαλεκτικός λόγος στη λογοτεχνία. Η λογοτεχνία αποτελεί πηγή μελέτης της γλώσσας καθώς σύμφωνα με τον Todorov και τον Jakobson (όπως αναφέρεται στη Μπακαγιάννη, χ.χ.) η λογοτεχνία είναι η τέχνη των λέξεων, η ρηματική τέχνη ή τέχνη της γλώσσας. Έρευνες που θα έδιναν έμφαση στα αποτελέσματα της σύγχρονης κειμενογλωσσολογίας και υφολογίας απουσιάζουν (Χαραλαμπίκης, 1999). Η μελέτη των λογοτεχνικών έργων που είναι γραμμένα σε διάλεκτο ή περιλαμβάνουν ιδιωματικό λεξιλόγιο αποτελούν πηγή άντλησης των διαλεκτικών ιδιο-

μορφιών ενός τόπου (Χαραλαμπίκης, 1979). Μολονότι η ανάγκη μελέτης των διαλεκτικών στοιχείων είναι μεγάλη, παρατηρείται ότι οι έρευνες στη γλώσσα των νεοελλήνων λογοτεχνών είναι περιορισμένες με αποτέλεσμα τελικά να μην υπάρχει μια ολοκληρωμένη εικόνα αυτών των ιδιωματικών στοιχείων που χρησιμοποιούνται.

Εστιάζοντας στο μυθιστόρημα του Σ. Δημητρίου, «Ουρανός απ' άλλους τόπους» (2021) και ελέγχοντας τη χρήση της ποικιλίας της Ηπειρού πραγματοποιείται προσπάθεια ερμηνείας του τρόπου που χρησιμοποιείται η ποικιλία από το συγγραφέα. Το στοιχείο που ενδιαφέρει το γλωσσολόγο είναι ο τρόπος με τον οποίο βρίσκει τις αναλογίες ανάμεσα βόρειο κοινωνικό/φυσικό περιβάλλον και τη γλώσσα. Η χρήση λέξεων που σχετίζονται με το αγροτικό περιβάλλον αλλά και το κοινωνικό υπόβαθρο των λογοτεχνικών χαρακτήρων εκφράζουν την καταγωγή και το δημόδιο πολιτισμό της περιοχής. Τα θέματα του συγγραφέα στο μυθιστόρημα στηρίζονται στον καθημερινό αγώνα των φτωχών ανθρώπων και σε ιστορικά ή κοινωνικά γεγονότα που επηρέασαν τις ζωές τους. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται είναι αυτή που μιλιέται στο τόπο της κεντρικής ηρωίδας και αφηγήτριας και μέσα από τις λέξεις φανερώνεται η νοσταλγία, η φτώχεια, ο πόνος, ο θυμός. Τέλος, εξετάζονται οι λόγοι που ο ίδιος ο συγγραφέας επέλεξε τη χρήση της τοπικής ποικιλίας στο έργο του, καθώς και η στάση των αναγνωστών απέναντι σε αυτή την επιλογή.

Στην παρούσα ανακοίνωση, χρησιμοποιώντας συγκεκριμένα αποσπάσματα από το έργο του συγγραφέα θα προσπαθήσουμε να παρουσιάσουμε ακριβώς τον τρόπο με τον οποίο ο Σ. Δημητρίου, επενδύοντας κατά βάση στα πολιτισμικά χαρακτηριστικά του τόπου, καταφέρνει να περάσει στον αναγνώστη τα χαρακτηριστικά του νότιου ηπειρωτικού ιδιώματος.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Δημητρίου, Σ. (2021). *Ουρανός απ' άλλους τόπους*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Μπακαγιάννη, Ε. (χ.χ.). Σημειώσεις για το θέμα «γλώσσα και λογοτεχνία». *Πύλη για την ελληνική γλώσσα*. Διαθέσιμο στο: [Κείμενο 1: Σημειώσεις για το θέμα “γλώσσα και λογοτεχνία” \(greek-language.gr\)](#)
- Χαραλαμπίκης, Χ. (1979). Διάλεκτολογία και Λογοτεχνία. Ιδιωματικά στοιχεία σε θράκες λογοτέχνες, *Θρακικά Χρονικά*, 35, 98–107.
- Χαραλαμπίκης, Χ. (1999). *Νεοελληνικός Λόγος. Μελέτες για τη γλώσσα τη λογοτεχνία και το ύφος* (3η έκδοση). Αθήνα: Κ. Τσιβεριώτης.

«Η διδασκαλία της γραμματικής (των γνώσεων για τη γλώσσα ευρύτερα) στο γλωσσικό μάθημα: ισχύουσες τάσεις και προοπτικές αλλαγής»

ΙΩΑΝΝΑ ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
hatzikiriakou.ioanna@gmail.com

Τις τελευταίες δεκαετίες, στο διεθνές επιστημονικό σκηνικό, αναδύονται «σύγχρονες» νοηματοδοτήσεις της γραμματικής που προχωρούν πέρα από την αποπλασισμένη εστίαση σε λεξιλογικές, μορφολογικές ή συντακτικές πτυχές της (π.χ. λειτουργική, ρητορική, κειμενοκεντρική, κριτική, πολυσημειωτική προσέγγιση). Τα νέα επιστημονικά παραδείγματα τροφοδοτούν και νέες παιδαγωγικές προτάσεις, οι οποίες συχνά αποτυπώνονται σε Προγράμματα Σπουδών, σε επίσημες οδηγίες για τα σχολεία κτλ. Παράλληλα, οι λιγοστές έρευνες που αφορούν το δια ταύτα της εκπαιδευτικής πράξης δείχνουν ποικίλες δυσκολίες ως προς την εφαρμογή μιας «ανανεωτικής κουλτούρας» στη διδασκαλία της γραμματικής, των γνώσεων για τη γλώσσα ευρύτερα (εφεξής ΓΓ), στο σχολείο. Η κυρίαρχη ερευνητική βιβλιογραφία διαβάζει την πραγματικότητα αυτή μέσα από δίπολα αντιθέσεων (π.χ. γλωσσολογική ή παιδαγωγική, περιγραφική ή ρυθμιστική προσέγγιση), και φωτίζει ποικίλες μικρο-πτυχές της διδασκαλίας (π.χ. το είδος της παιδαγωγικής μεταγλώσσας, τη συμβολή των ΓΓ στην παραγωγή γραπτού λόγου, την ποιότητα των γλωσσικών ανταλλαγών στην τάξη).

Υποστηρίζουμε ότι οι εν λόγω ερευνητικές προσεγγίσεις δεν αναδεικνύουν τη συνθετότητα της εκπαιδευτικής πραγματικότητας, όπου κοινωνικές κατασκευές, η ιστορία του σχολικού θεσμού διαπλέκονται με ευρύτερες αλλαγές (κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές, τεχνολογικές) και με την κινητικότητα των παιδαγωγικών πρωταγωνιστών. Η δική μας μελέτη διαφοροποιείται θεωρητικά και μεθοδολογικά, καθώς ξεκινά με την παραδοχή ότι ποικίλα συγκείμενα επιδρούν στην κατασκευή του γλωσσικού μαθήματος, τα οποία οριοθετούν και τις δυνατότητες διδακτικής πραγμάτωσης των ΓΓ σε μικρο-επίπεδο. Η μελέτη της μεταγλώσσας στο γλωσσικό μάθημα κατανοείται σε στενή σύνδεση με το όλον της εκπαίδευσης, και σχετίζεται τόσο με το περιεχόμενο της διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος όσο και με το είδος της γλωσσικής διεπίδρασης, το είδος της εμπλοκής στη μαθησιακή εμπειρία η οποία εκβάλλει σε συγκεκριμένου τύπου εγγραμματοσύνη.

Ειδικότερα, αξιοποιώντας βασικούς άξονες από την πρόταση που επιχειρεί να κατανοήσει τον θεσμό της εκπαίδευσης συστημικά (βλ. Κουτσογιάννης κ.ά. 2015), εστιάζουμε σε έξι περιπτώσεις εκπαιδευτικών Γυμνασίου και τις συνήθεις διδακτικές πρακτικές τους στο γλωσσικό μάθημα. Από την ανάλυση προκύπτουν κεντρομόλες και φυγόκεντρες τάσεις στη διδασκαλία των ΓΓ οι οποίες αποτυπώνονται

σε κειμενικές δομές και διδακτικά σχήματα με συγκεκριμένη διδακτική ιδεολογία. Εντός αυτών των διδακτικών περιβαλλόντων αναδεικνύουμε τα ποικίλα νήματα που συνεπιδρούν στο τι και πώς συμβαίνει στη διδασκαλία των ΓΓ. Νήματα που σχετίζονται με εκδοχές στη διδασκαλία της γλώσσας (ή μείξεις αυτών), με θεωρίες για τη μάθηση, με τοπικές ιδιαιτερότητες στο πώς κατανοείται το κείμενο (ο σχολικός γραμματισμός εν γένει), η παιδαγωγική χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών ή άλλων διαμεσολαβητικών μέσων. Φωτίζουμε τον κρίσιμο ρόλο της ιστορικής εμπειρίας των εκπαιδευτικών αλλά και της κινητικότητας που επιδεικνύουν. Τέλος, υποστηρίζουμε ότι η ανάδειξη των συγκεκριμένων που φαίνεται να επιδρούν στην πολυεπίπεδη εκπαιδευτική πραγματικότητα που αφορά τις ΓΓ μπορεί να οδηγήσει σε προτάσεις αλλαγής με μεγαλύτερη επίγνωση του ισχύοντος.

Ανάλυση δύο τηλεοπτικών διαφημίσεων: Γλωσσική και οπτική προσέγγιση

ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
dimitrachronop@gmail.com

Η παρούσα εισήγηση αποσκοπεί στο να παρουσιάσει τα αποτελέσματα της ανάλυσης δύο διαφημίσεων του ίδιου προϊόντος, που διενεργήθηκαν σε δύο διαφορετικές χώρες. Η ανάλυση βασίζεται στην Κριτική Ανάλυση Λόγου, και ειδικότερα χρησιμοποιήθηκε ως μεθοδολογία η θεωρία της Συστημικής Λειτουργικής Γραμματικής του Halliday και η Γραμματική Θεωρία του Οπτικού Σχεδιασμού των Kress και van Leeuwen. Κυρίαρχος σκοπός είναι να αναδειχθούν οι κοινωνικές πρακτικές του (διαφημιστικού) λόγου αλλά και της εικόνας οι οποίες επηρεάζουν την σκέψη και τις πράξεις κυριαρχούμενων κοινωνικών ομάδων. Επιχειρείται, λοιπόν, να αναδειχθεί ο τρόπος που συνδέεται η γλώσσα, η κοινωνία και η ιδεολογία, ενώ ταυτοχρόνως να αναλυθούν τα ειδικά προσανατολισμένα μηνύματα που προωθούνται. Είναι ευρέως διαδεδομένο ότι στην σημερινή εποχή του καταναλωτισμού οι διαφημίσεις κάνουν «πλύση εγκεφάλου» στους τηλεθεατές, χρησιμοποιώντας γλωσσικούς και οπτικούς μηχανισμούς. Με βάση αυτό, αναλύονται και συγκρίνονται δύο διαφημίσεις της ίδιας εταιρείας που παρέχει προϊόντα φροντίδας μαλλιών στο ευρύ κοινό. Συγκεκριμένα, οι διαφημίσεις προέρχονται από την Ελλάδα και την Ισπανία. Η διαφήμιση της Pantene στην Ελλάδα, ξεκίνησε μία εκστρατεία με τίτλο «Hair has no gender» (= Τα μαλλιά δεν έχουν φύλο), με πρωταγωνιστές πέντε queer μέλη της ελληνικής LGBTQ+ κοινότητας. Η δεύτερη διαφήμιση Pantene της Ισπανίας, προωθεί τα προϊόντα μαλλιών που όλοι πρέπει να χρησιμοποιούν το καλοκαίρι και μέσω αυτών καταγγέλλονται οι ανασφάλειες που αισθάνεται κάθε άνθρωπος. Για αυτό το λόγο πρωταγωνιστούν

τέσσερις γυναίκες καθώς και ένας άντρας με κυματιστά καρέ μαλλιά. Όλοι ανήκουν σε διαφορετικές ηλικιακές ομάδες και έχουν διαφορετικούς τύπους σώματος. Καθίσταται φανερό ότι και οι δύο μεταφέρουν διαφορετικά μηνύματα στον παραλήπτη. Μέσω της παραπάνω προσέγγισης διερευνώνται οι γλωσσικές και οπτικές επιλογές που προσπαθούν να απορροφήσουν αλλά και να αφομοιωθούν στην σημερινή κοινωνία.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

- Padro Abril, Neyla Garcíela. *Análisis crítico del discurso: Conceptualización y desarrollo*. Núm. 19, Colombia, Cuadernos de Lingüística Hispánica, enero-junio 2012, pp. 41–62
- Van Dijk, Teun A. *El análisis crítico del discurso*. Barcelona, Anthropos, septiembre-octubre 1999, pp.23–36
- Van Leeuwen, T. *Semiotics and iconography*. Στο T. Van Leeuwen & C. Jewitt (επιμ.), *The Handbook of Visual Analysis*. London: Sage Publications, p.92–118, 2001.
- Δουλκέρη, Τ. *Κοινωνιολογία της διαφήμισης*. Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήσης, 2003.
- Ματσαγγούρας, Η. *Κειμενοκεντρική προσέγγιση του γραπτού λόγου: Αφού σκέφτονται γιατί δεν γράφουν;*. Αθήνα, Εκδόσεις Γρηγόρης, 2001.
- Στάμου, Αναστασία. *Η κριτική ανάλυση του λόγου των περιβαλλοντικών κειμένων: Προς μια κριτική γλωσσική επίγνωση*. Πινακάτες Πηλίου, 12 κείμενα για την Γλωσσολογία: Πρακτικά των Ετήσιων Συναντήσεων του Τομέα Γλωσσολογίας, 2011.
- Στάμου, Αναστασία. *Η κριτική ανάλυση λόγου: Μελετώντας τον ιδεολογικό ρόλο της γλώσσας*. Αθήνα, Στο Μ. Γεωργαλίδου. Μ. Σηφianού & Β. Τσάκωνα (επιμ.), *Ανάλυση λόγου: Θεωρία και εφαρμογές*, σελ. 149–187, 2014.
- Φραγκουδάκη, Α. *Γλώσσα και ιδεολογία: Κοινωνική προσέγγιση της Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα, Εκδόσεις Οδυσσέας, 1987.

Οι διαφημίσεις:

- https://www.youtube.com/watch?v=Xr-4I5_cuR4
- <https://www.facebook.com/watch/?v=652966072502868>

Για περισσότερες
πληροφορίες μπορείτε
να απευθύνεστε
στη Γραμματεία
του Συνεδρίου
e-mail: amgl44@lit.auth.gr

For more information,
please contact the Confe-
rence Secretariat:
e-mail: amgl44@lit.auth.gr

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Γ. Παπαναστασίου
Α. Ρεβυθιάδου
Ν. Αμβράζης

ORGANIZING COMMITTEE

G. Papanastassiou
A. Revithiadou
N. Amvrazis